Dostoyevski

AMCANIN RÜYASI

antik
batı
klasikleri

AMCANIN RÜYASI

Dostoyevski
Çeviren:İnci Kara

LACİVERT YAYINCILIK SAN. VE TİC. LTD. ŞTİ.

Antik Dünya Klasikleri: 63
Batı Klasikleri Dizisi: 48

ISBN
978-9944-184-51-9

E-ISBN
978-

İrtibat için:
Alayköşkü Cad. No: 11 Cağaloğlu / İstanbul
Yazışma: P.K. 50 Sirkeci / İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
Faks: (0212) 512 40 00

antikkitap.com

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

Fiyodor Mihayloviç Dostoyevski

Fiyodor Mihayloviç Dostoyevski, 1821 yılında yoksulların kaldığı bir hastanede dünyaya gelir. Hastanenin o sefil ortamı küçük Dostoyevski'nin ilk izlenimleri olacaktır. Aynı hastanede cerrah olan Dostoyevski'nin babası, alkolik, sert ve sinirli bir adamdır; ancak çocuklarının eğitimine büyük ilgi göstererek onlara Fransızca öğretmeni tutar ve kendi çabasıyla Latince öğretir.

Dostoyevski 13 yaşındayken Moskova'nın en iyi okullarından birine yatılı olarak verilir. 16 yaşına geldiğinde, babasının zorlamalarıyla Petersburg askeri mühendis okuluna girer. Aynı yıl annesini kaybeder genç Dostoyevski. 1839 yılı aile için gerçek bir darbe olur. Babası, kendi toprak kölelerinden biri tarafından öldürülür. Bu faciadan sonra sara hastalığına tutulacak olan Dostoyevski'de olayın izleri hayatı boyunca hissedilecektir.

1843 yılında mühendis okulunu bitiren genç Dostoyevski, asteğmen rütbesiyle orduya katılır. O günün şartlarında mühendislik ona iyi bir mevki ve refah dolu bir hayat verebiliyorken onun kendi için düşündüğü gelecek çok farklıdır; nitekim bir yıl sonra istifa eder.

Edebi hazırlığı

Dostoyevski, daha çocukluğundan itibaren belli başlı edebi eserleri düzenli takip ederek kendini edebiyat alanında yetiştirmeye başlar. Rus şairlerinden Jukovski, Karamzin'i beğenerek okur; bilhassa Puşkin'i kendine esas ilham kaynağı kabul eder. Schiller, George Sand, Eugene Sue takip ettiği yazarların başlıcalarıdır. Ünlü Fransız yazar Balzac'ın yeriyse onun için başkadır. Bu hayranlık sonucu 1843 yılında Balzac'ın " Eugenie Grandet" romanını Rusça'ya çevirecektir. Böylelikle ilk edebiyat çalışmaları da başlamış olur.

Dostoyevski'nin ilk edebi çalışmalarında Gogol, Griboyedov gibi Rus yazarlarının etkileri sıklıkla görülür. Özellikle Gogol, genç yazarı üslup ve düşünce bakımından derinden etkiler. O zamanların bir edebiyat eleştirmeni şöyle der: " 'Ölü Canlar' hayatının sonuna kadar, bir an için bile Dostoyevski'yi bırakmadı." Dostoyevski'nin kalemi ve edebi dehasının oluşmasında etkili olan sanatçılardan Alman şair Schiller'i unutmamak gerekir: " Schiller'i ezberledim. Konuşmalarımda, sayıklamalarımda onun eserlerini dilimden düşürmüyorum. Schiller adı, bende sonsuz hayaller canlandıran büyüleyici bir etki yapıyor."

ilk eseri

1845 yılında ilk eseri " insancıklar"ı yazmaya başlayan Dostoyevski, bu eserinde devir edebiyatınının şaşmaz konularından biri olan memur hayatını anlatır. Geleneklere önemli ölçüde sadık kalmakla beraber, dönemin edebiyat dünyasına

taze bir nefes getirecek olan genç yazarın bu ilk kitabının öyküsüyse ilginçtir: 1845 yılı nisanında “ insancıklar” tamamlanınca eserin müsvettelerini dostu Grigoriç’ e verir. O da bunları, dönemin ünlü şairlerinden Nekrasov’ a götürür. Nekrasov, sabahın dördünde kitapla ilgili düşüncelerini Dostoyevski’ ye anlatmak üzere evden çıkacak kadar eserden etkilenir. Bir sonraki günse, müsveddeleri eleştirmen Belinski’ ye götürür ve ona yeni bir Gogol’ un doğduğunu söyler. “ Galiba sizde Gogol’ ler mantar gibi yerden fışkırıyor.” diyen Belinski, eseri okuduktan sonra hayranlığını saklayamayarak: “ insancıklar”, büyük bir cevher keşfetmemize neden oldu. Eserin yazarı Gogol’ ü de geçecek, dehası sayesinde, eserleriyle şimdiki ve bundan önceki bütün edebiyatı gölgede bırakacak!” deyiverir. Bir süre sonra Belinski ile Dostoyevski görüşürler ve genç yazar, ünlü eleştirmenin kendisine söylediklerini şu sözlerle ifade eder: “ Belinski bana, üst üste birkaç sefer: Delikanlı ne yaptığınızın farkında mısınız? Siz sadece sanatçı olarak, bir sezişle bunu yazabilirdiniz!.. Ama, bize gösterdiğiniz bu korkunç gerçeğin üzerinde hiç düşündünüz mü?. Ama hayır, bu yirmi yaşınızla bunu düşünmüş olabilmenize imkan yoktur, dedi”

Belinski devam eder: “ Siz meselenin ruhuna dokundunuz, bir çırpıda en can alacak noktayı gösterdiniz. Biz eleştirmenler, sadece düşüncelerimizi söyler, bunu kelimelerle anlatmaya çalışırız. Siz sanatçılarsa elle tutulabilmesi, düşüncelerini söyleyemeyen bir okurun bile her şeyi birden kavrayabilmesi için meselenin esasını çizgiyle, bir çırpıda, bir tipte canlandırırsınız!.. işte sanatçının sırrı diye buna derler… işte sanatçının gerçeğe hizmet etmesi diye buna derler… Kabiliyetinizi koruyunuz, siz büyük bir sanatçı olacaksınız!..”

Hapis ve sürgün

Dostoyevski, devrin birçok ilerici genci gibi, toprak köleliğinin yürürlükte olduğu sosyal yapıdan rahatsızdır. Bu yüzden, rejime karşı çalışan gençlik gruplarından birine katılır. Muhalif yazı ve şiirlerin okunduğu toplantıların birinde Belinski’ nin “ Gogol’ e mektup” isimli yergisi okunur. Kısa bir süre sonra, gruba bağlı tüm gençler yakalanarak tutuklanır. Bir sabah tümü açık bir alana götürülerek, idama mahkum oldukları ilan edilir. Ancak tam infaz edileceklerken Çarın kendilerini affettiğini söylenir.

Tüm bu tertibin en ince ayrıntısına kadar mimarı Çar Nikolay’ dan başkası değildir. Çar açıkça, gençlere büyük bir gözdağı vermeye çalışır.

Genç yazar 4 yıl kürek, 5 yıl da sürgün cezasına çarptırılır. Hapiste yalnızca incil bulundurmaya müsaade edildiği için, Hıristiyanlığa merak sarar.

Sürgünden sonra çeşitli edebiyat dergilerinde çalışan Dostoyevski, dönemin “ sanat için sanat” görüşüne karşı çıkar ve Çernişevski ve Pisarev’ in çıkarttıkları dergilerle polemiğe girer. Yine de, tüm siyasi beklentilerini monarşiye bağlayan biridir. Öte yandan, maddi durumu gitgide kötüleşen yazar, kendini tamamıyla edebiyat çalışmalarına verir. 1866 yılında ünlü romanı “ Suç ve Ceza”yı

bitirdiğinde dönemin edebiyat otorilerinden biri olarak görülmeye başlanır.

Çağdaşı birçok yazarın aksine, toplumun her kesitinden insana romanlarında yer verebilen Dostoyevski, kahramanlarının şahsında kendisinin de içinden çıkamadığı çatışan duygu ve düşünceleri tasvire çalışır. Aralarında " Karamazov Kardeşler", " Budala", " Suç ve Ceza", " Ölüler Evinden Hatıralar" gibi belli başlı eserlerin de bulunduğu birçok roman ve hikaye yazarak ömrünü verimli bir şekilde geçirerek 1881 yılında ölür.

AMCANIN RÜYASI

I

Mordasov tarihinden küçük bir kesit...

Mordasov'un en ileri gelen kadınlarından birinin Marya Aleksandrovna Moskaleva olduğu tartışmasızdır. Duruşunda başkalarına ihtiyacı olmak şöyle dursun, sanki herkesin ona ihtiyacı varmış gibi bir eda vardır. Bu nedenle de, açıkça söylemek gerekirse pek seveni yoktur; hatta çoğu kimse ondan nefret eder, ama öte yandan da ölesiye korkarlar. Marya Aleksandrovna'nın istediği de budur zaten. Dedikoduya o kadar meraklıdır ki, dedikodusuz bir günün gecesinde gözüne uyku girmez. Buna rağmen takındığı tavra bakan hiç kimse onun Mordasov'un bir numaralı dedikoducusu olduğunu aklına bile getirmez. Tam aksine onun karşısında bütün dedikodular yok olur, dedikoducular onun yanında sus pus olup, ne söyleyeceklerini şaşırırlar. Onun olduğu mecliste konuşmalar hemen daha ciddi konulara kayar. Marya Aleksandrovna, Mordasov'un ileri gelenleri hakkında o kadar gizli bilgilere sahiptir ki, eğer onları yayacak olsa, şehir Lizbon depremine uğramış gibi olur neredeyse. Ama Marya

Aleksandrovna öyle laf taşıyan türden bir kadın değildir. En yakın arkadaşlarından başka hiç kimsenin yanında bu tip konuları konuşmaz. Ama sahip olduğu bilgilerin ucunu azıcık göstererek, “bakın hakkınızda neler biliyorum ha!..” gibisinden çevresindekilerin içlerine korku tohumları ekmeden duramaz.. Karşısındaki ister kadın, isterse erkek olsun onu yok etmekten çok, sürekli bir endişe ve korku halinde tutmayı tercih eder. Zekâ ve siyaset de budur zaten. Marya Aleksandrovna kusursuz hal ve duruşuyla herkesin üstünde, herkesin örnek aldığı biridir Mordasov’da. Bir rakibesini tek kelimeyle yere serebileceğinin çok iyi farkındadır. Bunu yaparken de, yaptığının farkında değilmiş, önemsemiyormuş gibi bir tavır takınır. Böyle bir tavrın üst düzey sosyal tabakalara mensup insanlara has bir özellik olduğu herkes tarafından bilinir. Sözün kısası bu özellikleriyle Marya Aleksandrovna Pinetti’yi[1] bile solda sıfır bırakır. Nüfuzlu pek çok tanıdığı vardır. Mordasov’a gelen bütün kalburüstü insanları konukseverliği ile kendine hayran bırakmış, daha sonraları onlarla uzun süre mektuplaşmıştır. Hatta bunlardan birisinin kendisi için yazdığı şiirleri övünerek çevresindekilere gösterir. Mordasov’a uğrayan bir hikayecinin kendisine ithaf ederek gönderdiği uzunca bir hikayeyi evindeki bir toplantıda okuyarak son derece iyi bir etki yaratmıştı. ilimizin topraklarında bulunan boynuzlu bir solucanı incelemek için ta Karlsruhe’den gelen ve bu solucan hakkında dört ciltlik eser yazan bir Alman bilgini Marya Aleksandrovna’nın iyi kabulü ve nezaketinin o derece etkisinde kalmıştı ki, yazışmaları hâlâ çok saygılı ve ahlakî bir şekilde devam etmektedir.

Daha çok alay etmek amacıyla yapılıyor olsa da, Marya Aleksandrovna’yı bazı bakımlardan Napolyon’a benzetenler oluyor. Ama ben yapacağım kıyaslamanın bütün tuhaflığını kabul

etmekle beraber şöyle safça bir soru sormaktan kendimi alamayacağım: Napolyon'un alabildiğine yükseldikten sonra başının neden döndüğünü söyler misiniz bana?… Hanedanı tutanlara göre, kral soyundan olmayan Napolyon bir centilmen bile değildi. Bu sebeple çıktığı yükseklikten ürkmüş, kendisine asıl yakışan yer ve mevkii hatırlamıştı. Bu varsayım belki de eski Fransız saraylarının parlak esprilerinden biridir ama ben, haddim olmayarak, şunu soracağım: Peki Marya Aleksandrovna'nın neden hiçbir zaman, hiçbir durumda başı dönmez ve sonuna kadar Mordasov'un bir numaralı hanımefendisi kalır? Zaman zaman, "Bakalım, şimdi bu zor durumda ne yapacak bizim Marya Aleksandrovna?" diyenler olmuştur. Oysa zor durumlar gelip geçer, Marya Aleksandrovna'nın kılı bile kıpırdamaz… Her şey eskisi gibi, hatta eskisinden de iyi gider. Mesela, Marya Aleksandrovna'nın kocasının aptallık ve beceriksizliğiyle gelen müfettişi kızdırıp işinden olduğunu herkes hatırlar. Marya Aleksandrovna'nın sarsılarak küçüleceğini, yalvarıp yakarmaya başlayacağını, kısacası bundan sonra yelkenleri suya indireceğini sananlar olmuştu. Ama o, oralı bile olmadı. Gerçi dost görünen, aslında Marya Aleksandrovna'nın azılı düşmanı olan savcının karısı Anna Nikolayevna Antipova o sıralar zafer borusu çalmaya başlamıştı. Ama Marya Aleksandrovna'yı bozguna uğratmak öyle kolayca başarılacak bir iş değildir. Alttan almakla eline bir şey geçmeyeceğini anlamış, ne yapıp yaparak çevresinde nüfuzunu kaybetmemişti. Böylece evi hâlâ Mordasov'un birinci evi sayılmakta devam etti ve bu olay onun bulunduğu yerde ne derece kökleşmiş olduğunu bir kere daha gösterdi.

Adını andığımız için Marya Aleksandrovna'nın kocası Afanasi Matyeviç hakkında da birkaç söz söylemek yerinde olacak. Afanasi Matyeviç oldukça kerli ferli görünüşlü, ahlâkça da hayli mazbut bir adamdı. Gel gelelim, tehlikeli durumlarda apışıp

kalırdı. isim günü toplantılarında beyaz kravatıyla pek heybetli görünse de ne yazık ki, ağzını açar açmaz heybeti de sönüverirdi. O konuşunca, kusura bakmayın, ama kulakları tıkayıp kaçmaktan başka çare yoktu. Anlayacağınız, adamcağız Marya Aleksandrovna'nın hiç mi hiç dengi değildi; herkes bu fikirdeydi. Karısının böyle işlerdeki dehası sayesinde mevkiinde tutunabiliyordu. Bence, Afanasi Matyeviç bostan korkuluğu olmaktan başka bir işe yarayacak adam değildi. Bunun için Marya Aleksandrovna'nın kocasını Mordasov'dan üç buçuk kilometre ötedeki köylerine yollaması gayet yerinde bir hareket oldu. Sırası gelmişken, bu yüz yirmi nüfuslu köyün, Marya Aleksandrovna'nın aile asaletini koruyan biricik servet ve gelir kaynağı olduğunu söylemeliyiz. Afanasi Matyeviç'i yanında tutmasının sebebi bir yandan çalıştığı yerden aldığı aylık, bir yandan da başka türlü kazançlardı… Bunlar ortadan kalkınca adamcağızın değeri kalmadı ve ıskartaya çıkarıldı. Bu hareketi karşısında Marya Aleksandrovna'nın doğru görüşlülüğü ve tabiatındaki kesinlik herkesçe takdir edildi.

Köyde Afanasi Matyeviç'in rahatı pek yerinde… Bir kere uğramıştım ona, yanında tam bir saat kalarak hoş vakit geçirdim. Beyaz kravatlarından birini çıkarıp öbürünü takıyor, kunduralarını parlatıyor… Bu işi yapmak zorunda olduğundan değil, sırf sevdiği için yapıyor; ayakkabılarının pırıl pırıl olmasına bayılıyor. Günde üç defa çay içmek, sık sık hamama gitmek de zevkleri arasında. Doğrusu hayatından oldukça memnun…

Siz Marya Aleksandrovna ile Afanasi Matyeviç'in biricik kızları Zinaida Afanasyevna'ya ait bir buçuk yıl önceki çirkin hadiseyi hatırlar mısınız? Zinaida tartışılmayacak derecede güzel, örnek terbiye görmüş bir kızdır. Buna rağmen yirmi üç yaşında hâlâ bekârdır. Zina'nın bu zamana kadar kocasız kalmasının sebeplerinden biri bir buçuk yıl önce ilimizde değersiz bir

öğretmenle arasında geçenlere dair hayli karışık söylentilerdi; bu söylentiler şu ana kadar da kesilmedi. Hâlâ Zina'nın yazdığı bir aşk mektubundan, mektubun Mordasov'da şunun bunun elinde gezdiğinden bahsediliyor. Fakat söylesenize; mektubu gözüyle gören oldu mu? Elden ele gezmiş de sonra ne olmuş bu mektuba? Hakkında herkes bir şeyler duymuş ama gören yok… Daha doğrusu ben, bu mektubu gören tek bir kişiye rastlamadım. Ama Marya Aleksandrovna'ya bu konudan söz açacak olsanız açıkça anlamazlıktan gelir. fiimdi, bunun gerçekten olduğunu, yani Zina'nın o mektubu yazdığını farz edelim; (tahminime göre bu yüzde yüz olmuştu ya…) Marya Aleksandrovna'nın bu husustaki becerikliliği takdire değmez mi? Böyle uygunsuz, rezilce bir hadiseyi ustalıkla ört bas etti! Ne bir iz, ne bir kalıntı… Bütün alçakça iftiralara sırt çeviriyor artık. Halbuki biricik kızının şerefini korumak için o zamanlar nasıl çırpındığını Allah bilir.

Zina'nın evlenmeyişine bir de şu bakımdan şaşmamalı; Mordasov'da ona göre koca var mıydı? Zina ancak serveti yerinde, muhteşem bir prense varabilir. Onun gibi güzeller güzeline ancak bu layıktır! Yalnız dehşetli mağrur, haddinden fazla mağrurdur. Bazılarının dediklerine göre, Mozglyakov adında biri istemiş, ama bu evlenmeye olacak gözüyle bakan yok. Mozglyakov genç, yakışıklı, şık bir delikanlı; yüz elli nüfuslu, ipoteksiz bir köyü var, kendisi Petersburglu…. Ama başında kavak yelleri esiyor; uçarı, birtakım yeni fikirlere saplanmış zevzeğin biri! Zaten yüz elli can pek de çok sayılmaz; üstelik araya yeni fikirler de karışınca… Olacak iş değil bu evlenme!

* * *

Lütufkâr okuyucunun buraya kadar okuduklarını aşağı yukarı beş ay önce duygulu bir zamanımda yazmıştım. Burada Marya Aleksandrovna'ya biraz zaafım olduğunu da açıklamalıyım. Bu

muhteşem hanımefendiye bir övgü yazısı kaleme almak istiyordum zaten. Bunu, eskinin o eşsiz, ama Tanrı'ya şükür bir daha geri gelmeyecek zamanlarının dergilerini örnek alarak, kıvrak bir üslupla mektup şeklinde yazacaktım. Ama tek bir mektup yazacak arkadaşım olmadığı için, üstelik edebiyat konusunda aşırı ödlekliğim yüzünden yazılarım bir kalem denemesi, hoşça geçen bir zamanın anıları olmaktan öteye geçemedi; masamda kaldıkça kaldı… Üzerinden beş ay geçti. Tam o esnada Mordasov'da pek garip bir olay oldu… Günlerden bir gün, sabahın erken saatlerinde şehrimize Prens K. geldi ve doğruca Marya Aleksandrovna'nın evine indi. Bu ziyaretin sonuçları saymakla bitmez. Prens Mordasov'da sadece üç gün kaldı, ama bu üç gün pek uğursuz, unutulmaz hatıralar bıraktı ardından… Bir şey daha söyleyeyim; Prensin gelişi şehrimizde bir çeşit devrim havası estirdi. Bu gelişin hikâyesi haklı olarak Mordasov tarihinin en önemli kesitlerinden birini oluşturmaktadır. Ben de kısa bir duraksamadan sonra bu kesiti, edebî bir şekil vererek sayın okurların değerlendirmesine sunmak üzere yayınlamaya karar verdim.

Anlatacaklarım, Marya Aleksandrovna ile evinin Mordasov'daki yükselişi, şöhreti ve dört başı mamur düşüşünün etraflı, dikkate değer hikâyesidir. Bir yazar için değerli, çekici bir konu doğrusu. fiüphesiz, ilkin Prens K.'nın şehrimize gelişinin, Marya Aleksandrovna'nın evinde misafir kalmasının ne özelliği olduğunu açıklamamız gerekir. Bunun için Prens K. hakkında da birkaç söz söylememiz lazım. işe bundan başlayacağım, çünkü bu açıklamalar hikayemizin devamı için zorunludur.

Başlıyorum.

II

Prens K.'nın aslında pek o kadar ihtiyar olmadığı halde, bakıldığında o anda oracığa yıkılıverecekmiş gibi görünen; o derece çökmüş, daha doğrusu yıpranmış bir hali olduğunu söyleyerek söze başlayalım. Mordasov'da Prens K. hakkında son derece tuhaf, adeta akla hayale sığmaz şeyler anlatılırdı. ihtiyarın biraz kaçık olduğunu söyleyenler de vardı. Herkesin en çok şaştığı, dört bin nüfuslu bir köyün sahibi, tanınmış, büyük bir aileye mensup, istese şehirde önemli roller oynayabilecek bir muhteşem malikânesine çekilerek sessiz sedasız, tek başına yaşamasıydı. Çoğu kimse onu altı yedi yıl önce Mordasov'a geldiği zamandan tanıyordu. Hepsi onun, o zamanlar yalnızlıktan asla hoşlanmadığı gibi bir keşişe de hiç benzemediği konusunda kesin olarak birleşiyorlardı.

Ben de Prens hakkında güvenilir bir kaynaktan şunları öğrenmiştim:

Prens gençliğinde, yani pek uzak bir mazide, çok parlak bir hayat yaşamıştı. Eğlenmiş, çapkınlık etmiş, birkaç kere Avrupa'ya gidip har vurup harman savurmuştu. Pek parlak bir zekâsı olmadığı söyleniyordu. Servetini tükettikten sonra ihtiyarlık günlerinde meteliksiz kaldığının farkına varmış. Dostlarından biri ona, açık artırmaya çıkarılmış köyüne dönmesini tavsiye etmiş. Prens, Mordasov'a gelmiş, tam altı ay kalarak alabildiğine eğlenmiş. Taşra hayatı pek sarmış onu! Taşralı bayanlarla ahbaplığı ilerletirken son kalan paralarını da tüketmiş. Zaten aslında, sırtına vurulup lokması alınacak yaradılıştaymış. Buna, kendine göre prensvari cömertliği de eklenince netice malum. Gene de bu eli açıklık Mordasov'da yüksek sosyetenin icaplarından sayılır; kınanacak yerde cazibeli bulunur. Bilhassa burjuva kadınları sevimli misafirin hayranıymışlar.

Prensin Mordasov'daki hayatına dair epey merak uyandıracak türden hatıraları varmış. Prensin gününün büyük bir kısmını nasıl

süsüyle uğraşarak geçirdiğine dair anlattıkları ilgi çekiciydi. Vücudu ayrı ayrı parçalardan yapılmış gibiymiş. Nerde ve nasıl bu derece hırpalanıp yıprandığını bilen yoktu. Saçları, bıyıkları, favorileri, hatta ince ispanyol sakalı son kılına kadar hep takmaymış. Her gün yüzüne düzgünce allık sürermiş; hatta yüzündeki kırışıkları özel ince tellerle düzelttiğini iddia edenler vardı. Sözde, bu telleri saçlarının arasına saklarmış… italya seyahatlerinden birinde çapkınlık ederken pencereden atlayarak kaburga kemiğini kırmış, bu yüzden korsa giydiği söylenirdi. Sol ayağı topaldı; o ayağı da güya takmaymış… Ayağını Paris'te bir aşk macerasında kırıp kaybetmiş, yerine takılan yenisi mantardan yapmaymış. insanoğlu bu, canının istediğini söyler! Ama sağ gözünün, çok ustalıkla yapılmış bir cam göz olduğu gerçekti. Dişleri de kendisinin değil, yapmaymış. Prens bütün gün bir sürü patentli sularla yıkanır, kokular, pomatlar sürüp sürüştürürmüş. Ama onun o sıralar bile gözle görünür şekilde çökmeye ve çekilmez derecede gevezeleşmeye başladığı hatırlardadır. Yıldızı göz göre göre sönüyordu… Meteliksiz kaldığını duymayan yoktu. Tam o sıralar, hiç beklenmedik bir anda, ömrünü Paris'te geçiren ve yakın akrabalarından olduğu halde Prensin mirasçısı olması için en ufak ümit taşımadığı çok ihtiyar bir kadın ölüverdi. Kadın ölmeden bir ay önce kanunî mirasçısını gömdüğü için talih kuşu Prensin başına kondu. Mordasov'dan altmış beş kilometre uzaklıkta dört bin nüfuslu bir malikâne hiç bölünmeden ona geçti. Miras işlerini tamamlamak için Petersburg'a gitti. Bayanlarımız hep birlikte ona çok parlak bir veda ziyafeti çektiler. Prensin o ziyafette ne derece neşeli olduğunu hâlâ hatırlayanlar vardır; kelime oyunları yapmış, herkesi katılasıya güldürmüş, acayip hikâyeler anlatmış… Duhanovo'ya, (yeni malikânesine) bir an önce yerleşip orada eğlentiler, piknikler, balolar düzenlemeye söz vermiş. Mordasovlu hanımefendiler perensin gidişinden sonra tam

bir yıl vaad edilen eğlenceleri sayıkladılar, sevgili ihtiyarcığı büyük sabırsızlıkla beklediler. Bu arada, ara sıra Duhanovo'ya gezintiler yaptıkları oluyordu. Duhanovo'daki eski zaman işi köşk, aslan şeklinde kırpılmış frenk üzümleri, yapma höyükler ve havuzlarla dolu park kadar büyük bir bahçenin ortasındaydı. Bahçedeki havuzların içinde tahtadan oyma heykelciklerin bulunduğu kayıklar yüzerdi. fiurada burada kameriyeler, salıncaklar, çeşitli eğlence vasıtaları göze çarpıyordu.

Sonunda Prens döndü, ama dönüşü oradakileri hem şaşırttı, hem hayal kırıklığına uğrattı. Prens, Mordasov'a hiç ayak basmadan, doğruca Duhanovo'ya geçip oraya yerleşti ve dünya ile ilgisini kesti. Hakkında çeşitli birbirinden tuhaf söylentiler dolaşmaya başladı.

Prensin hikâyesi o devirden beri açıklığını git gide kaybederek efsanevi bir havaya bürünüyor. Prens Petersburg'daki işi pek başaramamıştı. ilerde mirasçısı olacak akrabaları besbelli, bu serveti de çar çur edeceği korkusuyla bunaklığını ileri sürerek onu vesayet altına aldırmaya uğraşmışlardı. Bazıları Prensi tımarhaneye sokmayı bile istediklerini, ama gene akrabalarından nüfuzlu birisinin onu koruduğunu ilâve ediyorlardı. Bu adam; yarı yarıya ölü, yarı yarıya takma ve yapma parçalardan ibaret zavallı Prensin nasıl olsa yakında tamamen göçeceğini, malikânesinin tımarhaneye baş vurmadan da mirasçılarının eline geçeceğini ileri sürmüştü. Dediğim gibi, Tanrı insanı bizim Mordasovluların diline düşürmesin! Bütün bu işler Prensi o derece ürküttü ki, adamcağızın huyu kökünden değişti. Ödlek, münzevinin biri olup çıktı. Mordasov halkından birkaçı, sırf merak ettiklerinden kutlamak için Duhanovo'ya gittiler. Ama kimi içeri alınmadan gerisin geriye döndü, kimi pek tuhaf şekilde karşılandı. Prens eski ahbaplarını tanımıyordu bile… Hatta iddiaya göre tanımak istemiyordu. Valimiz de ziyarete gidenler arasındaydı. Dönüşte

Prensin gerçekten aklından biraz zoru olduğunu ileri sürdü. Duhanovo'ya gidişini ne zaman hatırlasa suratı asılırdı. Kadınlar Prensin haline açıktan açığa kızıyorlardı. Sonunda önemli bir şey öğrenildi; Prensle birlikte Petersburg'dan, adı Stepanida Matveyevna gibi bir şey olan meçhul bir kadın gelmişti, Prensi avucunun içine alan oydu. Evin anahtarları bu yaşlı, şişman, daima basma entari giyen kadının elindeydi. Prens, tıpkı çocuk gibi dizinin dibinden ayrılmıyordu. Kadın onu kendi eliyle yıkıyor, nazlandırıp bebek gibi kucağında taşıyordu. Prensin yanına ziyaretçileri, hele zaman geçtikçe durumu yoklamak maksadıyla Duhanovo'ya gelmeğe başlayan akrabalarını almayan da oydu. Mordasov'da bu anlaşılmaz münasebetleri herkes ve en çok kadınlar dillerine doladılar. Ayrıca Stepanida Matveyevna'nın Prensin malikanesini tek başına dilediği gibi idare ettiği de söyleniyordu. Kadın oranın kâhyalarını, kâtiplerini, hizmetçilerini kapı dışarı ederek gelirleri topluyormuş. Ama köylüler hayatlarından memnun olduklarına göre, idaresi iyi olmalıymış. Prense gelince, günlerini tuvaletiyle meşgul olarak geçiriyor; perukalarını, fraklarını giyip giyip çıkarıyormuş. Kalan zamanında, Stepanida Matveyevna ile iskambil oynuyor, fal açıyor, uslu bir ingiliz kısrağına binerek geziyormuş. Stepanida Matveyevna bu gezintilerde onu, ne olur ne olmaz diye, kapalı bir arabayla takip ediyormuş. Çünkü Prensin biniciliği gösterişten ibaretmiş, ihtiyarcığın eyerde duracak hali kalmamış artık. Prensin bazen yaya gezindiğini de görenler varmış. Sırtında paltosu, geniş kenarlı şapkası, boynunda bir kadın eşarbı ve tek gözlüğüyle, mantar, kır çiçeği ve peygamber çiçeği toplamak için sol koluna taktığı bir hasır sepetle dolaşırmış. Stepanida Matveyevna bu gezintilerde de Prensin yanından eksik olmazmış. Arkasından, çam yarması gibi iki uşak ile her ihtimale karşı bir araba gidermiş. Yolda karşısına bir köylü çıkıp, kenara çekilerek şapkası elinde,

“Günaydın gözümüzün nuru, babamız Prens Hazretleri!” diye önünde eğilince Prens hemen saplı gözlüğüyle adamı süzer, sevimli bir halle başını sallayarak tatlı bir sesle: “*Bonjour mon ami, bonjour*!” diye karşılık verirmiş.

Bu ve buna benzer söylentiler pek çok dolaşırdı Mordasov’da. Pek yakında oturduğu için Prensi bir türlü akıllarından çıkaramıyorlardı. Bunun için güzel bir sabah, insanlardan kaçan bu garip Prensin Mordasov’a gelip Marya Aleksandrovna’da kaldığı haberi yayılınca yaşanan şaşkınlığın derecesini anlamak güç değildi. Herkes telaşa düştü, heyecanlandı. Bir açıklama bekliyor, birbirlerine olayın ne anlama gelebileceğini soruyorlardı. Hatta bazı kimseler Marya Aleksandrovna’ya gitmeyi düşündüler. Evet, Prensin gelişi herkesi şaşırttı. Bayanlar birbirlerine mektuplar yolluyor, ziyaretlere hazırlanıyorlardı. Kimi hizmetçisini, kimi kocasını keşfe çıkarıyordu. Herkesi en çok şaşırtan şey, Prensin başka yerde değil de Marya Aleksandrovna’da kalmasıydı. Buna en çok Prensle uzaktan akrabalığı olan Anna Nikolayevna Antipova içerlemişti.

Bütün bu meselelerin aslını öğrenmek için nasıl olsa doğrudan doğruya Marya Aleksandrovna’ya uğramak gerektiğinden sevgili okuyucularımızdan da oraya buyurmalarını rica edeceğiz. Gerçi henüz sabahın onu, ama hanımefendinin yakın ahbaplarını kabul edeceğini umarım. Hiç olmazsa bizleri gerisin geri kapıdan çevirmez.

III

Sabah. Saat on. Marya Aleksandrovna’nın ana caddedeki evinde, önemli durumlarda “salon” adını verdiği odadayız.

Marya Aleksandrovna’nın ayrıca özel bir oturma odası da

vardır. Bulunduğumuz salonun döşeme tahtası oldukça iyi boyanmış, yurtdışından getirilmiş duvar kağıtları da fena değil. Pek zarif sayılamayacak oda takımında kırmızı renk hakim. fiöminenin olduğu duvara bir ayna asılmış; şöminenin üzerinde, aynanın altında melek figürleriyle süslü, tunçtan, oldukça zevksiz bir saat duruyor. Pencereler arasında, kılıfları kaldırılmış iki boy aynası var. Aynaların karşısındaki küçük masalara birer saat daha konmuş. Arka duvarın yanında, Zina için getirtilen, son derece güzel bir kuyruklu piyano var. Zina iyi piyano çalar. Yanan şöminenin yakınında, yapmacık bir düzensizlikle serpiştirilmiş birkaç koltukla aralarında ufak bir masa görüyoruz. Odanın öbür ucunda pırıl pırıl beyaz bir örtüyle örtülmüş masada gümüş bir semaver kaynıyor; masadaki çay takımı pek şirin.

Çay servisinin başında Marya Aleksandrovna'nın uzak akrabası Nastasya Petrovna Zyablova durmakta. Bu kadın hakkında birkaç söz söylemeden geçmeyelim. ilk kocası subaydı. iki çocuğunu yatılı okulda okutuyor. Hali, tavrı oldukça serbest. Otuzunu geçkin, siyah saçlı, tazeliği henüz yerinde, canlı koyu kahverengi gözleri fıldır fıldır dönen, oldukça güzel bir kadın. Daima neşelidir, kahkahası hiç eksik olmaz; oldukça da kurnaz, dedikoducu ve işini bilen bir bayandır. Tekrar evlenmek için de can atıyor.

Marya Aleksandrovna kendisine çok yakışan açık yeşil bir elbiseyle şöminenin yanına oturmuş, keyfinden kabına sığamıyor. fiu anda yukarıda tuvaletiyle meşgul olan Prensin gelişinden son derece sevinçli… Sevincini saklamaya da gerek görmüyor. Karşısında ayakta duran delikanlı çeşitli pozlar alarak ona bir şeyler anlatıyor. Bakışlarından, dinleyicilerinin gözüne girmek istediği belli. Yaşı yirmi beş civarında, tavırlarında gereğinden fazla taşkınlık. Espri yapmaktaki ustalığına bu kadar güveni olmasa genel olarak hiç fena değil. Sarışın, yakışıklı, giyimi gerçekten

güzel. Bu genç, daha önce sözünü ettiğimiz gelecek için büyük ümitler veren Bay Mozglyakov'dur. Marya Aleksandrovna, içinden delikanlıyı kofça bulmakla beraber iyi karşılıyor. Kızına talip olan Mozglyakov, kendi deyişiyle Zina'yı "çılgınca" seviyor… Konuşurken gözlerini ondan ayırmıyor, esprileri ve neşesiyle kızı güldürmeye çalışıyor. Ama Zinaida Afanasi Matyeviç açıkça yüz çeviriyor ona. fiu anda piyanonun yanında durmuş, parmağıyla notanın sayfalarını karıştırıyor…

Zina, bir meclise girer girmez herkeste hayranlık uyandıran kadın tiplerindendir. Akıl almaz derecede güzel. Uzun boylu, kapkara gözleri, simsiyah saçları var. Omuzlarıyla kolları tam klasik ölçülere uyan bir güzellikte. Kraliçeler gibi bir yürüyüşü var.

Genç kız o gün biraz solgun görünüyordu. Gene de dolgun, son derece biçimli dudakları ve arasından bir dizi inci gibi parıldayan, muntazam ufak dişleri bir görüldü mü bir daha akıldan çıkacak gibi değildi. Yüz ifadesi ciddi, hatta sertti. Mösyö Mozglyakov, Zina'nın dik bakışları altında eziliyor, cesaret edip yüzüne baktıkça adeta ürpertiler geçiriyordu. Zina'nın etrafına önem vermezmiş gibi bir hali vardı. Çok sade, ince beyaz bir elbise giymişti. Beyaz renk ona çok yakışıyordu. Zaten böyle bir güzelliğe ne yakışmazdı ki. Parmağında saç tellerinden örülmüş bir yüzük vardı; saç rengine bakılırsa, bu annesinin hatırası olamazdı. Mozglyakov bu saçların kime ait olduğunu sormaya asla cesaret edememişti. O sabah Zina her zamankinden daha sessiz, hatta mahzun görünüyor, sanki bir şeye üzülüyordu. Marya Aleksandrovna ise ikisinin yerine de konuşuyordu. Ama o da arada bir endişeli bakışını kızından yana kaydırıyor, Zina'dan korkuyormuş gibi görünüyordu.

Cıvıltılı bir sesle;

"Öyle seviniyorum Pavel Aleksandroviç, öyle seviniyorum

ki!” diyordu; “pencereye koşup avazım çıktığı kadar bağırmak istiyorum. Tabii vaadinizden, iki hafta önce gelerek Zina ile bana yaptığınız sevimli sürprizden bahsetmiyorum; o ayrı! Sevgili Prensi bize getirmenize son derece memnunum. Bu şirin ihtiyarcığı nasıl sevdiğimi bilemezsiniz! Ama hayır, siz anlayamazsınız beni. Ne kadar dil döksem, siz gençler bu hayranlığıma akıl erdiremezsiniz. Prensin, daha şöyle altı yedi yıl önce, benim için ne olduğunu bilemezsiniz. Hatırlar mısın Zina… Yok, sen teyzendeydin o sıralar, unuttum… inanır mısınız Pavel Aleksandroviç, o zamanlar Prensin ablası, annesi gibiydim. Çocuk gibi dediğimden çıkmazdı. ilişkimizde saf, şefkat dolu, asil, adeta dadı gibi bir hava vardı. Bunu tam olarak nasıl adlandıracağımı ben de bilemiyorum… Bunun için şu zavallı Prens yalnız benim evimde geçirdiği zamanları şükranla hatırlamaktadır. Size bir şey söyleyeyim mi, Pavel Aleksandroviç, bana getirmekle belki de onun kurtuluşuna sebep oldunuz. Son altı yıldır onu her hatırlayışımda kalbim sızlardı. Belki inanmazsınız: Rüyama girdiği bile oluyordu… işittiğime göre, o korkunç kadın büyü yapmış, mahvetmiş onu. Bereket versin siz yetiştiniz de pençesinden kurtardınız. fiimdi fırsattan faydalanarak temelli kurtarmalı onu. Bana şu karşılaşmanızı bir daha anlatsanıza ne olur. Demin telaşlıydım, meselenin ancak ana hatlarıyla ilgilendim, oysa ki işin özü daima gözden kaçan, önemsiz ayrıntılardadır. En önemli hallerde bile ben hep ayrıntılarla ilgilenirim. Bunun için Prensimiz orada süsüyle meşgulken…”

“Kaç kere anlattım bunları Marya Aleksandrovna!” diye atıldı Mozglyakov. Fakat hikâyesini onuncu defa bile tekrarlamaya hazır olduğu her halinden anlaşılıyordu; zevk alıyordu bundan…

“Bütün gece yoldaydım, tabii bütün gece de göz kırpmadım.” Zina’ya dönerek; “Nasıl acele ettiğimi tahmin edersiniz.” diye ilâve etti. “istasyonlarda at yüzünden kavga ettim durdum.

Yaptıklarımı yazsam güzel bir yeni tarz şiir olurdu. Neyse, geçelim bunları… Sabahın altısında son istasyon igişevo'ya geldim. iliklerime kadar donduğum halde orada kalıp ısınmak istemiyordum. 'At isterim' diye avazım çıktığı kadar bağırıyordum. istasyon müdürünün karısını öyle korkuttum ki, kadıncağızın sütü kaçtı belki de… fiafak harikaydı! Kar taneleri pespembe bir renk alıyor, hiç gördünüz mü bilmem? Ama benim hiç birine aldırdığım yoktu, ha babam yol alıyordum! Atları adeta zorla kopardım. Dokuzuncu derece bir memura hazırlamışlardı. Nerdeyse adamı düelloya davet edecektim. istasyondakiler, bir çeyrek saat önce oradan bir Prensin geçtiğini anlatıyorlardı. Geceyi istasyonda geçirmiş, atlar da kendisine aitmiş… Hoş anlattıklarını dinlediğim yoktu ya, arabaya atladığım gibi uçmaya başladım. Fet'in bir şiirinde buna benzer bir kısım vardır… fiehre tam dokuz buçuk kilometre kala, Svetozer Manastırı dönemecinde bir kargaşa dikkatimi çekti. Büyücek bir yolcu arabası devrilmiş, arabacıyla iki uşak başında şaşkın şaşkın bakınıyorlardı. Yana yatmış arabadan acı acı haykırışlar, iniltiler duyuluyordu. ilkin, 'Adam sen de, serserinin biri, ne hali varsa görsün!' dedim, geçmek istedim. Ama yapamadım, insan severliğim ağır bastı. Heine'nin dediği gibi, 'fiu her şeye burnunu sokan insan severlik…' Durdum. Arabacımız Semyon'la, o da tam Rus yüreği taşıyan bir adam, yardıma koştuk. Altı kişi bir olup arabayı doğrulttuk. Zaten tekerleği filan yok, kızaklı araba… O sırada şehre odun taşıyan köylülerin de yardımı dokundu, bahşiş verdim tabii. Kendi kendime, istasyonda söz ettikleri Prens olmasın!.. dedim. Bir de baktım! Aman Yarabbi, Prens Gavrila değil mi bu?! … fiu rastlantıya bakın! 'Prens!… Amca!…' diye bağırmağa başladım. Tabii beni görür görmez tanıyamadı. Ama arkasından, bir daha bakınca tanır gibi oldu. Gene de açıkça söyleyeyim, Prens şimdi bile benim kim olduğumu tam mânâsıyla bilmez. Galiba beni

akrabası değil de başka biri sanıyor. Onu yedi yıl kadar önce Petersburg'da görmüştüm. O zaman çocuk sayılırdım daha… Üzerimde öyle bir etki bıraktı ki, hiç unutamadım onu. Ama o beni nerden hatırlayacak! Tanıttım kendimi; pek memnun oldu, boynuma sarıldı, bir yandan da korkudan titreyip ağlıyordu. Vallahi, gözümle gördüm, ağlıyordu. Arabama bindirdim, hiç olmazsa bir gün dinlenmesi için Mordasov'a uğramaya razı ettim. itiraz etmedi. Yolda, Svetozer Manastırı'na, büyük saygı duyduğu Rahip Misail'e gittiğini anlattı. Onun, adını artık herkesin duyduğu Stepanida Matveyevna'sı var ya, daha geçen yıl beni Duhanovo'dan süpürgeyle kovmuştu… işte bu Stepanida Matveyevna, Moskova'dan bir mektup almış; soyundan biri, babası mı kızı mı iyice bilemiyorum, bilmek de istemem ya, belki de ikisi birden, ayrıca bir de meyhanede çalışan bir yeğeni, hep birlikte ölmek üzereymişler… Kadın şaşkına dönmüş, Prensinden on gün için ayrılmayı göze almış, başkenti huzuruyla şereflendirmek için yola çıkmış. Prens bir gün oturmuş, iki gün oturmuş; perukalarından birini takmış öbürünü çıkarmış, pomatlarını, boyalarını sürüp sürüştürmüş, iskambil (belki de bakla) falı açmış, sonunda Stepanida Maveyevna'sız edememiş. Araba istemiş, Stevozer Manastırı yolunu tutmuş. Gerçi Stepanida Matveyevna'nın gölgesinden bile korkan ev halkından bazıları karşı koymak istemiş, ama Prens aldırmamış. Dün, öğleden sonra yola çıkmış. igişevo'da gecelemiş, şafakla istasyondan ayrılmış ve tam dönemeçte az kalsın arabasıyla uçurumu boyluyormuş… Onu böylece kurtardıktan sonra, müşterek dostumuz sayın Marya Aleksandrovna'ya gitmesi için kandırmaya çalıştım. Amcam, şimdiye kadar tanıdığı bayanlar içinde en sevimlisinin siz olduğunu söyleyerek razı oldu. fiimdi yukarıda, getirmeyi unutmadığı uşağının yardımıyla tuvaletini düzeltiyor. Bayanların huzuruna bazı hazırlıklar, daha doğrusu

tamirler yapmadan çıkmaktansa ölümü tercih eder o. Bunun için uşağını asla, hiçbir durumda yanından ayırmaz. Hikâyem bundan ibaret. Enfes bir hikaye!”

Marya Aleksandrovna sonuna kadar dinledikten sonra:

“Ne tatlı anlatıyor, değil mi Zina!” diye bağırdı. “Ne şirin!.. Size bir şey soracağım Paul; Prensle akrabalığınızı anlatsanıza bize. Ona amca diyorsunuz…”

“Evet. Ama akrabalığımızın nerden geldiğini vallahi benim de bildiğim yok Marya Aleksandrovna. Dış kapının mandalı kabilinden bir akrabalık bu. Benim bildiğim de yoktu, hep teyzem Aglaye Mihaylovna’nın marifeti… Onun da oturup parmaklarıyla akraba saymaktan başka işi yoktur zaten. Geçen yaz Duhanovo’ya gitmeye o zorladı beni. Kendisi gitseydi ya! Evet, Prense kısaca ‘amca’ diyorum, o da kabul ediyor. Akrabalığımız bundan ibaret; hiç değilse bugünlük öyle…”

“Çok güzel. Tekrar edeyim ki, Prensi doğruca bize getirmeyi size Allah öğütlemiş. Zavallı buraya değil de başka birinin evine düşseydi başına gelecekleri düşündükçe ürperiyorum. Kapışalım diye, didik didik edecek, yiyip bitireceklerdi adamcağızı… altın madeni bulmuş gibi başına üşüşecek, belki de soyacaklardı… Buradaki insanların ne derece açgözlü, alçak, hilebaz olduğunu tasavvur edemezsiniz Pavel Aleksandroviç!”

Çay sofrasıyla meşgul olan dul Nastasya Petrovna;

“ilahi Marya Aleksandrovna!” diye atıldı. “Prensi size getirmeyip kime götürecekler, Anna Nikolayevna Antipova’ya mı?”

Marya Aleksandrovna sinirli bir hareketle doğruldu.

“Peki neden hâlâ inmiyor? Tuhaf doğrusu.”

“Amcam mı? Daha beş saat bitmez onun giyinmesi. Üstelik, hafızasını tamamen kaybettiği için size misafir olduğunu da unutmuştur belki. Bambaşka adam oldu o Marya

Aleksandrovna.”

“Aaa, siz de artık..”

“Öyle demeyin Marya Aleksandrovna, gerçek bu. Yarı yarıya yapma bir adam. Siz onu altı yıl önce gördünüz, bense bir saat önce gördüm. Yarı ölü… Bir insan kalıntısı, yalnız gömmeyi unutmuşlar. Gözleri takma, bacakları mantar, her yanı yayla tutturulmuş, konuşması da öyle…”

Marya Aleksandrovna sert bir tavır takındı;

“Aman, ne yaramazsınız! Sizin gibi bir gencin, saygıdeğer ihtiyar bir akrabası hakkında böyle konuşması ayıp doğrusu. Prensin eşsiz iyi kalpliliği de bir yana…” Marya Aleksandrovna’nın sesi duygulu bir ifade aldı. “Düşünün; o, asil sınıfımızın en son örneklerinden biri… Dostum, *mon ami*, bütün bu hoppalıklar, hep ağzınızdan düşürmediğiniz şu yeni fikirlerden ileri geliyor; bunu gayet iyi biliyorum. Aslına bakarsanız ben de o yeni fikirlerden yanayım. Tuttuğunuz yolun asil, şerefli bir temele dayandığını anlıyorum. Hatta bu yeni fikirlerde bir yücelik bulunduğunu hissediyorum. Gene de bunlar işin açık, pratik yönünü görmeme engel olamaz. Bir ömür geçirdim ben, sizlerden daha çok şey gördüm; sonra bir anneyim, halbuki siz henüz çok gençsiniz… Prensi ihtiyar olduğu için gülünç görüyorsunuz. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim; geçenlerde, yaşadığınız yüzyıla hizmet etmek istediğinizden, köylülerinizi azat etmek niyetinizden bahsetmiştiniz. Bu gibi fikirleri hep şu okuduğunuz Shakespeare’inizden alıyorsunuz. inanın bana Pavel Aleksandroviç, Shakespeare’iniz çoktan gününü doldurmuştur. Bugün yeniden dirilecek olsa bütün o zekâsıyla yaşadığımız hayata zerre kadar akıl erdiremezdi. Bugünkü toplumda şövalyelik anlayışıyla yücelen varsa buna ancak yüksek sınıflarda rastlayabilirsiniz. Bir Prens, çuvallar içinde de Prenstir; kulübede yaşarken de halini sarayındakinden ayırt edemezsiniz. Oysa ki

bizim Natalya Dimitriyevna'nın kocası saray gibi ev yaptırmış, ama gene de Natalya Dimitriyevna'nın kocası olmaktan öteye geçememiş! Natalya Dimitriyevna elli tane krinolin[2] taksa gene o Natalya Dimitriyevna kalır… Siz, bağlı olduğunuz yüksek sınıfın temsilcisi sayılırsınız Pavel Aleksandroviç. Ben de bu sınıfa yabancı değilim; iyi bir evlat yuvasını karalamaz. Neyse, zamanla siz de *mon cher* Paul, bunları benden daha iyi kavrar, Shakespeare'inizden vazgeçersiniz. fiimdiden söylüyorum bunu. Zaten şimdi bile inançlarınızdan çok modaya uyarak hareket ettiğinize eminim. Aman, lafa daldım!.. Siz burada oturun *mon cher* Paul, ben yukarı çıkıp Prensi yoklayayım. Belki bir şey ister; adamlarımız adam değil ki, adamcık hepsi…"

Adamcıkları hatırlayan Marya Aleksandrovna telaşla odadan çıktı.

"Marya Aleksandrovna Prensin şu süs delisi Anna Nikolayevna'nın eline düşmediğine pek memnun oldu galiba. Halbuki öteki, akrabalığından bahseder dururdu. fiimdi kim bilir hırsından nasıl çatlıyordur!.."

Nastasya Petrovna sözlerine cevap alamayınca Zina ile Pavel Aleksandroviç'e baktı, hemen durumu kavradı. Çay masasından kalktı, sanki bir iş için odadan çıktı. Ama uzağa gitmedi, kapıda durarak dinlemeğe başladı.

Pavel Aleksandroviç Zina'ya yaklaştı. Son derece heyecanlıydı, sesi titriyordu. Ürkek, yalvaran bir halle:

"Bana darılmadınız ya Zinaida Afanasyevna?" dedi.

Zina hafifçe kızardı, harikulade güzel gözlerini ona kaldırdı; "Size mi? Neden?"

"Vakitsiz gelişim için Zinaida Afanasyevna. Ne yapayım, dayanamadım, iki hafta daha bekleyemezdim… Rüyalarıma giriyordunuz. Ne olursa olsun, kaderimi öğrenmeye koştum…

Kaşlarınız çatıldı, darıldınız mı bana yoksa? Hâlâ kesin bir şey öğrenemeyecek miyim?”

Zina gerçekten somurttu. Gözlerini tekrar yere indirerek sert, kesin, hatta öfke sezilen bir sesle;

“Bundan söz açacağınızı tahmin ediyordum.” dedi. “Bu bekleme benim için de çok sıkıcı, ben de her şeyin bir an önce halledilmesini isterdim. Benden yeniden cevap istiyor, daha doğrusu rica ediyorsunuz. Hay hay, ben de size aynı şeyi tekrarlayacağım. Cevabım ilk cevabım gibi olacak: Bekleyin! Tekrar ediyorum, henüz karar vermedim, karınız olup olmayacağımı şimdiden kestiremem. Böyle durumlarda insan sık boğaz edilmez Pavel Aleksandroviç. Ama sizi teselli etmek için teklifinizi kesin olarak reddetmediğimi de söyleyeyim; yalnız sabırsızlığınızı hoş görerek size kapıları büsbütün kapamak istemediğimi hiç unutmayın. Bir daha söyleyeyim: Kararımda tamamıyla hür kalmak istiyorum. fiayet günün birinde size, razı olmadığımı haber verirsem beni boşuna ümit vermekle suçlamayacaksınız. Bunu böylece bilin!..”

“Ama olur mu bu!” diye sızlandı Mozglyakov. “Sözlerinizin ümitlenecek tek bir yanı yok ki Zinaida Afanasyevna!..”

“Söylediklerimin hepsini hatırlayıp istediğiniz mânâyı çıkarın. Tamamen size kalmış. Sizi reddettiğim yok, sadece ‘Bekleyin’ diyorum. Ama içimden reddetmek gelirse de bu hakka sahip olduğumu unutmayın. Bir şey daha var Pavel Aleksandroviç; cevap için tayin edilen zamandan önce gelişinizde dolambaçlı yollardan, dışardan, mesela annemden yardım görmek maksadınız varsa bu hesapta yanıldınız. Bu yoldan giderseniz olumsuz cevap alacağınız yüzde yüz. Anladınız mı? fiimdilik bırakalım bunu, hem çok rica ederim, belirlediğimiz zamana kadar bu konuyu bir daha açmayalım.”

Zina bunları sert, soğuk bir sesle adeta soluk almadan,

ezberlemiş gibi söyledi. Mösyö Paul bozguna uğradığını anladı. Tam o sırada odaya Marya Aleksandrovna girdi. Ardından bayan Zyablova seğirtti.

"Herhalde inmek üzere… Nastasya Petrovna, taze çay demleyin, çabuk."

Marya Aleksandrovna bayağı heyecanlanmıştı. Semaverin başına koşan bayan Zyablova;

"Anna Nikolayevna haber peşinde, adamını yollamış." dedi. "Demin mutfağımıza sokuldu, sorup soruşturuyordu. Hanımı kim bilir nasıl kızmıştır!"

Marya Aleksandrovna, kadına omuzu üstünden bakarak;

"Bundan bana ne!" dedi. "Anna Nikolayevna'nızın düşündükleri beni ilgilendirmez. Emin olun, ben kimsenin mutfağına adam göndermem. Hem hayret, cidden hayret ediyorum. Beni ne diye şu zavallı Anna Nikolayevna'nın düşmanı biliyorsunuz? Hoş yalnız siz değil, Nastasya Petrovna da, bütün şehir de öyle. Siz hak verin Pavel Aleksandroviç; ikimizi de tanıyorsunuz. Neden düşman olayım ona? Birincilik meselesi mi? Birinciliğe önem verdiğim yok ki. Varsın burada birinci o olsun. Birinciliğini herkesten önce ben kutlarım. Haksızlık doğrusu. Onu koruyacağım, korumak zorundayım! Kadına iftira ediliyor. Neden hepiniz hücum ediyorsunuz ona? Gençliği, giyime düşkünlüğü yüzünden mi? bence süs düşkünlüğü başka bazı şeylerden çok daha iyi… Mesela Natalya Dimitriyevna; öyle şeylerden hoşlanır ki burada söylenemez. Anna Nikolayevna'yı ele alalım. Allah'ın günü kapı kapı gezdiği, evde durmadığı için mi ayıplayacağız onu? Olur mu? Kadıncağızın tahsili yok, eline kitap alıp oyalanamaz ki… Gezip tozmaktan yahut pencerede fingirdeyip sokaktan gelene geçene göz süzmekten başka ne yapabilir! Yalnız, zavallıyı dünya güzeli olduğuna ne diye inandırmaya çalışıyorlar, anlamıyorum. Dans ettiği erkekleri konuşmasıyla güldürdüğü

doğru. Ama Polka'yı fevkalâde güzel yaptığını sananlar aldanıyorlar. Hatunun başındaki başlıklar, şapkalar da görülmüş şeyler değil! Ama Allah ona zevk yerine bol bol züppelik, rüküşlük verdiyse kabahat kendinin mi? Saçlarına bir şeker kâğıdı yerleştirse yakışacağını söyleyin, hiç durmaz, hemen yapar. Dedikoduculuğu da var. Hoş burada dedikodu yapmayan yok ya… fiu favorili Suşilov sabahtan akşama kadar onda. Neredeyse, geceleri de onun evinde geçirecek… Tabii, evin erkeği sabahın beşine kadar dışarılarda kumar oynarsa öyle olur. Zaten burada kötü örnekler istediğinizden bol. Ama bunların kuru iftira olması da mümkün… Kısacası ben Anna Nikolayevna'yı bütün gücümle koruyacağım, her zaman! Aman ya Rabbi!.. işte Prens geliyor! Evet odur bu, o!.. Binlerce kişi arasında tanırdım onu… Nihayet kavuştuk, *mon prince*!."

Marya Aleksandrovna haykırarak odaya giren Prense atıldı.

IV

Prensin ihtiyar bir adam olduğu ilk bakışta anlaşılmıyordu. insanın, karşısında canlı bir ölü bulunduğunu fark etmesi için yakından ve dikkatli bir inceleme yapması gerekiyordu. Bu mumyanın gençleştirilmesi için sanatın her imkânına başvurulmuştu. Harikulâde bir peruka, mükemmel bir siyah favori, bıyık ve ince ispanyol sakalı yüzünün yarısını saklıyordu. Suratına büyük ustalıkla düzgünce allık sürülmüş, derisi hemen hemen kırışıksız hale gelmişti. Bütün o pörsüklüğün nasıl kaybedildiğine akıl ermiyordu. Prensin giyinişi de bir moda dergisinden çıkma mankeninkini andırıyordu. Sırtında ceket gibi bir şey vardı. Son modaya uygun, modern, sabah ziyaretleri için hazırlanmış bir kıyafetteydi. Eldiveni, kravatı, yeleği, gömleği göz

kamaştıran bir beyazlık ve zarafetteydi. Prens hafifçe ama öyle usturuplu topallıyordu ki, onun da modaya uygun olduğu sanılırdı. Cam olan bir gözüne tek gözlük takmıştı. Prens, belki ihtiyarlığın verdiği halsizlikten, belki ağzındaki dişlerin hepsi takma olduğu için, ama belki de sırf azametinden kelimeleri uzata uzata konuşuyordu. "E" harflerini de baygın bir yumuşaklık vererek ayrıca uzatıyordu. Hatta "da"yı "dde" şeklinde, söylerken garip bir gevelemesi vardı. Her halinden yaşadığı hovardaca hayatın pervasızlığı okunuyordu. Gene de o hovarda hayattan onda, hiçbir korsenin, parfümcünün veya perukacının geri getiremeyeceği bir mazi gölgesi kalmıştı, o kadar… Bu yüzden, şimdilik ihtiyarcığın tamamen oynatmış olduğu söylenemezse bile hafızasını çoktandır kaybettiği, ikide bir lafları birbirine karıştırıp aynı şeyi defalarca tekrarladığı, hatta büsbütün saçmaladığı açıktı. Prensle konuşmak da ayrı bir marifetti. Fakat Marya Aleksandrovna'nın kendine güveni vardı, Prensi görmek ona taşkın bir sevinç vermişti.

Misafirinin ellerine sarılarak onu rahat bir koltuğa yerleştirirken;

"Maşallah, hiç ama hiç değişmemişsiniz!" diye bağırıyordu. "Oturun Prens, şöyle geçin. Altı yıldır görüşmedik, koca altı yıl!.. Bir mektupçuk, tek bir satır yazmadınız.. Aah, bana karşı çok suçlusunuz Prens, çok!.. Size öyle kırgındım ki *mon cher prince*! Hadi şimdi çaya buyurun, çaya. Ah Yarabbim!.. Çayları hazırlasanıza Nastasya Petrovna!.."

Prens peltek peltek;

"Te-şek-kür e-de-rim… Özür di-le-rim…" diye geveledi. Dilinin hafifçe peltek olduğunu da söylemeyi unuttuk. Ama bunu da sanki mahsus, modaya uyarak yapıyordu. "Ö-zür di-le-rim!" Odayı saplı gözlüğüyle süzerek; "Daha geçen yıl size mut-la-ka gelmek istiyordum, ama korkuttular beni; Ko-le-ra salgını varmış

buralarda…”

“Yooo, ne kolerası Prens…” dedi Marya Aleksandrovna.

illa kendini göstermek isteyen Mozglyakov; “Bir hayvan hastalığıydı o amca!” diye atıldı.

Marya Aleksandrovna ona sert sert baktı. Prens başını salladı;

“Evet evet, bir hayvan hastalığı galiba… Ben de gelmekten vazgeçtim. Kocanız ne alemde aziz Anna Nikolayevna? Ha-la sav-cı koltuğunda mı?”

Marya Aleksandrovna bir an durakladı, yutkunarak;

“Ha-yır Prens, kocam savcı değil ki…” diye mırıldandı. Anlayışlı Mozglyakov;

“Amcamın karıştırdığına, sizi Anna Nikolayevna Antipova sandığına eminim!..” diye bağırdı. Bunu söyler söylemez Marya Aleksandrovna’nın nasıl irkildiğini görünce sözünü yarıda kesti.

“Evet, evet öyle… Anna Nikolayevna şey… unutuyorum hep!.. şey Antipovna, tamam, Anna Antipova…” diye ilk söylediklerini düzeltti Prens.

Marya Aleksandrovna acı bir gülümsemeyle;

“Maalesef yanılıyorsunuz Prens,” dedi; “Anna Nikolayevna falan değilim. Beni tanımayacağınızı ummazdım doğrusu. fiaşırttınız beni Prens! Ben, eski dostunuz Marya Aleksandrovna Moskaleva. Marya Aleksandrovna’yı hatırlamadınız mı?”

“Marya Alek-san-drov-na mı? Çok şey… Hal-bu-ki ben sizi… şey… neydi onun adı, ha, evet Anna Va-sil-yev-na sanmıştım. *C’est delicieux*![3] Demek yanlış yere gelmişim. Azizim, sen beni Anna Matyevna’ya götürüyorsun sandım. *C’est charmant*[4] doğrusu! Fakat bu sık sık olur bana. Gene de her zamanki gibi halimden memnun değilim. Demek Nastasya Vasilyevna değilsiniz siz, öyle mi? Tuhaf şey..”

“Hayır değilim. Marya Aleksandrovna’yım Prens, Marya

Aleksandrovna. Çok suçlusunuz bana karşı Prens! En iyi, en candan dostunuzu bu derece unutmak…”

“Evet, öyle.. en iyi, en can-dan.. Pardon, pardon!..”

Prens bunları gevelerken bir yandan Zina’yı süzüyordu.

“Bu da kızım Zina. Onu tanımıyorsunuz Prens. Buraya geldiğiniz zaman; hatırlıyorsunuz değil mi, Zina burada yoktu.”

“Kızınız demek! *Charmante, charmante*!..[5]”

Prens saplı gözlüğüyle iştahlı bakışını Zina’dan ayırmadan;

“*Mais quelle beaute*!..”[6] diye mırıldandı.

Marya Aleksandrovna Prensin dikkatini tepsiyle önünde duran küçük uşağa çekti;

“Çayınızı buyurun Prens.” Fincanını alan Prens bu defa çocuğun pembe, tombul yanaklarının seyrine daldı.

“A-a-a! Oğlunuz mu bu? Ne cici çocuk. He-her hal-de pek us-lu bir yav-ru-cak, değil mi?”

Marya Aleksandrovna acele ile Prensin sözünü kesti:

“fiey… Geçirdiğiniz feci kazayı duydum, çok üzüldüm Prens! Bir yeriniz incinmedi ya? Aman dikkat edin, böyle şeyler hiç ihmale gelmez.”

“Ya!.. Devirdi bizi herif… arabacım devirdi.. Kıyamet kopuyor sandım! Açık söyleyeyim, öyle korktum ki yerde miyim, gökte miyim bilemedim. Beklemiyordum bunu, beklemiyordum doğrusu. Hep bu arabacı Fe-o-fil’in yüzünden. Artık bu işte sana güveniyorum canım; emir ver, buldur onu. Herifin hayatıma kastettiğine eminim.”

“Peki amca, peki; buluruz,” dedi Mozglyakov; “Yalnız sizden bir ricam var, bugünlük affedemez misiniz onu? Ne dersiniz?”

“Yoo, olmaz; dünyada affetmem! Hayatıma kastettiğine eminim, e-mi-nim o, bir de evde bıraktığım Lavrenti… Düşünün bir kere; herif kafasına birtakım yeni fikirler sokmuş. Tam

mânâsıyla komünist olmuş çıkmış. Onunla karşılaşmaya bile korkuyorum.”

“Haklısınız Prens!” diye bağırdı Marya Aleksandrovna. “Benim de bu lanet adamlardan ne çektiğimi bilemezsiniz. inanır mısınız, daha bugünlerde iki kişiyi değiştirmek zorunda kaldım. Ne kafasız şeyler ya Rabbim! Sabahtan akşama kadar onlarla uğraş. Ne derece aptal olduklarını aklınız almaz.”

“Öyle öyle, bilirim. Ama size bir şey söyleyeyim mi, ben kendi hesabıma uşağımın biraz ahmak olmasını isterim.”

Prens, bütün ihtiyarlar gibi gevezeliğe fazla önem verenler karşısında konuşmaya bayılıyordu.

“Uşaklara yaraşır bu. Hatta hem aptal, hem temiz yürekli olursa erdemi bir kat daha artar. Ama bazı hal-ler-de tabii… Hey-be-ti artar bir kere, yüzüne res-mî bir ifade gelir. Kısacası daha edepli, terbiyeli olur. Ben adamlarımda her şeyden önce ter-bi-ye ararım. Mesela bir Te-ren-tiy’im var. Te-ren-tiy’i hatırlarsın, değil mi canım? Yüzünü görür görmez, ‘Kapıcı olsun’ diye karar verdim. Son de-re-ce ahmak! Öküz gibi bir bakışı var. Fakat hey-be-ti, a-za-me-ti ömür! Gıdığı açık pembe. Beyaz kravatı, resmî elbisesiyle görülmeye değer. Candan sevdim onu. Bazen ona bakıp bakıp düşünürüm. Öyle ciddi, ağır bir görünüşü var ki!.. Tam Alman filozofu Kant yahut daha doğrusu besili, semiz bir hindi… Bir hizmetkâr için tam mânâsıyla *comme il faut*.”

Marya Aleksandrovna taşkın bir neşeyle hem kahkaha atıyor, hem alkışlıyordu. Pavel Aleksandroviç de candan katıldı ona, amcanın halini pek meraka değer buluyordu. Nastasya Petrovna da güldü. Zina bile gülümsedi.

“Ah pek şakacı, pek neşeli, pek esprilisiniz Prens!” diye bağırdı Marya Aleksandrovna. “En ince, en komik özellikleri bulup çıkarmak ne büyük, ne değerli bir kabiliyettir! Böyle bir yetenekle toplumdan kaçıp tam beş yıl dört duvar arasına

kapanmak… Siz yazı yazabilirdiniz Prens! Fonvizin'i, Griboyedov'u, Gogol'u aratmazdınız…"

Hayatından pek memnun olan Prens;

"Ta-bii a-rat-maz-dım;" dedi, "ta-bii! Hem bilir misiniz, eskiden esprilerim pek boldu. Hatta tiyatro için bir vod-vil yazmıştım. içinde birkaç nefis şarkı da vardı… Ama oynanmadı."

"Okusak şunu ne iyi olurdu. Tam da zamanı, değil mi Zina? Bizimkiler bir temsil vermeye hazırlanıyorlar Prens. Vatan hizmeti…Gazilerimiz yararına olacak. Vodvilinizi alsak çok iyi olurdu."

"Hay, hay, tekrar yazarım onu. Gerçi hatırımda kalmadı ama!.. Aklımda kaldığına göre, bir iki tane son derece nefis kelime oyunu vardı." Prens kendi elini öptü. "Zaten Av-ru-pa'ya gittiğim zamanlar müthiş bir fü-ro-re[7] yaratırdım. Lord Byron'u hatırlıyorum; arkadaştık. Viyana Kongresi'nde gayet güzel bir Krakovyak[8] oynamıştı."

"Kim Lord Byron mu? Ne diyorsunuz amcacığım!.."

"Lord Byron ya.. Ama belki Lord Byron değil de başka birisiydi… Evet evet, Lord Byron değildi, Polonyalıydı bu. fiimdi hatırladım. Hem son derece o-ri-jinal bir Po-lon-ya-lı… Kont diye ortaya çıkmış, sonra bir lokantacı mı ne olduğu anlaşılmıştı. Yalnız Krakovyak'ı fev-ka-la-dey-di; sonunda bacağını da kırdı. Ben o sıralar bunun üzerine bir şiir bile yazdım: 'Bizim Polyak[9] oynardı Krakovyak…' Sonrası aklıma gelmiyor. Ha, şöyleydi galiba 'Bacağını kırmış, oynamayı bırakmış…"

için için eğlenen Mozglyakov; "Evet, evet, herhalde öyleydi." dedi.

"Ben de öyle sanıyorum; ya da bunun gibi bir şeydi. Ama belki hiç böyle değildi. Olsun, gene de çok güzel bir şiirdi… esasen bu sıralar bazı şeyler aklımdan çıkıyor. işlerin çokluğundan olmalı."

Marya Aleksandrovna; “Peki Prens, yalnızlık içinde geçirdiğiniz bu yılları nasıl, neyle doldurdunuz, ne yaptınız?” diye sordu. “Sizi sık sık düşünürdüm *mon cher prince*. Ne yapayım! fiimdi de her şeyi mümkün olduğunu kadar etraflı öğrenmek için sabırsızlanıyorum.”

“Ne mi yaptım? Vallahi efendim hep iş güç… Bazen dinleniyordum. Bazen dolaşıp bir takım hayaller kuruyordum…”

“Galiba hayaliniz çok kuvvetli amca.”

“Öyle azizim. Bazen aklıma öyle şeyler gelir ki kendim de şa-şa-rım. Kaduyev’e gittiğim zaman… fiey, sen bir aralık Kaduyev’de vali vekilliği yaptın, değil mi?”

“Ben mi? Daha neler!”

“Yok canım! Halbuki ben seni hep vali vekili sanıyordum. Hatta kendi kendime, ‘Yüzü de-ğiş-miş gibi, neden acaba?’ diyordum. Ötekinin yüzü pek azametli, pek zeki bir yüzdü. Fev-ka-la-de akıllı adamdı; durur kalkar şiir yazardı. Profilden biraz karo papazını andırırdı…”

Marya Aleksandrovna sözünü kesti;

“Emin olun Prens, böyle bir yaşayış sizi mahveder. Beş yıl köyde kendi kabuğuna çekilip kimseyle görüşmemek, her şeye kulak tıkamak!.. Mahvolmuş bir insansınız *cher prince*! Sizi sevenlerden kimi isterseniz sorun aynı şeyi söyleyeceklerdir.”

“Demeyin!.”

“Emin olun. Bunu dostunuz olarak söylüyorum. Siz benim için hatıraların değerini, kutsallığını temsil ediyorsunuz. Yoo Prens, hayatınızı kökten değiştirmelisiniz, aksi halde hastalanıp kendi kendinize kıyacak, öleceksiniz.”

Korkuya kapılan Prens; “Aman Allah’ım, demek, bu kadar erken öleceğim!” diye bağırdı. “Evet, doğru söylediniz; basurdan çok çekiyorum; hele bir zamandır… Krizlerim çok me-rak-lı oluyor. Size bunları bütün teferruatıyla anlatmak isterim. ilkin..”

Mozglyakov atılarak:

“Başka sefer anlatırsınız amcacığım,” diye sözünü kesti; “fiimdilik şey… gitsek mi dersiniz?”

“Hay hay. Başka zaman anlatırım. Belki gerçekten o kadar ilgi çekici sayılmaz… ama gene de meraklı hastalıktır. Öyle vak’alar var ki.. Bu gece bana hatırlat azizim, sana bir bir anlatacağım…”

Bu sefer Marya Aleksandrovna sözünü keserek;

“Avrupa’da tedaviyi deneseydiniz Prens.” dedi.

“Avrupa’da mı? Öyle ya, doğru. Avrupa’ya muhakkak gideceğim öyleyse. Yirmili yıllarda[10] gittiğimde pek eğ-len-dik oralarda. Az kalsın bir Fransız Vikontesle evlenecektim. Delicesine aşık oldum, ondan başkasını gözüm görmüyordu. Oysaki Vikontesimiz benimle değil, başkasıyla evlendi. Hem işin tuhafı kadından yalnız iki saat için ayrıldığım bir gün başka birisi, bir Alman Baronu yolumu kesti… Adamcağız sonraları tımarhaneye düşmüştü.”

“*Cher prince*, bundan sonra sağlığınızla ciddi bir şekilde meşgul olmalısınız. Avrupa’da ne hekimler var! Hatta sizin için sadece hayat şartlarını değiştirmek yeter. Bir zaman için şu Duhanovo’nuzdan büsbütün uzaklaşmalısınız.”

“E-vet, mu-hak-kak… Zaten kararımı çoktan verdim: Hydropathie[11] tedavisine başlamak istiyorum.”

“Hiydropathie mi?”

“Evet. Bir kere yapmıştım zaten. içmelerde Moskovalı bir hanımefendi ile tanışmıştım; adını unuttum şimdi… Yetmişlik, son derece şair ruhlu bir kadındı. Yanında, ellisinde, bir gözü perdeli dul kızı vardı. O da hep şiir tarzında konuşurdu. Sonra başına bir kaza geldi zavallının. Hizmetçi kızlardan birini döverken hırsından öldürmüş; mahkemeye düştü. işte o ana-kız bana su tedavisi tavsiye ettiler. Doğrusu hiçbir hastalığım yoktu. “ille iç..” diye

tutturdular. Kadınları kırmamak için içmeğe başladım. Belki bir faydası dokunur, dedim. içtim içtim, içtim içtim; bir ırmak su içtim… Gerçekten hydropathie son derece faydalı şey, kendim denedim. Sonunda has-ta düş-me-sey-dim bugüne kadar turp gibi olurdum.”

“Bravo amca, çok doğru bir sonuç bu. Siz mantık okudunuz mu hiç?”

Mozglyakov’un konuşma şeklini hoş görmeyen Marya Aleksandrovna sert bir halle;

“Neler soruyorsunuz Pavel Aleksandroviç!” diye söylendi.

“Okudum iki gözüm, okudum ama çok eskiden. Almanya’dayken felsefe de okudum. Kursu tamamladım, ama bitirir bitirmez hepsini unuttum. fiey.. açık söyleyeyim; beni hastalık bahsiyle öyle korkuttunuz ki üzüldüm, bayağı sar-sıldım. (Ayağa kalktı) Biraz müsaade edin; hemen şimdi gelirim.”

Marya Aleksandrovna şaşırdı;

“Nereye Prens?”

“fiimdi gelirim. Aklıma yeni bir fikir geldi, not edeyim… *Au revoir*!”

Pavel Aleksandroviç arkasından kahkahayı bastı;

“Ne dersiniz buna?”

Sabrı tükenen Marya Aleksandrovna;

“Bunda gülecek ne var, anlamıyorum!..” diye çıkıştı. “Saygıdeğer bir ihtiyarı, bir akrabanızı alaya almak, yumuşak başlılığından faydalanarak her sözüne bir kulp takmak… Doğrusu sizin hesabınıza yüzüm kızarıyor Pavel Aleksandroviç! Peki, Prensin nesini bu kadar gülünç buluyorsunuz? Ben onda gülünecek bir taraf bulamadım.”

“Eşini dostunu tanıyamadığını, durduğu yerde saçmaladığını da mı fark etmediniz Marya Aleksandrovna?”

“Ama bunların hepsi, yaşadığı feci hayatın, cehennemlik bir

kadının baskısı altında geçirdiği korkunç beş yılın tabii sonucu… Adama acıyacağınız yerde eğleniyorsunuz onunla. Evet, beni bile tanımadı; siz de şahitsiniz. Orası öyle! Prensi ne bahasına olursa olsun kurtarmak lazım. Avrupa'ya gitmesini söyledim; belki o.. satılık ruhlu kadın böylece yakasını bırakır."

Mozglyakov birdenbire;

"Size bir şey söyleyeyim mi Marya Aleksandrovna, evlendirelim amcayı!.." diye bağırdı.

"Başladınız gene. Yo, siz adam olmazsınız Mösyö Mozglyakov!.."

"Estağfurullah. Bu sefer tamamen ciddiyim Marya Aleksandrovna. Neden olmasın? Bir fikir bu. *C'est une idea comme une autre.*[12] Hem rica ederim, bunun ona ne kötülüğü dokunabilir? Bulunduğu durumda onu ancak böyle bir tedbir kurtarabilir. Kanunen evlenebilir, hepsinin başında; affedin beni, o acuzeden yakayı sıyırmış olur. Bir kız, daha iyisi dul bir kadın seçer. Eşi sevimli, iyi kalpli, akıllı, şefkatli ve muhakkak fakir biri olmalı. Prensin onu alması onun için iyilik olmalı; kocasına ona göre bakar. Prens için de yanında bugünkü kadının yerine ona candan bağlı, samimi, asil bir kadının bulunması şüphesiz daha hayırlı olur. Yalnız güzel olması şart, çünkü amcanın gözü hâlâ güzellerde… Zinaida Afanasyevna'ya nasıl baktığını fark etmediniz mi?"

Kulak kesilen Nastasya Petrovna;

"Böyle kızı nerede bulacaksınız?" diye sordu.

"iş ona kalsın. Hatta siz varsınız ya… Öyle ya, neden olmasın? Bir kere güzelsiniz; dulsunuz da… Hem asil, hem de fakirsiniz. Her şeyin doğrusunu konuşmalı; zengin sayılmazsınız herhalde. Ayrıca aklı başında bir bayansınız. Böylece amcayı hem sever, hem dizginleri ele alırsınız. Mahut hanımefendiyi sepetleyip amcayla soluğu Avrupa'da alırsınız. Orada onu lapalarla, şekerle

beslersiniz. Bu böylece, ihtiyarcığın ölümlü dünyayı bırakışına kadar, yani belki bir yıl, belki de sadece iki ay sürer… Ondan sonra siz zengin bir dul prenses olarak kalınca bir marki ile yahut iktidarda bir generalle evlenerek fedakarlığınızın mükâfatını görürsünüz. *C'est joli*[13] değil mi?"

Bayan Zyablova'nın baygın gözleri parladı;

"Ah Tanrım, beni istese, yalnız minnettarlığımdan aşık olurdum ona! Ama saçmalık bunlar.."

"Neden! Siz istedikten sonra saçmalık olmayabilir Nastasya Petrovna. Bana iyice yalvarın, sizi hemen nişanlamazsam kellemi kesin! Prensi kandırıp bir şeye heveslendirmek kadar kolay iş yok. Ne söylerseniz söyleyin, "Peki peki, hay hay!" diye cevap verdiğini duymadınız mı? Tereyağından kıl çeker gibi evlendiririz onu, ruhu duymaz… Belki kandırmamız gerekecek, gene de başarırız bu işi. Hem rica ederim, bu onun iyiliği için olacak! Siz ne olur ne olmaz, kendinize biraz çekidüzen verin Nastasya Petrovna."

Mösyö Mozglyakov'un heyecanı gittikçe arttı, kabına sığamaz oldu. Bayan Zyablova'nın da, aklı başında bir kadın olduğu halde ağzı sulanmıştı.

"Ne deseniz haklısınız, bugün küllük kızından farkım yok… Zaten bıraktım kendimi, ne zamandır hayal kurduğum yok.. Madam Gribüsye oldum çıktım."

O aralık Marya Aleksandrovna'nın yüzüne garip bir ifade yayıldı. Mozglyakov'un gerçekten tuhaf teklifini şaşkınlıkla, adeta dehşet içinde dinledi. Sonra birden kendini topladı. Genç adamın sözünü sert bir tavırla kesti;

"iyi dilekleriniz var, ama saçma ve mânâsız, son derece de uygunsuz doğrusu."

"Neden aziz Marya? Neden saçma ve yersiz oluyormuş?"

"Birçok bakımdan. ilkin, evimde bulunuyorsunuz. Pavel

Aleksandroviç; Prens misafirimdir. Hiç kimsenin evime ve evimdekilere karşı saygıda kusur etmesini hoş görmem. Sözlerinizi ancak bir şaka olarak kabul ediyorum.. Oh.. hele şükür, işte Prens de geliyor!”

Odaya giren Prens;

“Geldim efendim,” dedi. Mozglyakov’a dönerek; “fiaşılacak şey *cher ami*, bugün kafamda öyle çeşitli fikirler var ki!” dedi. “Halbuki bazen, belki inanmazsınız kafamın içi tamtakır olur, günlerce öyle gezerim…”

“Amcacığım, bugünkü haliniz düşmenizin sonucu olmalı; sinirlerinizin harekete geçmesiyle..”

“Bana da öyle geliyor;” diye atıldı Prens. “hatta bu kazayı fay-da-lı bile buldum. Bu yüzden bizim Fe-o fil’i affetmeye karar verdim. Hayatıma kastettiğini sanmam; ne dersin? Zaten geçenlerde, sakalını tıraş ettirerek onu yeteri kadar cezalandırdık.”

“Sakalını mı tıraş ettirdiniz? Aman amcacığım, herifin derya gibi sakalı var?”

“Öyle ya, öyle ya… derya gibi. isabetli hükümlerin var azizim. Yalnız Feofil’in sakalı takmadır. Bakın ne oldu: Geçenlerde Avrupa’dan bir katalog gönderdiler bana; hem beyler, hem arabacılar için en iyi cins sakal, favori, ispanyol sakalı, bıyık vesaire… Hepsi en iyi cins, fiyatları da uygun. Hadi dedim, getirteyim bir sakal, bakalım nasıl bir şey! Gel gelelim bizim Fe-o fil’in sakalı var, hem takma sakaldan iki kat da gür… Tabii birden şaşırdık; Feofil’in sakalını mı tıraş edelim, yoksa gelen sakalı mı geri yollayalım, diye. Düşündüm taşındım, takma sakalı denemeyi daha uygun buldum.”

“Sanatın tabiata üstünlüğüne inanıyorsunuz, değil mi amca?”

“Elbette. Sakalı tıraş edilirken herifin üzüntüsünü görmeliydiniz! Zannedersiniz, sakalıyla beraber bütün geleceği elinden gidiyor… fiey… Gitme zamanımız gelmedi mi yavrum?”

“Ben hazırım amca.”

Marya Aleksandrovna heyecanlandı;

“Ama validen başka yere gitmeyeceksiniz değil mi Prens? Artık bizimsiniz. Bütün bir gün yalnız ailemize aitsiniz Prens. Buradaki muhitten bahsedecek değilim size. Belki Anna Nikolayevna’ya gitmek istersiniz. Sizi hayal kırıklığına uğratmam doğru olmayacak. Zamanla her şeyi olduğu gibi göreceğinize eminim. Yalnız benim de bugünlük ev sahibiniz, kardeşiniz, ananız, dadınız olduğumu unutmayın Prens. Ne yalan söyleyeyim, gözüm arkada kalıyor; bu insanları bilmezsiniz siz. Hiç değilse şu ana kadar tam olarak anlayamadınız onları!..”

“Her şeyi bana bırakın Marya Aleksandrovna,” dedi Mozglyakov; “her şey size söz verdiğim gibi olacak.”

“Tamam! Sizin gibi havaiye güvenilir mi hiç! Yemeğe beklediğimizi unutmayın Prens; biz erken yeriz. Ah, kocamın köyde olduğuna pek üzüldüm! Sizi görünce kim bilir nasıl sevinecekti! Size çok saygısı var, çok sever sizi.”

“Kim, kocanız mı? Demek kocanız var?”

“Bu ne unutkanlık Prens, eski günlerimize ait her şeyi unutmuşsunuz. Kocam Afanasi Matyeviç’i hatırlamıyor musunuz? fiimdi köyde ama o zamanlar bin kere görmüştünüz onu. Afanasi Matyeviç; hatırladınız mı?”

“Afanasi Matyeviç… Çok şey… Köyde demek… *Mais c’est delicieux.*[14] Demek kocanız var! Tuhaf şey, tıpkı bir vodvildeki gibi: Kocası kapı dışarı, karısı da … şey… unuttum. Karısı da bir yere gitmişti ama nereye, Tula’ya mıydı, Yaroslav’e mi hatırımda kalmadı; komik bir kelime oyunuydu bu.”

“Kocası dver’e, karısı Tver’e,” diye yardım etti Mozglyakov.

“Hah, tamam. Evet, evet. Teşekkürler canım. Tver’e gitmiş, tamam. *Charmant, charmant*, kafiyeli oluyor; dver-Tver… Halbuki ben kadının Kostroma’ya mı, Yaroslav’e mi gittiğini bir

türlü bulamadım. *Charmant, charmant!* fiey… demin bir şey söylüyordum, neydi o? Ha evet, sokağa çıkacaktık. *Au revoir Madame, adieu charmante demoiselle*.”

Prens son sözlerini Zina’ya dönerek söyledi, kendi parmaklarının uçlarını öptü. Marya Aleksandrovna arkasından;

“Yemeğimizi, çabuk dönmeyi unutmayın Prens…” diye seslendi.

V

Prensi uğurladıktan sonra Marya Aleksandrovna:

“Siz mutfağı biraz dolaşsanız fena olmaz Nastasya Petrovna,” dedi. “içimde, canavar Nikitka’nın yemeği berbat ettiğine dair bir önsezi var. Herhalde şimdiden körkütük olmuştur.”

Nastasya Petrovna itaat etti. Odadan çıkarken Marya Aleksandrovna’yı şüpheli bir bakışla süzdü. Kadında olağanüstü bir heyecan sezmişti. Canavar Nikitka’yı kontrol edeceği yerde salona yürüdü, oradan koridordan, kendi odasından geçerek sandıkların ve kirli çamaşırların bulunduğu karanlık bölmeye girdi. Parmak uçlarına basa basa, soluğunu tutarak kilitli bir kapıya yaklaştı, eğilerek gözünü anahtar deliğine yapıştırdı. Kapı, Zina ile annesinin demin oturdukları odanın daima kilitli, hatta çivilerle mıhlanmış üç kapısından biriydi.

Marya Aleksandrovna, Nastasya Petrovna’yı kurnazlığına rağmen son derece hoppa bir kadın olarak tanırdı. Kapıdan dinleyebileceğini de tahmin ederdi tabii. Fakat o anda zihni öyle meşgul, kendisi o derece heyecanlıydı ki, tedbirli olmak lüzumu aklından tamamen çıkmıştı. Koltuğa geçerek Zina’yı mânâlı bir bakışla süzdü. Kız bakışını üzerinde hissedince garip bir rahatsızlık duymaya başladı.

“Zina!..”

Zina solgun yüzüyle düşünceli siyah gözlerini ağır ağır annesine kaldırdı. Öteki devamla;

“Seninle son derece önemli bir iş görüşmek istiyorum Zina.” dedi.

Zina annesine dönerek, kollarını göğsünde çaprazladı, karşısında durdu. Yüzünde gizlemeye çalıştığı öfkeli, alaycı bir ifade vardı.

“Zina, şu Mozglyakov’un bugünkü halini nasıl bulduğunu soracaktım sana.”

Zina isteksizce;

“Hakkında düşündüklerimi çoktandır biliyorsunuz.” diye cevap verdi.

“Evet, biliyorum *mon enfant*. Ama bu defa bu kadar üstelemesini biraz fazla buldum.”

“Bana aşık olduğunu söylediğine göre, halini hoş karşılamak lazım.”

“Tuhaf, eskiden onu bu derece…içten…hoş görmezdin. Tam tersine, ben sözünü açar açmaz bomba gibi patlardın.”

“Siz de daima ondan yana çıkarak onunla evlenmemi istediğiniz halde bugün benden önce ona karşısınız.”

“Yalan değil, Mozglyakov’la evlenmeni istediğimi saklamıyorum Zina. Kederin, ıstırabın beni çok üzüyor; hakkımda ne düşünürsen düşün, halini anlayacak durumdayım kızım. Seni düşünmekten geceleri uyuyamaz oldum. Kanaatimce, seni bu halinden ancak hayatında önemli bir değişiklik kurtarabilir. Bu değişiklik, evlenmektir. Zengin değiliz ki kalkıp Avrupa’ya gidelim… Buradaki hımbıllar, senin, yirmi üçünü doldurduğun halde hâlâ evlenmediğine şaşıyor, bir takım masallar uyduruyorlar. Ama kime vereyim seni; buranın müşavirine mi yoksa avukat ivan ivanoviç’e mi? Mordasov’da sana göre koca mı var? Mozglyakov

kof olmasına kof ama gene de diğerlerine göre iyi… iyi bir aileden, nüfuzlu akrabaları var; yüz elli nüfuslu bir köyün de sahibi. Çeşitli dalaverelerle, rüşvetle yahut aslı astarı olmayan maceralara atılarak hayat kazanmaktan, belirli bir gelirle geçinmek çok daha iyidir. Mozglyakov üzerinde sırf bu yüzden durdum. Yoksa, yemin ederim, hiçbir zaman ısınamamıştım ona. Sonunda Allah uyardı beni. Ah, Allah bir de bu adamdan daha iyi, sana daha layık bir talip ihsan etse, ne iyi olurdu! Mozglyakov'a hemen söz vermemekle çok iyi ettin Zina. Herhalde bugün de kesin bir şey söylemedin, değil mi?"

Zina sinirli bir halde;

"Kestirmeden konuşmak varken bu yapmacıklara neden lüzum görüyorsunuz anne?"

"Yapmacık ne demekmiş Zina, insan annesiyle böyle mi konuşur? Hoş benimki de laf: Sen annene karşı güvenini çoktandır kaybettin… Annen değil, düşmanınım ben!.."

"Bırakın bunları anne. Kelimeleri mi tartışacağız? Bunun için yeteri kadar zaman geçti."

"Bana hakaret ediyorsun kızım. istikbalin için her şeye, her şeye razı olduğuma inanmıyor musun?"

Zina kızgın, alaylı bir bakışla annesini süzdü. Garip bir gülümsemeyle;

"Sakın geleceğim için beni Prense vermeyi kurmuş olmayasınız?" diye sordu.

"Henüz bahsetmedim bundan, ama sırası gelmişken söyleyeyim ki, Prensle evlenmek senin için delilik değil, saadet oldurdu Zina."

"Ama bunu saçmanın saçması buluyorum." diye öfkeyle haykırdı Zina. "Hâlâ hayal peşinde koşmaktan vazgeçmemişsiniz anne. Tam mânâsıyla şair ruhlu bir kadınsınız. Zaten size herkes burada böyle bir ad da takmış. Durmadan planlar, tasarılar

peşindesiniz. Bunların imkansızlığı, saçmalığı umurunuzda değil. Prens buradayken aklınıza bu fikrin takıldığını hissettim. Mozglyakov, muziplik olsun diye ihtiyarı evlendirmekten bahsederken düşündüklerinizi yüzünüzden okuyordum. Bahse girerim ki, şimdi de aklınızda bu var, bana sokulmanız da bu yüzden… Ama şahsım için artsız aralıksız kurduğunuz planlar beni iyice bıktırmaya başladı anne. Çok rica ederim, bir daha bu bahsi açmayın, olmaz mı? Tek bir söz istemem bu konuda; bunu unutmamanızı rica ederim.”

Genç kız hiddetinden tıkanır gibi oldu. Marya Aleksandrovna içli, ağlamaklı bir sesle;

“Çocuksun sen Zina, dedi; sinirli hasta bir çocuksun. Saygısız konuşuyor; bana hakaret ediyorsun. Hiçbir anne, benim senden çektiklerime dayanamazdı. Ama ne yapayım, hastasın, sinirli ve kederlisin; ben de annenim, her şeyden önce de bir Hıristiyanım… Sabretmek, affetmek zorundayım. Yalnız şunu söylememe izin ver Zina. Bu evlenmeyi gerçekten istemiş olsam, saçmalık neresinde bunun? Bence Mozglyakov Prensin evlenme ihtiyacından bahsederken her zamankinden daha akıllıca konuşuyordu. Tabii konuşmasının hizmetçi kılıklı Nastasya’yla ilgili kısmı ayrı, orada saçmaladı.”

“Bana bakın anne; sorunuz sadece meraktan, laf olsun diye mi, yoksa maksatlı olarak mı soruyorsunuz?”

“Sadece bunu neden bu derece saçma bir düşünce bulduğunu öğrenmek istiyorum.”

Zina sinirli bir hareketle ayağını yere vurdu;

“Aahh! Ne diyeyim şu talihime!.. Pekala, madem şimdiye kadar anlayamadınız, söyleyeyim. Bir sürü başka mânâsızlıkları bir yana bıraksak bile, adamcağızın bunaklığından faydalanarak, parasına konmak maksadıyla onun gibi bir sakatla evlenmek, sonra her gün, her an ölümünü iple çekmek bence yalnız saçmalık

değil, bir alçaklık. Hem öyle bir alçaklık ki bu fikriniz için sizi tebrik edemem anne!..”

Kısa bir sessizlik oldu.

“Zina,” dedi birdenbire Marya Aleksandrovna; “iki yıl önce olanları hatırlar mısın?”

Zina bütün vücuduyla ürperdi. Sert, haşin bir sesle;

“Bana kesin olarak, bunu bir daha kurcalamamak için söz vermiştiniz anne.” dedi.

“fiimdi de kesin olarak senden bu ana kadar tuttuğum sözü yalnız bir kerecik bozmak için izin istiyorum. Açık konuşmanın zamanı geldi çünkü. Sessizlik içinde geçen şu iki yılın acı hatıraları var. Bu böyle devam edemez Zina. Konuşmam için iznini istiyorum. Hem kesin olarak, kızını seven zavallı bir anne olarak söz veriyorum ki bir daha da bu konuyu hiçbir şekilde, hiçbir durumda, hayatım pahasına bile açacak değilim. Evet, son olarak konuşacağız; çünkü zaruri bu…”

Marya Aleksandrovna gereken tesiri oluşturmak için iyice hazırlanmıştı. Zina belli bir şekilde sarardı.

“Söyleyin.” dedi.

“Sağol kızım. Başlıyorum. iki yıl önce ölen küçük kardeşin Mitya’ya bir öğretmen tutmuştuk..”

Zina nefret, tiksinti dolu bir sesle;

“Bu resmî girişe ne lüzum var?” diye annesinin sözünü kesti. “ikimizin de gayet iyi bildiği lüzumsuz, acı teferruatı neden tekrarlıyorsunuz?”

“Lüzumlu yavrum, çünkü annen olduğum halde sözlerimin, hareketlerimin doğruluğunu ispat etmek zorundayım. Öte yandan, bu meseleyi sana, alıştığın yanlış bir görüş noktasından değil, başka yönden göstermek istiyorum. Sen de bunlardan çıkarmak istediğim sonucu iyice anlamalısın. Duygularınla oynamak istediğim aklına gelmesin yavrum! Hayır, bende gerçek bir anne

şefkati bulacaksın Zina! Belki sonunda, beni demin alçaklıkla suçladığın halde, ayaklarıma kapanarak, gözyaşlarına boğularak, özür dileyeceksin… Bu yüzden şimdi her şeyi başından sonuna kadar anlatmak istiyorum Zina; ya da hiç konuşmayacağım…”

Annesinin gevezeliğine kızan Zina;

“Peki konuşun…” diye tekrarladı.

“Devam ediyorum Zina. Devlet okulunun çocuk denecek yaştaki öğretmeninin seni bu denli nasıl etkilediğini bir türlü anlayamadım. Ağırbaşlılığına, asaletine, gururuna, o adamın değersizliğine -her şeyi doğru konuşmalı- öyle güvenmiştim ki aranızda bir şey olabileceği aklımın köşesinden geçmemişti. Bir gün bana gelerek, kesin bir dille, bu çocukla evleneceğini haber verdin. Kalbime hançer sapladın o gün Zina! Çığlık atarak kendimi kaybettim; sen de unutmadın ya bunları! Bunun üzerine, despotluk saydığın otoritemi kullanmak lüzumunu duydum. Düşün bir kere: Toy bir çocuk, bir zangocun oğlu… Ayda on iki buçuk ruble alan, Okuma Derneği’nin merhametinden bastığı bir takım değersiz şiirler yazan, mel’un Shakespeare’den bahsetmekten başka şey bilmeyen bu çocuk senin, Zinaida Moskaleva’nın kocası olacak… Bu ancak Florian’a ve çobanlarına yakışırdı! Kusura bakma Zina, bunu hatırlamak bile tepemi attırıyor. Reddettim. Ne çare ki seni hiçbir kuvvet durduramıyordu. Meseleyi babana açtığım zaman tabii hiçbir şey anlamadı, yüzüme bön bön bakmakla yetindi. Sen o çocukla görüşmelerini kesmediğin gibi daha da kötüsü, mektuplaşmaya başladın. fiehirde buna dair söylentiler dolaşmaya, öteki beriki beni bazı imalarla iğnelemeye başladı. Fırsat düştü ya, ellerinden gelse herkese duyuracaklardı! Sonunda, ansızın, tahminlerimin hepsi gerçekleşiverdi. Aranızda bilmem ne yüzden bir kavga çıktı. Sana layık olmayan bu oğlan; bir türlü erkek yerine koyamıyorum onu, mektuplarını şehirde yaymakla tehdit etti seni… Sen de buna

hiddetlenerek onu tokatladın. Evet, bunu da biliyorum Zina. Her şeyi, her şeyi biliyorum! O alçak, hemen o gün mektuplarından birini Zauşin'e gösteriyor. Bir saat sonra mektup kanlı bıçaklı düşmanım Natalya Dimitriyevna'nın eline düşüyor… Çılgın çocuk aynı akşam pişmanlık buhranı geçirerek mânâsız bir intihar teşebbüsüne kalkışıyor. Tabii arkasından rezaletin büyüğü kopuyor. Hizmetçi kılıklı Nastasya korku içinde, soluksuz, koşarak yanıma geldi ve haber verdi. Mektubun tam bir saattir Natalya Dimitriyevna'nın elindeydi. iki saat sonra bütün şehir rezaleti öğrenecekti! Kendimi tuttum, düşüp bayılmadım ama o anda bana vurduğun darbenin dehşetini bilemezsin Zina! Hayasız, canavar Nastasya iki yüz ruble karşılığında mektubunu geri alabileceğine yemin etti. Ayağımda ince iskarpinlerle, karlara bata çıka Yahudi Bumşteyn'e koşup aziz annemin yadigarı değerli bir iğneyi rehin bıraktım. iki saat sonra mektup elimdeydi. Nastasya, kadının çekmecesini kırarak çaldı bunu… fierefin kurtuldu, hiçbir delil kalmadı. Fakat ne acı, ne endişe dolu bir gün yaşattın bana Zina! Ertesi gün saçlarımda ilk ak telleri gördüm… O çocuğun yaptıkları hakkında şimdi sen de gereken hükmü verdin herhalde. Belki hayatını ona bağlamanın ne kötü bir delilik olacağını acı bir gülümsemeyle kabul ediyorsun artık. Fakat o zamandan beri hep keder, ıstırap içinde yaşıyorsun. Onu bir türlü unutamıyorsun. Daha doğrusu onu değil, o hiçbir zaman sana layık değildi; sevdiğin, özlediğin şey, geçmişte kalan saadetin… Bu bedbaht şimdi ölüm döşeğindeymiş, verem olduğunu söylüyorlar… Sen de melek tabiatınla, seni hâlâ kıskandığı için, hastanın kalbini kırmasın diye o hayattayken evlenmek istemiyorsun. Halbuki onun seni gerçek bir aşkla sevmediğine eminim! Mozglyakov'un istediğini duyunca seni nasıl kolladığını, arkana gözcüler koyduğunu, oradan buradan haber toplamaya çalıştığını gayet iyi biliyorum. Acıyorsun ona, içindekileri biliyorum. Ama benim de

her gece ne gözyaşları döktüğümü bir Tanrı, bir de yastığım bilir!..”

Zina annesinin sözünü derin bir üzüntüyle keserek;

“Bırakın bunları anne.” dedi. “Yastığınızın ne ilgisi var bunlarla? Edalı, şiir okurcasına konuşmazsanız yapamazsınız.”

“Öyle ya, bana inanmıyorsun, karşında bir düşman varmış gibi bakıyorsun. iki yıl durmadan ağladım, senden gözyaşlarımı gizleyerek ağladım, ama bu zaman içinde çok değiştim Zina! Duygularını çoktan beri anlıyordum, ancak kederini; yalan söylemeyeceğim, kederinin bütün şiddetini ancak şimdi anlıyorum. Sevgini; sırf o yerli yersiz, her şeye burnunu sokan lanet olası Shakespeare’in tesiriyle kapıldığın bir romantizm gösterisi kabul ettimse suçlu sayılabilir miyim? Hangi anne o zamanki korkumu, aldığım tedbirin sertliğini ayıplayabilir? Ama şu anda dinmek bilmeyen iki yıllık ıstırabın karşısında eğiliyorum, duygularını takdir ediyorum. inan bana Zina, belki seni, senden daha iyi anladım artık. Senin, bu acayip çocuğu değil, kaybettiğin güzel hayallerini, geri gelmez saadetinle yüksek ideallerini sevdiğine eminim. Ben de sevdim; belki senden de çok… Ben de ıstırap çektim, benim de kendime göre bir takım ideallerim vardı. Bunun için bugünkü durumunda Prensle evlenmeni en güvenilir kurtuluş çaresi görüyorsam kimse, hele sen suçlamamalısın beni.”

Zina, annesinin durup dururken bu şekilde konuşamayacağını bildiği için uzun nutkunu biraz hayretle dinledi. Son bağlantı onu şaşkınlığa, adeta korkuya düşürdü.

“Sakın beni gerçekten Prense vermeye kalkışmayın!” diye bağırdı. “Demek bunlar hayal, tasarı olmaktan çıktı, kesin kararınız haline geldi, öyle mi? Peki… bahsettiğiniz durumuma ne faydası dokunur bunun? Deminden beri kurcaladığınız şeylerin bu meseleyle ne ilgisi var? Doğrusu, halinizden hiçbir şey anlamıyorum anne.”

Marya Aleksandrovna da iyice heyecanlanmıştı.

“Anlamamana şaşıyorum *mon ange.*[15] ilkin, evlendikten sonra başka muhite, başka bir aleme geçeceksin. Acı hatıralarla dolu, candan bir tek insanın olmayan bu iğrenç şehir bozuntusundan ayrılacaksın. Güzelliğin yüzünden seni gagalayan kargaların kin, nefret ve iftiralarından kurtulacaksın. Hemen bu baharda Avrupa’ya gidebilirsin. italya’ya, isviçre’ye, ispanya’ya… Düşün Zina, Elhamra’yı göreceksin; şu pis, münasebetsiz isimli deremizin yerine koca Guadalkevir’in aktığı ispanya’ya gideceksin!..”

“Durun anne, evlenmişim yahut Prens beni istemiş gibi konuşuyorsunuz.”

“Bu bakımdan tasalanma meleğim, ben ne dediğimi bilirim. izin ver de devam edeyim. Sana yalnız birinci konuyu açtım, gelelim ikincisine; Mozglyakov’la evlenmeye hiç gönlün olmadığını anlıyorum…”

“Üstünde durmaya değmez anne, nasıl olsa hiçbir zaman onun karısı olmayacaktım.” diye bağırdı Zina, gözleri hiddetle parladı.

“Bu adama karşı nefretine tamamıyla hak veriyorum kızım. Bağlanamadığın birisini ömrünün sonuna kadar sevmek için tanrı huzurunda yemin etmek çok acıdır. Saygı beslemediğin bir kimseye ait olmak ondan da kötü… Mozglyakov senin aşkını isteyecek, bunun için evleniyor. Ona bakmadığın anlarda gözleriyle yiyor seni adeta. Daima komedya oynamak kolay değil. Yirmi beş yıldır yaptığım için bilirim bunu. Baban mahvetti beni. Kanımı emer gibi gençliğimi emdi… Döktüğüm gözyaşlarını sen de kaç kere gördün.”

“Babam köyde, ona dokunmayın.”

“Öyle ya, ona hiç toz kondurmazsın, bilirim. Diyeceğim, sırf menfaat yüzünden Mozglyakov’la evlenmeni isterken içim sızlıyordu. Halbuki Prensle evlenirken yapmacığa lüzum yok.

Onu sevemeyeceğin besbelli… Yani aşk duyamazsın demek istiyorum. Tabii o da bunu senden isteyecek değildir.”

“Aman Yarabbi, ne saçmalık!… Yalnız şuna emin olun ki, en önemli şeyde aldanmışsınız. Kendimi ne uğruna feda edeceğimi bilmeden yapmayacağım bunu, haberiniz olsun. Esasen evlenmek istemiyorum. Evde kalmış bir kız olarak yaşayacağım. iki yıldır evlenmediğim için başımın etini yiyorsunuz. Ne yapalım, katlanacaksınız. Evlenmek istemiyorum o kadar.”

“Aman Zina, beni dinlemeden küplere binme Allah aşkına! Ne çabuk öfkeleniyorsun. Müsaade et, meseleyi bir de benim görüş açımdan inceleyelim, o zaman sen de bana hak vereceksin. Prens daha bir, bilemedin iki yıl yaşayacak; bence, genç bir dul olmak evde kalmış bir kız olmaktan çok daha caziptir. Prensin ölümünden sonra hür, zengin, başına buyruk bir Prenses olacaksın. Yavrum, belki bu hesapları, onun ölümüne bağlı olduğu için hor görerek küçümsüyorsun ama beni kınama, ben anneyim. Hiçbir anne beni bu ileri görüşlülüğüm için ayıplamaz. Sonra şu da var; o çocuğa acıdığın için, o hayattayken kocaya varmamaya karar vermiştin. Fakat Prensle evlenmen ona tam tersine yeni ümitler verecek, sevindirecek onu. Azıcık aklı varsa seni Prensten kıskanmanın ne kadar yersiz, gülünç olduğunu, bu evlenmenin sırf menfaat, hesap işi olduğunu anlayacaktır. Ayrıca… kısacası, Prens ölünce sen de dilediğin kimseyle evlenebileceksin güzel kızım, bunu demek istiyorum.”

“Yani Prensle evlenerek onu soymalı ve ileride aşığıma varmak için ihtiyarın ölümünü beklemeliyim; açıkça böyle desenize! Gerçekten çok ince hesaplarınız var anne. Beni kandırmak için neler neler vaad ediyorsunuz… Hesaplarınızı gayet iyi anlıyorum anneciğim. Böyle çirkin bir işte bile asil duygularınızı öne sürmeden yapamıyorsunuz. Halbuki açıkça, “Zina, yapacağımız bir alçaklık, ama çıkarımıza uygun düştüğü için kabul et..!”

deseydiniz hiç olmazsa samimi olurdunuz.”

“Bunu inatla yalan, hile diye görmekte haksızsın. Alçaklık, aldatma saydığın hesaplarıma gelelim. Bunun aldatma, alçaklık neresinde? Aynaya bak bir kere; öylesine güzelsin ki, insan güzelliğine bir krallık feda eder! Sen de bu nimeti, en iyi çağını bir ihtiyara cömertçe feda ediyorsun. Muhteşem bir yıldız gibi hayatının gurubunu aydınlatacaksın… Yemyeşil bir sarmaşık ihtişamıyla ihtiyarlığına dolanıp süsleyeceksin. Büyüsüyle zavallıyı olanca açgözlülüğüyle sömüren o ısırgan otu iğrenç kadının yerini hakkıyla alacaksın. Senin Prense verdiklerin onun parasıyla unvanından daha mı az değerli? Bunun yalan, alçaklık neresinde?”

“Herhalde daha az değerli ki bir sakatla, bir bunakla evlenmem gerekiyor. Yalan, ne maksatla olursa olsun yalan var bunda anneciğim.”

“Tam tersine Zina, tam tersine. Bu meseleyi en güzel yönden, hatta Hıristiyanlık bakımından bile inceleyebiliriz. Hatırlar mısın, bir kere, derin ümitsizlik içinde, rahibe olmak istediğinden bahsetmiştin. Kalbin ıstıraptan kavruluyordu. Artık bir daha sevemeyeceğini defalarca tekrarlıyordun. Aşka inancın kalmadığına göre kendini başka, daha yüce duyguya bağla. Çocuk samimiyetinle, bütün imanınla ona yönel, Tanrı kutsar seni. Bu ihtiyarın da kendine göre çilesi var; mutsuz, zavallı bir adam, kimse istemiyor onu… Birkaç yıldır tanırım onu. içimde garip bir sempati, hatta bir çeşit sevgi uyandırdı, sanki şimdi olacakları önceden sezmiştim. Sen de onun için bir arkadaşı, evladı, sırası gelince sevdiği oyuncağı ol. Buna karşılık adamcağızın kalbini ısıt Tanrı adına, erdeminden yap bunu. Yarım adam olduğunu düşünerek gülünçlüğünü hoş gör, bir Hıristiyan olduğun için acı ona… Böyle fedakârlıklar kolay değildir, ama iradene hakim ol. Hastanelerde yara sarmak, koğuşların ağır havasını solumak da

adamı tiksindirir. Oysa ki bunu güler yüzle, Tanrı'ya şükrederek yapan melek tabiatlı kadınlar var. incinmiş kalbine uygun bir uğraş, bir kahramanlık bu. Sen de bir insanın yaralarını tedavi edeceksin. Gördün mü Zina, bunun bencillik, alçaklık neresinde? Ama sen bana inanmak istemiyorsan ne yapayım! Belki böyle bir vazifenin temizliğinden, kahramanlığından bahsettiğim zaman samimiyetime inanmıyorsun. Benim gibi hoppa, sosyeteden bir kadının duygulu bir kalbi, kendine göre bazı prensipleri olduğuna akıl erdiremiyorsun. Öyle olsun Zina. inanma, hakaret et annene; yalnız sözlerinin akıllı, kurtarıcı tesirine inan. Farz et ki, bunları ben değil de başkası söylüyor sana. Gözlerini kapa, başını öte yana çevir, hayalinden görünmeyen birisinin konuştuğunu geçir… Senin bu meselede en çok aklını çelen para konusu olmalı. Bayağı bir alışveriş hissi uyandırıyor bu sende, değil mi? Parada bu kadar nefret ediyorsan, kabul etme. Kıt kanaat geçinecek bir miktar ayırıp kalanı fakirlere dağıt, ölüm döşeğinde yatan o zavallıya yardım et…

Zina kendi kendine söylüyormuş gibi alçak sesle;

"Kabul etmez ki…" diye mırıldandı.

"O kabul etmezse annesi kabul eder; ondan gizli olarak alır. Teyzenin hediyesi küpelerini altı ay önce satarak onlara yardım ettiğinden haberim var. Hasta oğluna bakabilmek için kadının çamaşıra gittiğini de biliyorum."

"Yakında kimsenin yardımına ihtiyacı kalmayacak…"

"Ne demek istediğini anlıyorum!" diye atıldı Marya Aleksandrovna. Kendini ilhama, gerçek bir ilhama iyice kaptırmıştı. "Evet, neden bahsettiğini biliyorum. Çocuğun verem olduğunu, yakında öleceğini söylüyorlar. ilgilendim, benim de kalbim var, Kalist Stanislaviç'e bilhassa sordum. Kalist Stanislaviç, hastalığın tehlikesini kabul etmekle birlikte, verem değil, sadece ciddi bir göğüs rahatsızlığı olduğunu söyledi. istersen

sen de sor. Hatta bana, hastanın başka şartlarda, en çok da iklim ve çevre değiştirerek yüzde yüz iyileşebileceğini de ilâve etti. Söylediğine göre, bunu daha önce ben de duymuş ve okumuştum, ispanya'da Malaga mı ne, adı şarap adına benzeyen harikulade bir ada varmış. Havası göğüs hastalıklarını değil, gerçek veremlileri bile iyileştiriyormuş. Tabii oraya ancak yüksek tabakadan kişiler ya da zengin tüccarlar gidebiliyor. Ah ispanya'nın sihirli Elhamrası, limon ağaçları, katırlara binen ispanyollar!.. fiair ruhlu bir insanı büyülemek için bunlar yeter! Böyle bir seyahat için yardımını, paranı kabul etmez mi dersin? Etmezse onu kandırırsın! Bir insanın hayatı söz konusu olunca yalan da söylenebilir. Ümitlendir, aşkını vaad et; dul kalınca onunla evleneceğini söyle. Kibar bir şekilde neler söylenmez. Annen sana adi öğütler verecek değil Zina. Bunları o zavallının hayatını kurtarmak gayesiyle yapacağın için hareketlerinde hiçbir uygunsuzluk yok. Ümit vererek diriltirsin onu. Mutlu olmak için hayata dönmek isteyecek, tedaviye, doktorlara önem verecek… Belki çocuğun tabiatı, kaderin verdiği acı dersten sonra iyiye döner. O zaman dul kalınca evlenirsin onunla. Zengin, hür olduktan sonra kim ne diyebilir! Halbuki bu deliliği şimdi yapmış olsaydınız sizi bekleyen şeyleri bir düşün; küçümsemesi, sefalet, Mordasov'da yerleşmeye mecbur kalmak ve sonunda onun erken ölümü… Sana karşı yaptığı alçakça harekete pişmandır. Onu affederek yeni bir hayat bağışlar, kendi kendisiyle barıştırırsın onu. iyileşmese bile kolların arasında (çünkü o zaman yanında bulunman için bir engel kalmayacak), kendisiyle barışık, aşkından, affından emin; limon ağaçları gölgesinde, masmavi göğün altında huzur içinde ölecek. Ah Zina, her şey senin elinde! Bütün kozlar sende, ama Prensle evlenmek şartıyla!.."

Marya Aleksandrovna sustu. Oldukça uzun bir sessizlik oldu. Zina'nın son derece heyecanlandığı belliydi. içinden geçenler

anlaşılacak, tarif edilecek gibi değildi. Ama Marya Aleksandrovna kızının kalbine giden yolu bulmuş olmalıydı. Kızının ruh durumunu yoklayarak, iç aleminin en hassas noktalarına kaba kaba dokunarak, yüksek duygulardan, ideallerden bahsede ede sonunda bam teline dokunmuştu. Yine de bu gayret Zina'yı kandırmadı. Marya Aleksandrovna "Varsın inanmasın, biraz tesir etsem, düşündürsem yeter!..." diye düşünüyordu. "Açıkça söyleyemeyeceklerimi üstü kapalı geçerim..." Maksadına ulaştı. Zina kanmamakla beraber annesinin sözlerinin tesirindeydi. Heyecanla dinliyordu, yanakları alevlenmiş, göğsü hızla inip kalkıyordu. Birdenbire kararlı bir ses tonuyla;

"izin verin anne." dedi. Ansızın yüzünün solmasından kararına ne kadar önem verdiği anlaşılıyordu. "Size bir şey söyleyeceğim..."

O anda antrede birtakım gürültüler, Marya Aleksandrovna'yı soran tiz, cırtlak bir ses duyuldu. Zina sustu, Marya Aleksandrovna yerinden fırladı.

"Aman Yarabbi, bu eksikti!.. Hangi şeytan gönderdi şu albayın karısını?"

Sonra hırsla;

"Daha iki hafta önce kovmaktan beter yapmıştım bu kargayı, diye ekledi. Kabul etmesem olmaz, yüzde yüz önemli bir haberle geliyor, yoksa evime adım atmaya cesaret edemezdi. Gelişi mühim Zina, bunun altında ne olduğunu öğrenmeliyim. Bulunduğumuz durumda her fırsattan yararlanmak lazım."

Odaya giren misafire doğru yönelerek;

"Ah gelişinize ne kadar memnun oldum! diye bağırdı. Nasıl oldu da hatırladınız bizi canım Sofya Petrovna? Bu ne şirin sürpriz!"

Zina odadan kaçarcasına uzaklaştı.

VI

Albayın karısı Sofya Petrovna Karpuhina'nın kargaya benzerliği ancak manevi bakımdandı. Vücutça daha çok serçeyi andırıyordu. Ufak tefek, keskin bakışlı, çil ve sarı lekelerle dolu yüzüyle ellilik bir kadındı. ince, çevik bacakların taşıdığı bu ufarak, kupkuru gövde koyu renk ipek bir elbiseye bürünmüştü. içinde durmadan kıpırdandığı için elbise birtakım hışırtılar çıkarıyordu.

Karpuhina muzır, kinci bir dedikoducuydu. Albay karısı olmakla bozmuştu. Emekli kocasıyla ikide bir kavga ediyor, adamcağızın suratını tırmık içinde bırakıyordu. Üstelik sabah akşam dörder kadeh votka içmeyi âdet edinmişti. Bir hafta önce onu evinden kovan Anna Nikolayevna'dan ve kovulmaya sebep olan Natalya Dmitriyevna'dan ölesiye nefret ederdi.

"Bir dakika için uğradım *mon ange!"* diye cıvıldamaya başladı. "Oturmasam da olur. Size sadece şehirde geçen harikulade olayları anlatmak için uğradım. Bütün şehir bu Prensle bozmuş… Bizim cadalozlar *vous comprenez!*[16] Peşine düştüler, ellerine geçirmeye çalışıyorlar. Adamcağızı paylaşamıyorlar, şampanya içiriyorlar… inanılır gibi değil! Ama siz de nasıl bıraktınız onu? fiimdi Natalya Dmitriyevna'da olduğundan haberiniz var mı?"

Marya Aleksandrovna oturduğu yerden sıçradı;

"Natalya Dmitriyevna'da mı? Yok canım, Prens sadece valiye gidecek, oradan azıcık Anna Nikolayevna'ya uğrayacaktı."

"Azıcık mı?.. fiimdi yakalayabilirseniz aşk olsun derim size. Bir kere valiyi evinde bulamamış, Anna Nikolayevna'ya gitmiş, akşam yemeğine kalmaya söz vermiş. Ama Anna Nikolayevna'nın evinden çıkmayan Nataşka da Prense yapışmış, öğle yemeğine evine götürmüş. Prensiniz böyle işte!"

“Peki… Mozglyakov ne yaptı? Bana söz vermişti…”

“Bırakın şu Mozglyakov’u! O da matah değil onlardan! Kumara oturup geçen yılki gibi varını yoğunu vermezse şaşarım! Prensi de kandırarak soyup soğana çevirecekler. Nataşka’nın söylediklerini bir duysanız! Prensi… şey… belirli bir maksatla *vous comprenze* tavladığınızı barbar bağırıyor! Karşısına geçti anlatıp duruyor… Tabii Prensin bir şey anladığı yok, uyuz kedi gibi oturmuş, her sözüne “Evet, öyle ya…” diye karşılık veriyor, o kadar. Öteki de, şu Anna Nikolayevna, ne yapsa beğenirsiniz; Sonka’sını çıkarıp Prense gösterdi… Kız on beş yaşında, hâlâ kısacık eteklerle geziyor. fiöyle, dizlerini örtecek kadar bir şey… anlıyor musunuz? Saplı gözlüğümle iyice gördüm. Başlarına tüylü kırmızı şapkalar oturtmuşlar; bunun ne anlama geldiğini de Allah bilir! Sonra klavsen çalarak kızları Prensin karşısında Kazaskaya başlattılar. Prensin zayıf tarafını bilirsiniz… Eridi bitti adam; “fiu vücutlara bakın, vücutlara bakın!” deyip durdu. Saplı gözlüğünü dikmiş, yiyecek gibi bakıyor… Kızlar da coştukça coştular, yüzleri pancara döndü; bir ayak atışları vardı ki tam bir Monplezier[17] oldu. Ayıp doğrusu! Buna dans mı denir? Ben Madam Jarnie pansiyonundayken okul bitirme balosunda şalla dans etmiştim; ne büyük başarıydı o… Senatörler alkışladılar. Prens, kont kızları okurdu orada. Bunlarınki düpedüz hafiflik! Utancımdan yerin dibine geçtim. Oturamadım.”

“fiey… Hani siz Natalya Dmitriyevna’ya gitmiyordunuz?..”

“Ha… Evet… Geçen hafta bana hakaret etti. Bunu herkese açıkça söylüyorum. *Mais ma chére,*[18] ne yapayım! fiu Prensi bari kapı aralığından göreyim dedim. Başka türlü göremezdim ki… Mendebur Prensin yüzünden gittim, yoksa dünyada ayak basmazdım o kadının evine! Düşünün, herkese çikolata ikram ederlerken ben orada yokmuşum gibi davrandılar. Hem de hiç biri

tek lakırdı konuşmadı benimle! Mahsus yapıyor bunu, fıçı karı! Ama ben ona ne yapacağımı bilirim! Eh, şimdilik haşçakalın *mon ange*, son derece telaşlıyım… Akulina Panfilovna'yı evinde bulup bunları anlatacağım. Yalnız size şu kadarını söyleyeyim, Prense veda etmelisiniz artık. Bir daha gelmez size. Adamda zerre kadar hafıza kalmamış. Anna Nikolayevna da bundan faydalanarak onu evinde kıstırır. Hepsinin sizden ödü patlıyor. Anlıyor musunuz?.. Hani Zina yüzünden…"

"Quelle horreur!"[19]

"Dedim ya, bütün şehrin dilinde… Anna Nikolayevna ne yapıp yapıp yemeğe alıkoyacak onu, sonra da temelli evine yerleştirir. Sırf size inat olsun diye *mon ange*. Demin tahta aralığından bahçelerine baktım; ne telaş, ne telaş! Yemek hazırlanıyor, çatal bıçak şıngırtıları… fiampanya almak için adam yolladılar. Bence hiç vakit kaybetmeden, Prens daha yoldayken yakalayın onu. Ötekinin değil, sizin misafiriniz o. Bu acuze, yılan, sümüklü karı sizinle ne diye alay edecekmiş! istediği kadar savcı karısı olsun, attığım tırnak olamaz o benim! Ben de bugüne bugün albay karısıyım, Madame Jarnie'nin kibar pansiyonunda büyüdüm… Tüh!.. *Mais adiue mon ange!* Kızağımla gelmeseydim sizinle birlikte çıkardık."

Ayaklı gazete gitti. Marya Aleksandrovna heyecanından zangır zangır titriyordu. Evet, albayın karısının öğüdü açık ve çok yerindeydi. Vakit kaybetmemeliydi, zaten zamanı daralmıştı. Ama en önemli güçlük önündeydi; Marya Aleksandrovna, Zina'nın odasına koştu.

Zina kollarını kavuşturmuş, başı eğik, solgun, üzgün bir yüzle odada aşağı yukarı dolaşıyordu. Gözleri yaşlı olduğu halde, annesine çevirdiği bakışı azimliydi. Gözyaşlarını annesinden gizleyerek alaylı bir gülümsemeyle baktı. Kadının ağzını açmasına

meydan vermeden;

“Anne,” dedi; “demin lüzumundan fazla dil döktünüz bana. Ama sözlerinizle aklımı çelemediniz. Çocuk değilim. Kişisel çıkarlarım uğruna birtakım alçaklıklara asil gaye süsü vermek Cizvitlikten başka bir şey değil. Buna aldanmadım, duydunuz mu, kanmadım! Bunu bilmenizi isterim.”

Marya Aleksandrovna endişelendi;

“Ama mon ange…”

“Rica ederim anne, beni sonuna kadar dinleyin. Evet, yaptığımız şeyin sadece bir Cizvitlik olduğuna, dürüstlükle bir ilgisi bulunmadığına yüzde yüz inandığım halde tamamen kabul ediyorum. Duydunuz mu, tamamen… Prensle evlenmeye, hatta beni alması için çalışmalarınıza yardım etmeye razı oluyorum. Bunu niçin yapacağım? Orası benim bileceğim şey. Kararımı verdim… o kadar. ileride de her şeye katlanacağım; ayakkabısını giydireceğim, hizmetçisi olacağım. Alçaklığımı affettirmek için onu eğlendirecek, karşısında oynayacağım. Kısacası, beni aldığına pişman olmaması için elimden geleni yapacağım. Yalnız bu kararıma karşılık bu işi nasıl, ne şekilde yapacağınızı bana açıkça anlatmanızı istiyorum. Üzerinde bu kadar durduğunuza göre belirli bir planınız olmalı. Hayatınızda bir defa olsun samimiyet başlıca şartım! Nasıl hareket edeceğinizi bilmeden size söz vermeyeceğim.”

Marya Aleksandrovna, Zina’nın umulmadık kararına son derece şaşırdı. Gözlerini ona dikerek bir an şaşkın şaşkın durdu. Kızının inatçı romantizmiyle daima ürktüğü haşin asaletiyle savaşmaya hazırlanırken, uysallığı, birlikte hareket etmek kararı beklediğinden bambaşka bir davranıştı. iş perçinlenmişti artık. Marya Aleksandrovna’nın gözleri sevinçle parladı. Heyecan dolu bir sesle;

“Zinacığım! diye bağırdı. Etimden, kanımdansın evladım…

Zinacığım…”

Başka bir şey söyleyemedi, kızının boynuna sarıldı. Zina hırçın bir tiksintiyle kollarından sıyrıldı.

“Kucaklamaları bırakın anne, taşkın sevinç gösterilerinize ihtiyacım yok. Sizden sadece soruma cevap istiyorum.”

“Ama ben seni seviyorum Zina, gözünün içine bakıyorum. Saadetin için bu kadar uğraştığım halde hep hırpalıyorsun beni!”

Marya Aleksandrovna’nın gözlerinde yapmacık olmayan yaşlar parladı. Kızını gerçekten, kendine göre severdi; bu seferki başarı onu büsbütün heyecanlandırmıştı. Zina, bu konudaki duygusuzluğuna rağmen annesinin onu sevdiğini anlıyor, ama bu sevgi ona ağır geliyordu. Annesi ondan nefret etse daha memnun olacaktı. Gene de kadını yatıştırmak istedi;

“Peki peki, darılmayın anne, çok heyecanlandım da…”

Marya Aleksandrovna’ya bu kadarı yetti;

“Darılmadım meleğim, darılmadım.” diye cıvıldamaya başladı. “Heyecanını tabii buluyorum. Açık konuşmamı istiyorsun! Hay hay; samimi; tamamıyla samimi olacağım, hiç endişen olmasın. Yalnız inan bana, henüz belirli, inceden inceye hazırlanmış bir planım yok; bunu hemen söyleyeyim. Neden böyle olduğunu işlek zekânla anlamalısın. Bir şey daha var Zina; önümüze bazı güçlükler çıkacak… Demin bile o geveze kadın bir sürü yerli yersiz laf etti (*Aman ya Rabbi geç kalıyorum ben*...) işte görüyorsun ya, apaçık konuşuyorum. Fakat sana söz veriyorum, bu işi başaracağım! Demin söylediğim gibi, güvendiğim şey şiir, hayal değil, gerçeğin ta kendisi. Planımın temeli Prensin bunaklığına dayanıyor, bu esas üzerinden yürüyebiliriz. Bütün mesele, bir terslik çıkmamasında.”

Alev saçan bir bakışla elini masaya vurdu;

“Görelim şu aptal kadınlar benimle başa çıkabilirler mi?” diye bağırdı; “işimi bilirim ben! Yalnız hemen, zaman kaybetmeden

harekete geçmeliyiz. Hatta mümkünse, en önemlilerini bugün yapıvermeliyiz.”

“Olur anne. Ama bir söyleyeceğim daha var. Planınızın neden ibaret olduğunu öğrenmekteki maksadım kendime güvenmeyişimdir. Gerçi size bu alçaklığa katılmaya karar verdiğimi söyledim, ama planınızın uygulamasında fazla çirkin, iğrenç ayrıntılar olursa buna dayanamam, olduğu yerde bırakırım her şeyi; bunu böyle bilin. Gerçi kirli bir işe girişip çamura bulaşmaktan kaçınmak da bir alçaklık ama ne yapayım, o kadarına dayanamam artık.”

Marya Aleksandrovna’nın coşkunluğu biraz kırılır gibi oldu;

“işi büyütüyorsun *mon ange* bunun kirli, alçaklık olacak nesi var ki? Herkesin yapabileceği gibi hesaplı bir evlenme düşünüyorsun, o kadar. Meseleyi bu açıdan görürsen asaletsiz hiçbir yanı olmadığını anlarsın.”

“Allah aşkınıza anne, bari bana karşı kurnazlığa kalkışmayın. istediğinizi kabul ettim, ama hareketimizi dilediğim gibi adlandırmamı da siz hoş görün. Bulunduğum durumda bu benim biricik tesellim ve zevkim oluyor.”

“Peki canım, peki meleğim; şüphesiz insanlar fikir ayrılığına rağmen birbirlerine saygı duyabilirler. Tasarımın teferruatından yana pek endişelisin. Üzülme, içinde kirli bir şey olursa bile, bütün yükü omzuma almayı kabul ediyorum. Emin ol, sana en ufak bir leke gelmeyecek. Seni başkalarına karşı küçük düşürür müyüm! Her şey gayet iyi, son derece kibar bir hava içinde çözümlenecek. Hiçbir rezalet çıkmayacak (çıksa da önemsiz, kaçınılmaz bir iki küçük gürültüden ibaret kalacak…). Biz o sıralar buralardan uzaklarda olacağız. Tabii Mordasov’da kalacak değiliz! Arkamızdan gırtlakları yırtılana kadar bağırsınlar, vız gelir! Zaten bütün köpürmeleri sırf kıskançlıktan, emin ol Zina! Bunların üzerinde durmaya değmez. Darılma ama, sen bunlara nasıl önem

veriyorsun, şaşıyorum.”

“Kimseye önem verdiğim yok.” diye sert sert cevap verdi Zina. “Hiç anlamıyorsunuz beni.”

“Peki ruhum, peki, darılma. Yani demek istiyorum ki, hepsi Tanrı’nın günü çeşitli kepazelikler yaparlar, sen de ömründe bir kerecik… a, şu söylediğim aptalca lafa bak!.. Seninki kepazelik değil tabii, tam tersine gayet yüksek, asil bir hareket… Bunu sana yüzde yüz ispat edeceğim Zinacığım! Tekrar söylüyorum, hangi görüş noktasından…

Sabrı taşan Zina;

“Bırakın şu ispatlarınızı anne!” diye bağırdı, sabırsızlıkla ayağını yere vurdu.

“Peki canım, kusura bakma, gene saçmaladım. Sustum.”

Kısa bir sessizlik oldu. Marya Aleksandrovna küçülmüş, Zina’nın peşinden yürüyor, suçlu bir köpeğin efendisinin gözlerine bakışı gibi, zavallı bakışlarını kızından ayırmıyordu.

Zina bezgin, tiksinmiş bir halde;

“Bu işe nasıl başlayacağınızı aklım almıyor,” diye devam etti; “içimde bir ses rezaletle karşılaşacağımızı söylüyor. Ben buradakilerin söylediklerine, düşündüklerine aldırmam, arada siz ezileceksiniz.”

“Beni düşünme meleğim, benim ne ırmaklardan boğulmadan geçtiğimi bilsen!.. Bu, şimdiye kadar becerdiklerimin yanında hiç kalır. Biz bir karara varalım da harekete geçeyim; bir deneme yapayım hiç olmazsa. Her şeyden önce Prensle baş başa kalmamız lazım; en başta bu. Sonraki işler buna bağlı. Her şeyin nasıl yürüyeceğini görür gibi oluyorum. Bir kere buradakiler hücuma geçecekler; ama bana vız gelir, hepsinin hakkından gelirim! Yalnız şu Mozglyakov biraz düşündürüyor beni.”

Zina küçümser bir tavırla;

“Mozglyakov mu?” dedi.

“Evet. Ama sen korkma, ben onu o hale getiririm ki, bize yardım bile eder. Sen benim nasıl bir iş kadını olduğumu bilmiyorsun daha. Demin Mozglyakov Prens lafını açınca kafamda bu fikir birdenbire, şimşek gibi çaktı. Bize geleceği kimin aklına gelirdi, bin yıl beklesen böyle fırsat ele geçmez! Ah Zinacığım, meleğim!.. Bir ihtiyara, sakata varmak şerefsizlik, ayıp değil, nefret ettiğin birine varıp ona gerçekten karılık etmek şerefsizlik. Halbuki sen aslında Prensin karısı olmayacaksın ki. Evlenme bile sayılmaz bu. Ailece anlaşma gibi bir şey… Kazanacak olan gene o bunak; hem de büyük saadete konacak budala! Sen de bugün pek güzelsin Zina!.. Erkek olsam bir isteğin uğruna bir krallığın yarısını ayaklarına sererdim. Buradakilerin hepsi eşekten başka bir şey değil. Böyle bir eli nasıl öpmezsin! (Marya Aleksandrovna kızının elini olanca sevgisiyle öptü.) Kızımsın, kanım, canımsın Zina! Zorla da olsa bağlamalı bu budalayı! Ondan sonra bak nasıl yaşayacağız Zinacığım! Benden ayrılmayacaksın, değil mi yavrum? Devlet kuşu başına konunca anneni kapı dışarı etmeyeceksin, değil mi?.. Gerçi arada bir tartıştığımız oluyor ama gene de benden iyi dostun olmadığını bilirsin.”

Zina sinirli bir halde;

“Anne, karar verdinizse bir şeyler yapın, diye annesinin sözünü kesti. Gereksiz açıklamalarla vakit kaybetmeyin.”

“Evet, evet haklısın Zinacığım, gene gevezeliğim tuttu.”

Marya Aleksandrovna telaşla kalktı.

“Ötekiler orada Prensi kandırmaya çalışırken gidip Mozglyakov’u dışarı çağırtacağım; gerekirse Prensi zorla getirsin buraya. Hoşçakal Zinacığım, hoşçakal canım. Üzülme, endişeye ve en önemlisi, kedere kaptırma kendini. Her şey gayet iyi ve asil bir şekilde yürüyecek. Hepsi, hangi gözle baktığına bağlı… Hoşçakal gülüm!”

Marya Aleksandrovna kızını öptü, koşar adımlarla dışarı çıktı. Odasına uğrayıp bir an aynanın karşısında durdu, iki dakika sonra kızaklı arabasına kurulmuş, Mordasov sokaklarından geçiyordu. Marya Aleksandrovna *en grand* yaşamayı sevdiği için, sokağa çıktığı günler arabası bu saatlerde koşuluyordu.

Yolda, "Yağma yok, benimle başa çıkamazsınız!" diye düşünüyordu. "Zina razı olduğuna göre işin yarısı halledilmiş sayılır. Bundan sonra bir problem çıkacağını sanmam. Aferin kızıma, razı oldu sonunda… Demek kafacığı bazı hesapları alabiliyor. Ama doğrusu önüne pek cazip fırsatlar sürdüm. Hassas damarına bastım. Bugün bütün güzelliği üstündeydi!.. fiahane güzelliği var doğrusu… Bu güzellik bende olsa Avrupa'nın yarısını alt üst ederdim. Bakalım, bundan sonra ne olacak! Prenses olunca onun da gözü açılacak; Shakespear'likten vazgeçecek… fiimdiye kadar ne gördü ki zaten; bir Mordasov, bir de o çulsuz ve ahmak öğretmen… Prensesliğe de yakışır doğrusu! Gururuna, cesaretine bayılıyorum; insan çekine çekine yanına gidiyor. Kraliçeler gibi bir bakışı var… Yavaş yavaş aklı ermeye başladı, menfaatinin nerede olduğunu kavradı artık. Ben yanında oldukça daha da neler neler öğrenecek! Ondan sonra her bakımdan bana hak verecek, bensiz yapamayacak. Onun kadar ben de Prenses olurum. Petersburg beni de tanıyacak… Bu pis şehre de elveda deriz. ileride Prensle o oğlan öldüler mi onu esaslı bir Prense veririm. Yalnız acaba lüzumundan fazla mı açıldım? Onun ipiyle kuyuya inilmez çünkü…"

Marya Aleksandrovna bunları düşünürken gerçekten pek kaygılıydı. Ama tasarılarından vazgeçemezdi artık.

* * *

Zina yalnız kalınca epey zaman kollarını göğsünde kavuşturmuş, dalgın dalgın odasında dolaştı durdu. içinden neler

neler geçiyordu. ikide bir farkında olmayarak; “Evet, vaktidir… geç bile kaldım…” diye tekrarlıyordu. Bu kısa, kesik sözlerle ne kastettiği anlaşılmıyordu. Uzun, ipek kirpiklerine sık sık yaş doluyordu, ama Zina farkına varmıyor, silmeyi düşünmüyordu. Olacak her şeyi göze almıştı, annesinin endişesi boşunaydı.

Nastasya Petrovna, albayın karısının gidişinden sonra karanlık bölmeden çıktı. “Hele durun bakalım! diye söyleniyordu. Ben de budala gibi, şu mendebur Prensin şerefine pembe fiyonk bağlayacaktım… Akılsızım işte, beni alacağına kandım… Öyle olsun Marya Aleksandrovna, demek hizmetçi kılıklıyım, dilenciyim… iki yüz rublenin üstüne oturdum! Yok, almayacaktım! Kibarca aldım, yaptığım işin gerekli masrafı olarak aldım… Ben de birisine para yedirmek zorunda kalabilirdim. Ama her şeyi göze alarak kilidi kendi elimle kırdımsa orası seni ilgilendirmez. Senin için yaptım bunu ben! Sen yalnız nakış işlemesini bilirsin. Dur, ben sana öyle nakışlar gösteririm ki!… ikiniz de hizmetçi kılıklının ne olduğunu görürsünüz!..”

VII

Marya Aleksandrovna kendini dehasının ilhamına kaptırmıştı. Büyük, pek cüretli bir tasarısı vardı. Kızını zengin ama sakat bir Prensle gizlice, misafirinin bunaklığından, zavallılığından faydalanarak evlendirmesi, Marya Aleksandrovna’nın düşmanlarınca yalnız cüret değil, küstahlık sayılacaktı. fiüphesiz, plan çok çekiciydi ama başarısızlıkla sonuçlanırsa sahibini görülmemiş şekilde rezil ederdi. Marya Aleksandrovna bunu bildiği halde ümidini kaybetmiyordu. Zina’ya, “Ne badirelerden geçtim ben” derken yalan söylemiyordu. Aksi halde yaptığı hareketin kahramanlık tarafı kalmazdı.

Tasarının dağ başında soygunculuğu andırır tarafları yok değildi, ama Marya Aleksandrovna bunun üzerinde durmuyordu. Bu konuda çok isabetli bir düşüncesi vardı. Bir yandan evliliğin kutsallığına inanırdı. Hayalinde planları ile ilgili öyle güzel sahneler canlandırıyordu ki, bunları sadece düşünmek bile ona tatlı ürpertiler veriyordu. Son derece heyecanlıydı, arabasında iğneli fıçıda gibi oturuyordu. Zengin ilhamı, geniş hayal gücüyle istediği gibi bir plan hazırlamıştı. Gerçi planı henüz taslak halindeydi, sadece ana hatlarıyla çizilmişti. Bir sürü ayrıntılara, hesapta olmayan fırsatlara ihtiyaç vardı. Ama Marya Aleksandrovna kendinden emindi; heyecanı asla korku seviyesinde değildi. Bir an önce savaşa atılmak için sabırsızlanıyordu! Çıkacak engellerle gecikmeleri düşündükçe, içini sabırsızlık kemiriyordu. Söz gecikmeye gelmişken, Marya Aleksandrovna belanın büyüğünü asil hemşerilerinden, Mordasovlulardan, bilhassa Mordasovlu hanımefendiler muhitinden bekliyordu. Kendisine karşı sonsuz nefretlerini denemişti. fiu anda, henüz kimseye bahsetmediği halde, belki de şehirde herkesin niyetinden haberli olduğuna emindi. Evinde en gizli herhangi bir olayın aynı günün akşamı pazarda kadın satıcıların, dükkan tezgâhtarlarının ağzında çalkalandığını acı tecrübeleriyle biliyordu. Marya Aleksandrovna başına geleceği şimdilik sadece hissediyordu. Ama bu gibi önseziler onu asla yanıltmazdı. Gerçek olan, ama onun henüz kesin olarak bilmediği şey buydu. Öğleye doğru, yani Prensin Mordasov'a gelişinden tam üç saat sonra şehirde tuhaf söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Bu söylentiler, kaynağı bilinmemekle beraber, bir anda ortalığı sardı. Hep bir ağızdan, Marya Aleksandrovna'nın drahomasız, yirmi üç yaşındaki Zina'sını Prense vereceği konuşulmaya başlandı. Mozglyakov'a pasaportu verilmiş, her şey kesin olarak kararlaştırılmıştı…

Bu söylentiler nasıl çıkmıştı? Mordasov'dakiler Marya

Aleksandrovna'yı, en gizli düşüncelerine, emellerinin en kuytu köşelerine nüfuz edecek kadar tanırlar mıydı? Söylentilerdeki göze batan münasebetsizliğe (aslında bu gibi işler bir saat içinde yapılamaz) ve havadisin asılsızlığına (çünkü nereden, kimden çıktığı bir türlü öğrenilemedi) rağmen Mordasovlular inandıklarından dönmediler. Söylentiler yayıldıkça yayıldı, alabildiğine kökleşti. işin tuhafı, söylentilerin başlangıcının Marya Aleksandrovna'nın Zina ile bu konu üzerine yaptığı konuşmanın çakışmasıydı. Taşralıların bu derece duyarlılığı vardır işte! Taşralı habercilerdeki bu his inceliği bazen adeta mucize halini alır. fiüphesiz, bunun kendine göre sebepleri vardır. Temeli taşralıların birbirlerini yıllar boyunca süren pek derin, pek ilgili incelemelerine dayanır. Her taşralı sanki bir cam muhafaza içindedir. Sayın hemşerilerinden hiçbir şeyini saklaması mümkün değildir. Sizi ezbere bilir, hatta kendi hakkınızda sizin bilmediğiniz şeyleri de bilirler. Taşralının doğuştan psikolog, kalp bilgini olması gereklidir. Bunun için, bazen, taşrada psikolog, kalp bilgini çok sayıda eşeğe rastladıkça hayret etmekten kendimi alamazdım.

Evet, havadis şimşek süratiyle yayıldı. Prensle evlenmek herkese o derece kârlı, parlak bir iş görünüyordu ki, acayipliği kimsenin umursadığı yoktu. fiunu da söyleyelim; Mordasovlular Zina'dan da, Marya Aleksandrovna kadar hoşlanmıyorlardı. Bunun neden böyle olduğunu Allah bilir. Buna belki kısmen genç kızın güzelliği sebepti. Ayrıca Marya Aleksandrovna, Mordasovlulara yabancı sayılmazdı, aynı kalıptan çıkmıştı çünkü… fiehirden ayrılsa belki de arayanlar olurdu. Muhitini çeşitli meselelerle canlandırıyordu. Onsuz herkese sıkıntı basacaktı. Fakat Zina tam tersine, sanki Mordasov'da değil, göklerde yaşıyormuş gibiydi. Oradakilerle aynı seviyede, eşit görünmüyor, belki de farkında olmadan etrafına son derece kibirli davranıyordu. Halbuki şimdi hakkında birtakım rezaletler

anlatılan, bu kibirli, kendini beğenmiş Zina bir milyoner, Prenses olacak, en yüksek muhitlere girecek… Bir iki yıl sonra dul kalınca bir dükle ya da bir generalle evlenmeyeceğini kim bilebilirdi. Belki de vali karısı olurdu (Mordasov valisi biçilmiş kaftandı; hem dul, hem kadınlara pek düşkündü)… Zina'nın ilin birinci hanımefendisi olması düşüncesine bile kimse tahammül edemiyordu. Hiçbir haber Zina'nın Prensle evlenme haberi kadar hiddet uyandıramazdı. O anda her kafadan kızgın, öfkeli sesler çıkmaya başladı. Bunun bir günah, hatta adi bir hareket olduğunu, ihtiyarın aklının olmadığını, bunaklığından faydalanarak tuzağa düşürülüp kandırıldığını, soyulduğunu bar bar bağırıyorlardı. Adamcağızı yırtıcı pençelerden kurtarmak lazımdı; yapılan şey bir soygunculuk, bir ahlâksızlıktı… Hem başkalarının Zina'dan aşağı kalır tarafı mı vardı, onlar da pekala Prensle evlenebilirlerdi! Marya Aleksandrovna bu söylentilerle bağırıp çağırmaları henüz duymamış olmakla beraber gayet iyi tahmin ediyordu. Oradakilerin tasarılarına çeşitli engeller çıkarmak için ellerinden geleni, hatta gelmeyeni ardına koymayacaklarını, bunun yüzde yüz böyle olacağını biliyordu. Prensi ele geçirmek isteyenlerle şimdiden savaşmak zorundaydı. Sonunda adamı yakalayıp tekrar evine götürse bile ömrünün sonuna kadar kilit altında tutamazdı. Hem hemen bugün, bir iki saat sonra bütün Mordasovlu bayanların reddedilmesi mümkün olmayan bir bahane ile salonuna damlamayacaklarına kim güvenebilirdi? Kapıdan atsan bacadan dalarlardı; Mordasov için pekala mümkündü bu!

Kısacası bir saat, bir an bile kaybetmenin yeri değildi. Halbuki Marya Aleksandrovna henüz işe başlamamıştı. Birdenbire aklına dahice bir fikir geldi ve o anda gelişmeye başladı. Biz Marya Aleksandrovna'nın bu yeni fikrinden sırası gelince bahsetmeyi ihmal etmeyeceğiz. fiimdilik şu kadarını söyleyelim ki, hikâyemizin kahramanı o anda Mordasov sokaklarından hiddetli,

ama ilham dolu uçarcasına gidiyor, Prensi tekrar evine sokmak için gerekirse gerçekten dövüşmeye hazırlanıyordu. isteğini nasıl gerçekleştireceğini, Prense nerede rastlayacağını henüz bilmiyordu, ama bütün Mordasov yerin dibine batsa da tasarısından zerrece dönmeyeceğine yüzde yüz inanıyordu.

Attığı ilk adım pek başarılı oldu. Sokakta Prensin yolunu keserek onu evine götürdü. Belki düşmanlarının bütün entrikalarına rağmen Anna Nikolayevna'yı nasıl bozguna uğratıp arzusunu yerine getirdiğini soranlar olacaktır. Bu gibi soruların Marya Aleksandrovna için hakaret sayılacağını söylemeye mecburum. Bir Anna Nikolayevna Antipova'nın hakkından gelmek iş midir yani! Marya Aleksandrovna, rakibesinin evine arabayla yaklaşan Prense adeta el koydu. Hiçbir şeye, gürültüden ürken Mozglyakov'un itirazlarına bile kulak asmadan ihtiyarı kendi arabasına bindirdi. Önemli durumlarda her türlü rezaleti göze almak Marya Aleksandrovna'nın baş özelliğiydi. 'Başarıya giden her yol doğrudur' kuralına uyardı. Prens fazlaca karşı koymadı, öbürlerini çabucak unuttuğu için halinden pek memnundu. Yemekte durmadan gevezelik etti; çok neşeliydi, espriler, kelime oyunları, başı sonu olmayan, birbirine karıştırdığı hikâyeler gırla gidiyordu. Natalya Dmitriyevna da üç kadeh şampanya içmişti. Bu arada yemekte de birkaç kadeh daha yuvarladı, büsbütün cıvıttı. Kadehini Marya Aleksandrovna dolduruyordu. Yemek oldukça iyiydi. Canavar Nişitka'nın yüzü kara çıkmamıştı. Ev sahibi sevimli nezaketiyle sofradakileri neşelendirmeye çalışıyordu. Fakat Prensten başka hepsi, sanki inatlarına somurtuyorlardı. Zina resmi bir sessizliğe bürünmüştü. Mozglyakov açıkça neşesizdi, yemeği isteksiz yiyordu, düşünceli bir hali vardı. Onu böyle görmeye alışmayan Marya Aleksandrovna adeta endişe duymaya başlamıştı. Asık suratla oturan Nastasya Petrovna arada bir Mozglyakov'a bir takım

işaretler yaptığı halde bir türlü dikkatini çekemiyordu. Sevimli, nazik ev sahibi olmasa yemek cenaze töreninden farksız olacaktı.

Halbuki Marya Aleksandrovna'nın heyecanı büyüktü. Zina'nın kederli hali, kızarmış gözleri onu korkutmaya yetmişti. Üstelik korktuğuna da uğruyordu. Elini çabuk tutması gerekirken, 'lanet Mozglyakov' kazık gibi oturuyor, umursamaz haliyle işine mani oluyordu. Onun yanında başlayamazdı ya! Marya Aleksandrovna sofradan kalkarken son derece üzüntülüydü. Bunun için yemek biter bitmez Mozglyakov yanına gelerek birdenbire, beklenmedik bir şekilde (şüphesiz üzülerek) hemen gitmek zorunda olduğunu haber verince Marya Aleksandrovna hayret, daha doğrusu sevinçle karışık bir korku duydu.

Aşırı samimiyetle;

"Nereye böyle?" diye sordu.

Mozglyakov, endişeli bir halde, adeta bozularak;

"fiey… başıma garip bir hal geldi Marya Aleksandrovna." diye başladı. "Nasıl anlatayım bilmem ki… Ne olur bana bir fikir verin."

"Hayrola?"

"Vaftiz babam Boroduyev… Bilirsiniz ya, tüccar Boroduyev… Bugün onunla karşılaştım. Adamcağız bayağı kızdı bana; kibrimden yanıma varılmıyormuş diye sitem etti. Mordasov'a üçüncü gelişim olduğu halde evine ayak basmadım… 'Bugün çaya gel' diye tutturdu. fiimdi saat dört. Eski adamlardan olduğu için beşe doğru, öğleden sonra uykusundan kalkar, çayını içer. Ne yapayım? Tabii pek… şey… Ama bir yandan düşünün; babam idarenin parasını kaybettiği zaman ihtiyar onu intihardan kurtarmıştı. Beni de o sıralar vaftiz etmişti. Zinaida Afanasyevna ile evlenirsek benim yüz elli nüfuslu bir köyüm var, o kadar. Boroduyev'in bir milyon, hatta söylediklerine göre daha fazla parası varmış… Kimi kimsesi yok. ilişkilerimizi sıcak tutarsak

vasiyetinde bize de bir yüz bin bırakabilir. Yetmişine yaklaştı artık!”

“Aman Tanrım, daha ne düşünüyorsunuz!” diye bağırdı Marya Aleksandrovna. Sevincini çok zor gizleyebiliyordu.

“Çabuk gidin, çabuk! Böyle işler şakaya gelmez. Demek yemekte bu yüzden neşesizdiniz. Gidin *mon ami*, gidin. Onu daha sabahtan ziyaret etmeniz gerekirdi. ilgisine değer verdiğinizi göstermelisiniz. Ah siz gençler!”

Mozglyakov, şaşkınlıkla;

“Peki ama Boroduyev’le ahbaplığım yüzünden bana alabildiğine hücum eden siz değil miydiniz Marya Aleksandrovna?” dedi. “Onun sakallı mujiğin biri, meyhanecilerle, bodrumlarda oturanlarla ahbaplık eden bir adam olduğunu siz söylüyordunuz.”

“Ah *mon ami*, insanın ağzından neler çıkıvermez ki! insan kusursuz olur mu, ben de yanılabilirim. Gerçi böyle bir şey söylediğimi hatırlamıyorum ama belki, ters bir zamanıma gelmiştir… Hem siz o sıralar Zina’yı istememiştiniz henüz… Tabii, böyle düşünmem bencillik sayılır ama bundan sonra vaftiz babanız hakkındaki kanaatimi değiştirmeliyim. Bu yüzden beni hiçbir annenin ayıplayacağını sanmam. Gidin, hemen… Hiç durmadan gidin! Hatta bu akşam orada kalın… fiey bakın; ona benden de bahsedin. Onu çok saydığımı, sevdiğimi, kendisine derin bir saygı duyduğumu söyleyin. Ama güzel şekilde, biçimine getirerek söyleyin, olur mu? Ne yapayım, aklımdan çıktı, aslında bunu daha önce size benim hatırlatmam gerekirdi!”

Mozglyakov, hayranlıkla;

“Beni canlandırdınız Marya Aleksandrovna!” diye bağırdı. “Bundan sonra yemin ederim, sözünüzden hiç çıkmayacağım. Oysa ki size bunu açmaya çekiniyordum. fiimdilik hoşçakalın. Hemen yola çıkayım. Zinaida Afanasyevna’ya mazeretimi anlatın

lütfen. Gerçi ben de… yüzde yüz…”

“Hadi güle güle *mon ami*, yolunuz açık olsun! Benden de bahsetmeyi unutmayın. Gerçekten çok sevimli bir ihtiyarcık. Hakkındaki düşüncemi çoktandır değiştirdim. Zaten ondaki eski, gerçek Rusluk her zaman hoşuma giderdi… *Au revoir mon ami, au revoir!*”

Marya Aleksandrovna sevincinden tıkanacaktı neredeyse. “Gitmesi tam zamanında oldu… Allah yardım ediyor bana!..” diye düşündü.

Mozglyakov antreye çıkıp kürkünü giyerken deminden beri onu orada kollayan Nastasya Petrovna birdenbire karşısına dikildi. Kolundan yakalayarak;

“Nereye?” diye sordu.

“Boroduyev’e gidiyorum Nastasya Petrovna. Vaftiz babamdır. ihtiyar para babası, biraz yüzüne gülelim de bize bir şeyler bıraksın.

Nastasya Petrovna sert bir eda ile;

“Boroduyev’e giderseniz nişanlınıza veda edin!” dedi.

“Ne demek o?”

“Öyle işte. Çantada keklik sandığınız kızı Prense verecekler. Kulağımla duydum.”

“Prense mi?! Rica ederim Nastasya Petrovna…”

“Rica edecek bir şey yok. isterseniz siz de görün, dinleyin. Bırakın kürkünüzü, benimle gelin.”

fiaşkına dönen Pavel Aleksandroviç kürkünü tekrar çıkardı, parmak uçlarına basarak Nastasya Petrovna’nın peşinden yürüdü. Kadın onu sabah kapıdan gözetleyerek dinlediği bölmeye götürdü.

“Vallahi hiçbir şey anlamıyorum Nastasya Petrovna!”

“fiuraya sokulup dinledikten sonra anlarsınız. Komedi neredeyse başlar…”

“Ne komedisi?”

“fiişşt! Hızlı konuşmayın. Sizi kandıracakları komedi. Demin Prensle çıktığınız zaman Marya Aleksandrovna tam bir saat Zina’yı Prense varması için kandırmaya uğraştı. Adamı tongaya bastırıp bu işi bitirivermenin gayet kolay olduğunu söylüyor, öyle de numaralar yapıyor ki, benim bile midem bulandı. Buradan dinledim onları. Sonunda Zina razı oldu. Sizi nasıl yerin dibine batırdıklarını duymalıydınız! Tam anlamıyla aptal yerine koydular. Zina sizinle asla evlenmeyeceğini söyledi. Ben de budala gibi süslenip püslenecektim!.. Dinleyin, dinleyin!”

Nastasya Petrovna’nın yüzüne bön bön bakan Mozglyakov;

“Söylediğiniz doğruysa bir ihanet bu!” diye mırıldandı.

“Bir dinleyin siz, daha neler duyacaksınız.”

“Nereden dinleyeyim?”

“Eğilin, şu deliğe dayayın kulağınızı…”

“Yooo, ben… şey… ben kapıdan dinleyemem Nastasya Petrovna!”

“fiuna bakın! Onurunuzu cebe koyun artık. Buraya kadar geldikten sonra dinleyin!”

“Nasıl olur?..”

“Eee, yapamazsanız, her şeye razı olun! Acıyarak yol gösteriyorum, siz de naz yapıyorsunuz… Bana ne, kendim için yapmıyorum ya! Akşam olmadan bu evden gideceğim.”

Pavel Aleksandroviç kendini zorlayarak kulağını yarığa yapıştırdı. Kalbi hızla çarpıyor, şakakları atıyordu. Kendinde değilmiş gibi bir hali vardı.

VIII

Konuşmaya en zararsız konudan başlamak isteyen Marya Aleksandrovna, hazırladığı savaş alanını iştahlı bir bakışla

süzerek;

“Natalya Dmitriyevna’larda çok eğlendiniz mi Prens?” diye sordu. Kalbi heyecan ve sabırsızlıktan kopacak gibi atıyordu.

Prensi yemekten sonra sabahki salona geçirmişlerdi. Marya Aleksandrovna’nın bütün önemli toplantıları bu salonda olurdu. Bu odayla iftihar ediyordu.

ihtiyarcık altı kadehten sonra iyice gevşemişti, ayakta duramıyordu. içki çenesine vurmuştu. Durmadan gevezelik ediyordu. Gitgide büsbütün susmaz oldu. Marya Aleksandrovna misafirin kısa zaman sonra ağırlaşıp uyumak ihtiyacı duyacağını anlıyordu. Fırsatı kaçırmamak lazımdı. Savaş alanını gözden geçirdikten sonra, sulu ihtiyarın Zina’ya bakışlarında özel bir ilgi sezdi, ana yüreği sevinçle titredi.

“E-vet, fev-ka-la-de eğ-len-dik;” diye cevap verdi Prens. Natalya Dmitriyevna da eşi bu-lun-maz bir kadın. Biliyor musunuz, eşi bu-lun-maz bir kadın!”

Marya Aleksandrovna o anda kendini büyük planlarına tamamen verdiği halde rakibesinin bu derece övülmesine dayanamadı. Gözleri alevlendi;

“Rica ederim Prens, Natalya Dmitriyevna’yı bu derece övmenize ne demeli bilmem! fiu halde siz buranın insanlarını hiç tanımıyorsunuz. Hep gösteriş, erdemleri de, yüce duyguları da hep komedya, yaldız… Bu yaldızı kaldırın, çiçekliğin altında cehennem, bir eşek arısı yuvası bulacaksınız. Bunlar sizi paramparça eder, kemiklerinizi bile bırakmazlar!’”

“Ne diyorsunuz?” diye bağırdı Prens. “Hayret!”

“Yemin ederim öyle. Ah *mon prince!* Bana bak Zina, Prense Natalya’nın o geçen haftaki gülünç, çirkin vakasını yüzde yüz anlatmalıyım; hatırladın, değil mi?.. Evet Prens, bu kadar hayranlık gösterdiğiniz, eşi bulunmaz Natalya Dmitriyevna’nızdan bahsediyorum. Yemin ederim, dedikoducu

değilim ben. Ama bunu sırf sizi güldürmek, aynı zamanda buradaki insanların canlı bir örneğini adeta dürbünle bakar gibi gözünüzün önüne sermek için anlatmak istiyorum. Bu Natalya Dmitriyevna iki hafta önce bana geldi. Kahve ikram ettik. Bir aralık bir şey için dışarı çıktım. Gümüş şekerliğimin içinde ne kadar şeker olduğunu gayet iyi hatırlıyorum, ağzına kadar doluydu. Dönüşümde baktım, şekerliğin dibinde üç parça şeker kalmış. Odada Natalya Dmitriyevna'dan başka kimse yoktu. Ne dersiniz buna! Kagir bir evi, hesapsız parası var… Gülünç, komik bir olay ama buradaki muhitin asaleti hakkında size iyi bir fikir verir."

"Ne di-yor-su-nuz?.." Prens gerçekten hayret içindeydi. "Bu ne a-nor-mal açgözlülük. Tek başına nasıl yemiş o şekeri?"

"Evet; işte size eşi bulunmaz bir kadın Prens! Bu kepazeliği nasıl buldunuz? Böyle çirkin bir harekete karar versem o anda ölürüm ben!"

"Öyle ya, öyle ya… Yalnız bilir misiniz, öyle *belle femme*[20] ki…"

"Kim, Natalya Dmitriyevna mı?.. insaf Prens, kadın değil, fıçı! Yooo Prens, doğrusu zevkinizden şüphe etmeye başlayacağım."

"Duba ya, öyle ya… Yalnız ne vücut var kadında!… fiey, oy-na-yan kızcağızın vücudu da…"

"Ne, Soneçka mı? Ama o daha çocuk, Prens! Henüz on dördünde…"

"Öyle ya… Yalnız bilir misiniz, şey… pek kıvrak… hem onun vücudu da… ge-li-şi-yor yani… Pek cici bir kız. Öbürü de, onunla birlikte dans eden… o da ge-li-şi-yor…"

"Öksüz bir kızcağız."

"Ök-süz mü? Gerçekten pek kirli şey, ellerini yıkasaydı bari… Ama gene de çe-ki-ci bir kızcağız!"

Prens hem konuşuyor, hem artan bir hırsla saplı gözlüğüyle

Zina'yı süzüyordu. Keyfinden eriyecek gibiydi.

"*Mais quelle charmante personne!*"[21] diye mırıldanıp duruyordu.

"Bize çalsana Zina, yahut şarkı söyle daha iyi. Öyle güzel sesi var ki Prens! Tam artist doğrusu, tam artist!"

Zina, zavallı ihtiyarı ürperten, kendine has ağır, ahenkli yürüyüşüyle piyanoya giderken Marya Aleksandrovna devam etti;

"Nasıl bir evlat olduğunu bilseniz Prens! Sevmeyi tam manasıyla bilir. Bana karşı son derece şefkatli… Çok duygulu bir kalbi var!"

"Öyle ya… duygular…" diye yutkunarak sözünü kesti Prens. "Ben, bilir misiniz, güzellik bakımından onunla kıyaslanabilecek bir tek kadın gördüm hayatımda; ölen kontes Nainskaya… otuz yıl önce öl-müş-tü. Enfes bir kadındı, em-sal-siz güzelliği vardı; sonunda aşçısıyla evlendi."

"Aşçısıyla mı Prens?!."

"Öyle ya, aşçısıyla… Bir Fransızla, Avrupa'da. Kontes ona Av-ru-pa'da bir de kont unvanı verdirdi. Yakışıklı adamdı, çok da okumuştu, ufacık bıyıkları vardı."

"Peki, şey… Nasıl geçinirlerdi?"

"A, gayet iyi! Hoş az zaman sonra ayrıldılar ya… Adam onu soyup ortalıktan kayboldu. Küçük bir şey yüzünden kavga etmişler…"

"Ne çalayım anne?" diye sordu Zina.

"Bir şarkı söyle Zina, daha iyi. Sesi çok güzeldir Prens! Müzik sever misiniz?"

"A, çok severim, çok! *Charmant, charmant!* Mü-zi-ği çok severim. Avrupa'da Beethoven'la tanışmıştım."

"Beethoven'la mı?"

Marya Aleksandrovna taşkın bir hayranlıkla;

“Beethoven’la tanışıyormuş, duydun mu Zina?” diye bağırdı. “Ne diyorsunuz Prens! Beethoven’la ha!..”

“Ya… iyi arkadaştık. Herifin burnu enfiyeden çıkmazdı. Pek komikti!”

“Kim, Beethoven mı?”

“Beethoven ya… Ama belki Beethoven değil de başka bir Almandı. Öyle çok Alman vardı ki orada… Biraz ka-rış-tı-rı-yo-rum galiba…”

Zina bu defa;

“Neyi söyleyeyim anne?” diye sordu.

“Ah Zina, şu, şövalyelere ait bir şarkın var ya, şato sahibi bir kadınla Trubadur’dan bahseden şarkı… Onu söyle. Ah Prens! fiövalyelere ait her şeyi öyle severim ki! Hele şatoları, şatoları!.. Ortaçağ hayatı… Trubadurlar, turnuvalar… Piyanoyu ben çalayım Zina. Siz daha yakına geçin Prens. Ah şu şatolar, şatolar!..”

“Öyle ya… şatolar… Ben de şatoları severim.”

Prens tek gözünü Zina’ya dikmiş, coşkun bir halle bir şeyler mırıldanıyordu. Sonra, birdenbire;

“Aman Allah’ım! Bu şarkı… Bu şarkıyı biliyorum ben!” diye bağırdı. “Çok eskiden duymuştum onu… Bir şeyler ha-tır-la-tı-yor bana… Ah Yarabbim!”

Zina şarkıyı okumaya başlarken Prensin halini tarif edemeyeceğim. Vaktiyle çok moda olan eski bir Fransız şarkısıydı bu. Zina son derece güzel söylüyordu. Temiz, kuvvetli sesi insanın içine işliyordu. Güzel yüzü, derin gözleri; notayı çevirirken güzelliği beliren sanki ünlü bir heykeltıraşın yonttuğu ince parmakları; gür, siyah, pırıl pırıl saçları, inip kalkan göğsü; mağrur, muhteşem vücudu bütün bunlar zavallı ihtiyarı adeta büyüledi. Zina şarkı söylediği sürece gözlerini ondan ayıramıyor, heyecandan adeta tıkanıyordu. fiampanyayla, müzikle canlanmış

hatıralarıyla coşmuş yaşlı kalbi epey zamandır ilk olarak hızlı hızlı çarpıyordu. Zina'nın önünde diz çökmeye hazırdı; şarkı bitince ağlamaklı oldu.

Genç kızın parmaklarını öperken;

"*Vous me ravissez, ma charmante enfant!*"[22] diye bağırdı. fiimdi, ancak şimdi hatırladım… Ah… ah… ah… *ma charmante enfant!*"

Prens sözünü bitiremedi.

Marya Aleksandrovna harekete geçmek zamanı geldiğini hissetti. Duygulu bir sesle;

"Neden kendinizi mahvediyorsunuz Prens?" diye başladı. "Siz de bunca duygu, yaşama gücü, ruh güzelliği varken ömrünüzün sonuna kadar ıssızlığa çekilmek!.. insanlardan, dostlardan kaçmak! Affedilir gibi değil. Yanlışınızı düzeltin Prens! Hayata, tabir yerindeyse daha dik bakışlarla bakın. Kalbinizin derinindeki eski hatıraları diriltin; tatlı, parlak gençliğinizin, mutlu, kaygısız günlerin hatıralarını canlandırın. Tekrar topluma dönün, insanlara karışın. Avrupa'ya, italya'ya, ispanya'ya gidin Prens; evet, ispanya'ya gidin. Bir yol gösterene, sizi seven, sayan, sizi anlayan bir kalbe ihtiyacınız var. Dostlarınız yok değil ya! Çağırın, seslenin, koşa koşa geleceklerdir. Çağrınıza herkesten önce ben, her şeyi yüz üstü bırakarak koşarım. Arkadaşlığımızı unutmadım Prens; kocamı bırakır, peşinizden gelirim… Hatta daha genç, kızım gibi güzel, mükemmel bir taze olsaydım, hayat arkadaşınız, eşiniz, karınız olurdum, bunu isteseydiniz eğer!.."

Mendiline sümküren Prens;

"Vaktiyle sizin de *une charmante personne* olduğunuza eminim…" diye geveledi. Gözleri yaşlıydı.

Marya Aleksandrovna derin bir duyguyla;

"Artık çocuklarımız için yaşıyoruz Prens." dedi. "Benim de bir koruyucu meleğim var. işte kızım; düşüncelerimiz, kalbimin

arkadaşı… Benden ayrılmamak için şimdiye kadar tam yedi evlenme teklifini reddetti.”

“Beni Av-ru-pa’ya götüreceğiniz zaman o da gelir değil mi?.. O halde mutlaka gideceğim!” diye bağırdı Prens (gene heyecanlanmıştı). Mut-la-ka gideceğim! Ah bir ü-mi-dim olsa… Ah *ma charmante enfant!*”

Prens yeniden Zina’nın ellerini öpmeye başladı. Neredeyse diz çökmek üzereydi.

Marya Aleksandrovna yeniden konuşmaya başladı.

“Aman Prens, sizin için ümidin sözü mü olur!” diye atıldı. “Pek tuhafsınız. Yoksa kendinizi kadınların ilgisine layık görmüyor musunuz? Güzellik gençlikte değil ki. Unutmayın ki siz, asilzadeliğin son örneklerindensiniz. Siz en ince, şövalyelere has duygu ve davranışların temsilcisisiniz. Genç Maria ihtiyar Mazepa’yı sevmemiş miydi?..[23] Vaktiyle okumuştum, Lozen, hangisi olduğunu unutmuştum, Fransız kralı Louis’in sarayındaki çekici Marki Lozen, hayli yaşlı, hatta ihtiyar sayılacağı bir çağında sarayın namlı dilberlerinden birinin kalbini kazanmıştı. Sonra, ihtiyar olduğunuzu kim söyledi size? Kim aklınıza koydu bunu? Sizin gibi insanlar ihtiyarlar mı hiç! Sizdeki duygu, fikir, neşe, söz inceliği, yaşama gücü ve zarafet zenginliğiyle buna imkan mı var! Avrupa’ya, oradaki içmelere gidin; genç, benim Zina’m gibi güzel, tabii onu kastetmiyorum, örnek olarak söylüyorum, karınızla bir görünün, göreceksiniz ne şaşırtıcı bir etki uyandıracaksınız! Siz, asiller zümresinin son temsilcisi; o, güzeller güzeli! Kolunuzda gururla gezdiriyorsunuz onu… O parlak salonlarda şarkı söylüyor, siz ince esprilerinizle ortalığı büyülüyorsunuz; herkes sizi görmeye koşuyor… Bütün Avrupa sizden bahsedecek, ne kadar gazete varsa hep size ait yazılarla dolu olacak… Ah Prens, Prens! Bir de ümitten yana şüphe

ediyorsunuz!”

“Gazeteler… öyle ya, öyle ya… yazılar…” diye mırıldanıyordu Prens. Marya Aleksandrovna’nın gevezeliğinin yarısını anlamıyor, gitgide daha çok gevşiyordu.

“Evet, öyle ya… Yav-rum, yorulmadınızsa, demin söylediğiniz şarkıyı tekrarlayın ne olur!..”

“A, Prens! Zina’nın bundan çok daha güzel şarkıları var… *Phirondelle’*i[24] hatırlıyor musunuz? Dinlemiştiniz her halde…”

“Evet, hatırlıyorum… daha doğrusu unuttum… Yok yok, o eski, demin söylediğiniz şar-kı-yı is-te-rim! *L’hirondelle*’i istemiyorum, o şarkıyı istiyorum!”

Prens çocuk gibi yalvarıyordu.

Zina isteğini yerine getirdi. Prens kendini tutamadı, önünde diz çöktü. Ağlıyordu. ihtiyarlıktan ve heyecandan titreyen bir sesle;

“O, *ma belle chatelaine!”*[25] diye bağırıyordu. “ O, *ma belle chatelaine,* sevgili yavrum! Bana ne çok şey ha-tır-lat-tı-nız… Çoktan olup bitmiş şeyler… O sıralar, her şeyi çok daha iyi görürdüm… O zaman vikontesle düetler söylerdik… Bu şarkıyı da… Ama şimdi, şimdi ne olacak?..”

Prens bu sözleri tıkanarak, boğularak söyledi. Dili belli olacak kadar peltekleşmişti. Bazı kelimeler hiç anlaşılmıyordu. Yalnız her halinden son derece duygulandığı belliydi. Marya Aleksandrovna hemen ateşi körükledi;

“Aman Prens, sakın kızıma aşık olmayasınız?” dedi; durumun ne derece nazik olduğunu hissetmişti.

Prensin cevabı umduğundan parlaktı. ihtiyarcık birdenbire canlandı, hep dizüstü durarak, heyecanından zangır zangır titreyerek;

“Delicesine aşığım!” diye bağırdı. “Uğruna hayatımı fedaya hazırım. Ah, bir ümidim olsa… Kalbimi ona vermeyi teklif

edebilsem… Bana her gün şar-kı-lar söy-ler-di, ben de yüzüne bakar, baktıkça bakardım… Ah ya Rabbim!”

“Prens, Prens! Kızıma evlenme teklif ediyorsunuz! Kızımı, Zina’mı, sevgili meleğim Zina’mı elimden almak istiyorsunuz!.. Yoo, bırakmam seni Zina, bırakmam! Kollarımdan, annenin kollarından zor alırlar seni!”

Marya Aleksandrovna, kızının kollarına atıldı, olanca gücüyle kucakladı onu. Taşkınlığında biraz fazla ileri gidiyordu. Zina bunu bütün varlığıyla hissediyor, komedyayı sonsuz bir tiksintiyle seyrediyordu. Gene de ses çıkarmıyordu. Marya Aleksandrovna’nın da istediği buydu zaten, alabildiğine coşmuştu;

“Annesinden ayrılmamak için dokuz kişiyi geri çevirdi!” diye bağırıyordu. Fakat bu defa ayrılacağımızı kalbim söylüyor bana. Daha demin size nasıl baktığının farkındaydım… Asaletinizle, kibarlığınızla tesir ettiniz ona Prens! Ah, ayıracaksınız bizi, bunu hissediyorum…”

Hâlâ bir yaprak gibi titreyen Prens;

“Ta… ta-pı-yo-rum…” diye geveledi.

“Demek anneni bırakıyorsun Zina?..”

Marya Aleksandrovna bir daha kızının boynuna atıldı. Zina, ona pek ağır gelen bu sahneye bir an önce son vermek istiyordu… Güzel elini sessizce Prense uzattı, hatta kendini gülümsemeye zorladı. Prens huşu ile elini aldı, öpmeye başladı. Coşkun bir sevinç içinde, tıkanarak;

“An-cak yaşamaya baş-lı-yo-rum….” diye kekeliyordu.

Marya Aleksandrovna duygulu bir halle;

“Zina,” dedi; “bu adama bak! Bu, tanıdığım insanların en namuslu, en asil olanıdır. Bu adam bir Ortaçağ şövalyesi… Kızım bunu zaten biliyor Prens, ne yazık ki, hepsini biliyor!.. Aaah, neden geldiniz siz buraya!.. Biricik varlığımı, meleğimi size veriyorum Prens! Koruyun onu. Size yalvaran bir annedir; hangi

ana bu acılarım için ayıplar beni?”

“Yeter artık anne…” diye fısıldadı Zina.

“Onu hakaretlerden koruyacaksınız, değil mi Prens? Zina’mı tahkir eden, bir iftiracının, bir küstahın önünde kılıcınız parlayacak, değil mi?”

“Anne yeter, yoksa ben…”

“Parlayacak ya… Ancak yaşamaya başlıyorum…” diye geveliyordu Prens. Hemen, şu da-ki-ka-da düğünümüz olsun… Öyle istiyorum! Du-ha-no-vo’ya bir adam da göndermek istiyorum. El-mas-la-rım orada. Ayaklarının dibine sereceğim onları…”

“fiu ateşe, şu heyecana bakın! Bir de toplumdan kaçarak diri diri gömülmeye kalkışıyorsunuz; nasıl yaptınız bunu Prens? Binlerce defa tekrarlayacağım bunu! Hele o cehennemliği hatırladıkça…”

Prens, duygulanmış, ağlamaklı bir halle;

“Ne ya-pa-yım, çok kor-ku-yor-dum!.. Beni tı-mar-ha-ne-ye sokacaklardı… Korktum…”

“Tımarhaneye mi?! Vay canavarlar! Ne vicdansız insanlar var! Alçaklık bu! Evet, bunu ben de duydum Prens, ama bu saçmalıktan başka bir şey değil. Niçin, ne yaptınız siz?”

ihtiyarcık halsiz halsiz koltuğa çöktü.

“Niçin olduğunu ben de bilmiyorum,” dedi. “Bir ba-lo-ya gitmiştim, biliyor musunuz, orada bir hi-ka-ye anlattım; be-ğen-me-miş-ler… Mesele oldu…”

“Bu kadarcık mı?!”

“Yo, bu kadar değil. Ondan sonra Prens Pyotr Dementyiç’le kâ-ğıt oy-na-dık; altısız kalmıştım. iki pa-paz-la üç kı-zım vardı… Hayır!.. Daha doğrusu üç kızla iki papaz… değil, bir pa-paz! Ondan sonra kızlar da…”

“Bunun, sırf bunun için ha!.. Ama bu bir canavarlık doğrusu.

Ağlıyorsunuz Prens? Yo, bundan sonra böyle şey olamaz, Zina'yı bırakmayacağım için yanınızda ben bulunacağım. Prens bakalım, ağız açmaya cesaret ederler mi! Hem evlenmeniz onları şaşkınlığa uğratacak. Utandıracak. Kuvvette olduğunuzu… yani, böyle güzel bir kızın bir deliyle evlenmeyeceğini anlayacaklar. Siz de yüzlerine başınız dimdik bakabileceksiniz."

Prens;

"Öyle ya, yüz-le-ri-ne bakacağım…" diye mırıldandı, gözlerini kapadı.

'Tamam oldu…' diye düşündü Marya Aleksandrovna. 'Boşuna nefes tüketmeyeyim bari…' Anne şefkatiyle Prense eğilerek;

"Prens, çok heyecanlısınız," dedi, "biraz yatışmanız, dinlenmeniz gerekiyor."

"Öyle ya, biraz u-zan-mak is-ter-dim."

"Tabii, tabii. Üzülmeyin Prens. Ah bu heyecan yok mu… Durun sizi odanıza götüreyim. Gerekirse kendim yatırırım sizi. Bu portreye neden böyle bakıyorsunuz? Annemin portresi bu; kadın değil, bir melekti Prens! Ah, neden şu anda aramızda değil! Bir azizdi o Prens, bir azizdi! Başka türlü bahsedemem ondan…"

"Bir a-ziz mi? *Chest joli*... Benim de annem vardı… *princesse*... inanır mısınız, son de-re-ce şiş-man bir kadındı… fiey, başka bir şey söyleyecektim… Halsizleştim biraz… *Adieu, ma chere enfant!* Büyük mem-nu-ni-yet-le… bugün yarın… Eh, hepsi bir! *Au revoir, au revoir!*"

Prens eliyle selam yollamak istedi ama ayağı kaydı, az kalsın eşikte kapaklanıyordu.

"Dikkat edin Prens! Koluma girin!" diye bağırdı Marya Aleksandrovna.

ihtiyar çıkarken;

"*Charmant, charmant!*... Ancak şimdi yaşamaya baş-lı-yo-rum…" diye mırıldanıp duruyordu.

Zina yalnız kaldı. içinde tarif edilmez bir ağırlık vardı. Bulantı veren bir tiksinti duyuyordu. Kendinden nefret ediyor gibiydi. Yanakları alev alev yanıyordu. Avuçlarını sıkmış, dişleri kenetlenmiş, başı eğik olduğu yerde kıpırdamadan duruyordu. Gözleri utancından yaşarmıştı. O anda kapı açıldı, içeriye Mozglyakov girdi.

IX

Hepsini duymuştu, hepsini!.. Heyecan ve hiddetten sapsarıydı. Zina ona şaşkınlıkla baktı.

Mozglyakov, tıkanan bir sesle;

“Demek öyle!” diye bağırdı. “Ne olduğunu anladım artık!”

Zina, karşısında deli varmış gibi onu süzdü, arkasından;

“Ne olduğunu mu?..” diye tekrarladı, gözleri birdenbire hiddetle parladı. Mozglyakov’un üzerine yürüyerek;

“Benimle böyle konuşmaya nasıl cesaret ediyorsunuz?” diye bağırdı.

Elinde olmadan bir adım gerileyen Mozglyakov;

“Hepsini duydum!..” dedi.

Zina onu küçümseyen bir bakışla süzdü.

“Duydunuz demek; kapıdan mı dinlediniz yoksa?”

“Evet. Kapıdan dinledim. Bu adiliği yaptım ama sizin… sizin… bundan sonra ne olduğunuza isim bulamıyorum…”

Mozglyakov Zina’nın bakışı altında gittikçe daha eziliyordu.

“Duysanız bile beni neyle suçlayabilirsiniz? Beni suçlamaya ne hakkınız var? Ne hakla bu kadar küstahça konuşuyorsunuz?”

“Ben mi? Ne hakla mı?!.. Bir de soruyorsunuz! Prensle evlenecekmişsiniz, beni çiğneyip geçerek… Ne ala! Bana söz verdiniz, söz!”

“Ne zaman?”

“Nasıl ne zaman?”

“Evet. Daha bu sabah size kesin olarak müspet bir şey söyleyemeyeceğimi bildirmemiş miydim?”

“Geri çevirmediniz ama, kesin olarak da reddetmediniz beni; şu halde yedeğe ayırmıştınız… Oynuyordunuz benimle!”

Zina’nın yüzü bir an derin, acı bir iç ıstırabı duymuş gibi buruştu, ama tuttu kendini.

Sesinde belirsiz bir titremeyle, tane tane, ağır ağır;

“Sizi geri çevirmedimse sırf acıdığımdan;” diye cevap verdi. “Beklemem, ‘Hayır’ dememem, sizi daha yakından tanımam için yalvardınız. ‘fierefli bir insan olduğumu anlayınca belki reddetmezsiniz beni.’ dediniz. Evlenme konusunu açalı beri bunları tekrarlayıp duruyorsunuz, inkar edemezsiniz. Üstelik sizinle oynadığımı söylemek küstahlığında bulunuyorsunuz. Bugün, sizi kararlaştırdığımız iki haftalık süreden önce görünce yüzümdeki hoşnutsuzluğu fark ettiniz herhalde. Bunu saklamaya lüzum görmedim, tersine, bile bile açığa vurdum. Siz de bunun farkına vardınız, zamansız gelişinize darılıp darılmadığımı sordunuz. Birisine karşı nefretimizi saklayamadık mı, yahut saklamak istemedik mi onunla aynı ortamı paylaşmak istemiyoruz demektir, bunu bilin. Sizi yedekte tuttuğumdan bahsetmeye cesaret ettiniz. Öyleyse hakkınızda düşündüklerimi söyleyeyim; ‘Akıldan, zekâdan yana pek ahım şahım değilse de iyi bir adam olabilir, bu sebeple evlenebilirim onunla…’ diyordum. Bereket versin ahmağın biri olduğunuzu tam zamanında anladım. Size, bahtınızın ve yolunuzun açık olmasını dilemekten başka diyeceğim yok! Güle güle…”

Zina bunu söyledikten sonra sırtını çevirdi, ağır ağır odadan çıktı.

Mozglyakov, her şeyin kaybolduğunu anlayınca hiddetinden

köpürdü;

“Ahmağım ha!” diye bağırmaya başladı. “Üstelik ahmak olduk! Pekala. Allahaısmarladık! Ama buradan gitmeden önce, annenizle birlikte Prensi içirip nasıl tuzağa düşürdüğünüzü bütün şehre yayacağım. Herkese anlatacağım. Mozglyakov’un ne olduğunu anlarsınız!”

Zina sarsıldı, bir an cevap verecek oldu, düşündü; sonra küçümseyerek omuz silkti, kapıyı vurup çıktı.

O anda eşikte beliren Marya Aleksandrovna, Mozglyakov’un son bağırdıklarını duydu, ne olduğunu kavradı ve dehşetten ürperdi. Mozglyakov henüz gitmemişti. Mozglyakov Prensin yanına gidebilirdi; Mozglyakov olanı biteni şehre yayabilirdi! Oysaki işin selameti bakımından kısa zaman için de olsa sır tutmaları şarttı. Marya Aleksandrovna’nın kendine göre hesapları vardı. Bir anda durumu kavradı, Mozglyakov’u yatıştırmak için zihninde bir plan doğdu.

Yanına sokularak, dostça elini uzattı;

“Neyiniz var *mon ami*?

Öteki, gözü kızmış;

“Ne?!. *Mon ami* mi?” diye haykırdı. Bunca halttan sonra *mon ami* mi? Yağma yok hanımefendi! Yoksa beni bir daha mı dolaba koyacağınızı sanıyorsunuz?”

“Yazık; sizi böyle tuhaf halde gördüğüm için çok yazık Pavel Aleksandroviç! Nasıl konuşma bu! Karşınızda bir hanım bulunduğunun farkında değilsiniz galiba…”

“Hanım mı!.. Siz ha?!.. Hanım ha?!..”

Marya Aleksandrovna onu tatlı bir bakışla süzdü. Bir çeyrek saat önce Prensin oturduğu koltuğu göstererek, hüzünle;

“Oturun,” dedi.

Mozglyakov şaşkınlık içindeydi.

“Buraya baksanıza Marya Aleksandrovna! Bana öyle

bakıyorsunuz ki, sanki sizin hiç suçunuz yok, suçlu benmişim gibi… Bırakın bunları. fiu sesiniz… insanın sabrının da bir sınırı var… Farkında mısınız bunun?”

“Aziz dostum,” dedi Marya Aleksandrovna, dünyada benden iyi dostunuz olmadığı için size böyle hitap etmeme izin verin. Aziz dostum! Istırap çekiyorsunuz, bitkinsiniz, can evinizden vuruldunuz; bunun için benimle böyle konuşmanıza şaşmamalıyım. Ama ben de kendimi size karşı suçlu hissettiğim için bir an önce kalbimi olduğu gibi açmaya karar verdim. Oturun konuşalım.”

Marya Aleksandrovna’nın sesi son derece yumuşaktı. Yüzünde acı bir ifade vardı. Mozglyakov şaşırarak yanındaki koltuğa ilişti.

Marya Aleksandrovna gözlerinin içine sitemle baktı.

“Kapıdan dinlediniz, öyle mi?” diye devam etti.

“Evet, dinledim. Dinlemeseydim aptalın biri olurdum.”

Mozglyakov, öfkesini körükleyerek cesaretini artırmaya çalışıyordu;

“Hiç olmazsa arkamdan neler kurduğunuzu öğrendim.”

“Siz; o terbiyeli, Prensip sahibi adam bu şekilde hareket edebildi demek… Aman Yarabbim!”

Mozglyakov yerinden fırladı;

“Bu kadarı fazla artık Marya Aleksandrovna! Siz de kendi Prensiplerinizle nelere karar verdiğinizi hatırlayın da ondan sonra başkalarını kınayın.”

Marya Aleksandrovna, Mozglyakov’un sözlerine karşılık vermeden;

“Bir soru daha,” diye devam etti. “Kapıda dinlemeyi aklınıza koyan kim, kim anlattı bunları size, kim gözcülük etti? Öğrenmek istediğim bunlar.”

“Af edersiniz, ama bunu söyleyemem.”

“Pekalâ. Kendim öğrenirim. Size karşı suçlu olduğumu

söyledim Pol. Fakat meseleyi, durumu inceleyecek olursanız göreceksiniz ki, suçum varsa bile bu sırf size mümkün olduğu kadar iyilik yapmak istediğimden…”

“Bana mı? iyilik mi?.. Allah için… Yo, bir daha kandıramazsınız beni, o kadar toy değilim!”

Koltuğu çatırdatacak kadar hızla döndü.

“Rica ederim canım, elinizden geldiği kadar soğukkanlı olun. Beni dikkatle dinlerseniz, hak vereceksiniz. Her şeyden önce, size hemen her şeyi, her şeyi anlatmak istiyordum. Böylece siz de meseleyi, kapıda dinlemekle kendinizi küçültmeden, en ufak ayrıntısına kadar benden öğrenmiş olurdunuz. Daha önce sizinle konuşmamam sırf bu işin henüz tasarı halinde olmasındandı. Hiç olmayabilirdi. Görüyorsunuz ya, tamamen açık konuşuyorum. ikincisi; kızıma kabahat bulmayın. Çılgınca seviyor sizi. Onu sizden vazgeçirip Prensin teklifini kabul ettirene kadar neler çektiğimi ben bilirim.”

“Öyle ya, çılgınca aşkının delillerini demin kulaklarımla işitmek zevkine nail oldum!” dedi alayla Mozglyakov.

“Peki. Ya siz onunla nasıl konuştunuz? Seven bir erkek böyle mi konuşur? Hatta iyi terbiye görmüş bir adamın konuşması mıydı bu? Zina’yı hem tahkir ettiniz, hem de kızdırdınız.”

“Merasimli konuşmaya lüzum yok Marya Aleksandrovna demin ikiniz de bana güler yüz gösterirken Prensle gittiğim zaman, arkamdan söylemediğinizi bırakmamışsınız. Yerin dibine batırdınız beni! Biliyorum, hepsini biliyorum, anladınız mı!”

“Bunu da aynı kirli kaynaktan öğrendiniz… (Marya Aleksandrovna küçümser bir gülümsemeyle dudak büktü). Evet Pavel Aleksandroviç, kötülüyordum sizi, aleyhinizde konuştum ve açık söylüyorum, hayli uğraştım. Ama Zina’ya karşı sizi kötülemek, belki de iftira etmek zorunda kalışım onu sizden ne güçlükle vazgeçirdiğimin en iyi delili sayılmaz mı? Ne kısa görüşlü

adamsınız! Sizi sevmese, ne diye sizi kötüleyeyim, gülünç, küçük göstereyim; böyle aşırı derecede sert çarelere ne diye başvurayım?.. Tamamını bilmiyorsunuz Pavel Aleksandroviç, sizi kalbinden söküp atmak için anne otoritemi kullanmak zorunda kaldım. Yarım ağızdan kabulünü elde edene kadar neler çektiğimi ben bilirim. Demin Prensle konuştuklarımızı dinlemişsiniz. Zina'nın bir tek sözü veya hareketiyle benden yana olmadığını da fark etmişsinizdir. Bütün o sahne boyunca ağzından hemen hemen tek bir söz çıkmadı, makine gibi şarkı söyledi. Ruhu kederle doluydu. Ona acıdığım için Prensi götürdüm buradan. Eminim, burada yalnız kalınca ağlamıştı… Girdiğiniz zaman gözyaşlarının farkında olmanız gerekirdi.

Mozglyakov odaya daldığı sırada gerçekten Zina'yı ağlarken bulduğunu hatırladı.

"Peki ama siz neden benim kuyumu kazıyorsunuz Marya Aleksandrovna?" diye bağırdı. "Niçin kötülediniz, iftira ettiniz bana, kendiniz açıklıyorsunuz; neden yaptınız bunları?"

Gelelim buna. Akıllıca sormuş olsaydınız cevabını çoktan alırdınız. Evet, haklısınız! Her şeyi tek başıma ben yaptım. Zina'yı bu işe karıştırmayın. Niçin yaptığımı da söyleyeyim; ilkin Zina için. Prens zengin, unvan, nüfuz sahibi bir adam. Zina onunla evlenirse başına devlet kuşu konacak. Nihayet, Prens ölünce, hepimiz ölümlüyüz, bu belki de pek yakında olur, Zina genç bir dul, Prenses olacak. Yüksek muhitten ve büyük bir servetin sahibi olacağı için o zaman kiminle istese evlenebilir, en parlak izdivacı yapabilir. fiüphesiz o da sevdiği, hâlâ sevdiği, Prensle evlenmekle kalbini parçaladığı erkekten başkasını seçecek değildir. Vicdan azabı duyarak, daha önce sevdiği adama karşı işlediği suçu nasıl affettireceğini bilemeyecektir."

Kundurasını dalgın dalgın seyreden Mozglyakov;

"Hımmmm…" diye homurdandı.

Marya Aleksandrovna;

“Kısaca bahsedeceğim bir nokta daha var,” diye devam etti. “Üstünde fazla durmuyorum, çünkü söyleyeceğim şeyi anlayamazsınız siz. Shakespeare’i okuyor, bütün yüksek duyguları onda buluyorsunuz. Aslında çok iyi yürekli olmakla beraber henüz çok gençsiniz. Halbuki ben bir anneyim Pavel Aleksandroviç! Dinleyin; Zina’yı Prense, bir dereceye kadar Prensi de düşünerek veriyorum. Bu evlenmeyle onu kurtarmak istiyorum. fiövalye tabiatlı bu mert, asil, altın yürekli ihtiyarı eskiden beri çok severdim. Arkadaştık. Pençesine düştüğü o cehennemlik kadın onu mezara sokacak. Allah şahidim olsun, Zina’yı bu evlenmeye, yapacağı fedakârlığın kutsallığını öne sürerek razı edebildim! Duyguların asaletine, fedakârlığın sihrine kapıldı… Onun ruhunda da kendine göre bir şövalyelik var. Ömrü belki bir yıldan fazla kalmamış bir adamın dayanağı, tesellisi, arkadaşı, çocuğu, can yoldaşı olmanın Hıristiyanlık adına yüksek bir kahramanlık sayılacağını söyledim. Prensin hayatının son günleri o kötü kadının yanında korku, hüzünle değil ışık, dostluk, sevgi içinde geçmeli. Hayatının gurubu bir cennet olmalı! Var mı bunda bir bencillik, söyleyin rica ederim. Bencillikten çok bir rahibe fedakârlığı bu.”

“Demek siz… bunu sırf Prense bir rahibe fedakârlığı olarak yapıyorsunuz, öyle mi?” diye alayla mırıldandı Mozglyakov.

“Bu sorunuzu da anladım Pavel Aleksandroviç, anlamı gayet açık. Her halde Prensin çıkarına kişisel çıkarımızı Cizvitçe bir hesaplılıkla kattığımızı sanıyorsunuz, değil mi? Ne diyeyim?.. Belki aklımda birtakım hesaplar vardı, yalnız Cizvitçe değil, sadece yapmaktan kendimi alamadığım hesaplardı… Bu derece açık konuşmama şaşıyorsunuz, biliyorum. Sizden yalnız bir şey rica edeceğim Pavel Aleksandroviç, Zina’yı bu işe karıştırmayın! O, bir güvercin kadar temizdir. Menfaat bilmez, yalnız sevmeyi

bilir, sevgili yavrum!.. Hesapla hareket eden biri varsa o yalnız benim! Fakat her şeyden önce elinizi vicdanınıza koyarak söyleyin; böyle bir durumda başkası olsa, çıkarını düşünmez miydi? Hepimiz, en sade, hiçbir menfaat kokusu olmayan işlerde bile hesaplı hareket ederiz, hem bunu farkına varmadan yaparız. Üstelik daima kendi kendinizi aldatarak, asaletten bir an ayrılmadığımızı iddia ederiz. Ben bunu tekrarlamak istemiyorum, gayemdeki bütün asilliğe rağmen belirli bir hesapla hareket ettiğimi açıkça söylüyorum. Hareketlerimde kendi çıkarımı mı gözettiğimi sorarsanız, cevabım kesin olarak 'Hayır'dır. Benim artık hiçbir şeye ihtiyacım yok Pavel Aleksandroviç! Ben defteri kapadım. Yavrum, meleğim için, yalnız onun için bu hesaplara girişiyorum. Böyle bir durumda hangi ana suçlayabilir beni?"

Marya Aleksandrovna'nın gözlerinde yaşlar parladı. Pavel Aleksandroviç bu samimi açıklamayı hayret içinde dinliyor, şaşkın şaşkın bakıyordu. Sonunda;

"Öyle ya, hangi ana yapar bunu…" dedi. "Bülbül gibi şakıyorsunuz, ama Marya Aleksandrovna bana da söz verdiniz. Ümitlendirdiniz beni… Ben ne yapacağım şimdi? Düşünün bir kere! Enayi yerine konuldum."

"Sizi düşünmediğimi mi sanıyorsunuz *mon cher Paul?* Tam tersine, hesaplarımda sizin çıkarınızın pek büyük payı vardı. Zaten asıl bunu düşünerek bu işe karar verdim."

"Benim çıkarım mı?" diye bağırdı Mozglyakov. Büsbütün şaşırmıştı. "Ne demekmiş bu?"

Marya Aleksandrovna gözlerini havaya kaldırarak;

"Allah'ım! insan bu derece saf, kıt görüşlü olabilir mi?" diye bağırdı. "Ah gençlik, gençlik! işte size Shakespeare'e dalıp hayaller kurmanın, başkasının kafası ve düşünceleriyle yaşarken, yaşıyorum sanmanın sonu! Çıkarınızın nerede olduğunu görüyorsunuz benim iyi kalpli Pavel Aleksandroviç'im. Sözlerimi

daha da açıklamak için biraz konu dışına çıkayım. Zina sizi seviyor, buna şüphe yok. Fakat anladığıma göre, gözle görülür aşkın yanında ruhunda size, iyi duygularınıza, niyetlerinize karşı bir çeşit güvensizliği var. Bazen, sanki mahsus, kendini tutarak size karşı soğuk davrandığının farkına vardım. Bu, bir çeşit ürkekliğin, güvensizliğin sonucudur. Siz de bu halini fark etmişsinizdir Pavel Aleksandroviç"

"Evet, fark ettim. Hatta bugün bile… Peki, ne demek istiyorsunuz Marya Aleksandrovna?"

"Gördünüz ya, siz bile farkındasınız. fiu halde yanılmamışım. Zina'nın iyi niyetlerinizin devamlı olup olmadığına garip bir güvensizliği var. Annesiyim, evladımın kalbini bilmez miyim! fiimdi farz edin ki, deminki gibi, odaya sitemlerle, hatta küfürlerle dalıp bu temiz ruhlu, güzel, gururlu kızı darıltıp gücendirmediniz, hakaret etmediniz, zaten bu hareketlerinizle hakkınızdaki şüphelerini kuvvetlendirmediniz; tam tersine, acı haberi keder, hatta ümitsizlik gözyaşlarıyla, ama yüksek bir ruh asaletiyle karşıladınız…"

"Eee?.."

"Yo, sözümü kesmeyin Pavel Aleksandroviç. Manzarayı gözünüzün önüne sermek istiyorum. Farz edin ki, yanına giderek 'Zinaida, seni canımdan çok seviyorum,' dediniz, 'fakat bazı resmi sebepler ayırıyor bizi. Bunlara boyun eğiyorum. Mutluluğun için böyle gerekiyorsa karşı koyamam Zinaida! Seni bağışlıyorum. inşallah mutlu olursun!' Bunları söylerken, deyim yerindeyse boynuna bıçak dayanmış bir koyunun acı bakışını dikecektiniz gözlerine. Uyandıracağınız tesiri bir düşünün!.."

"iyi Marya Aleksandrovna, söylediklerinizi hep doğru… Sonu ne olacaktı? Bunları söylesem de gene elim boş kalacaktı."

"Hayır dostum, hayır! Sözümü kesmeyin, size o manzarayı bütün ayrıntıları ve sonuçlarıyla göstermek istiyorum. Farz edin

ki bir zaman sonra burjuvazide karşılaşıyorsunuz onunla. Bir baloda, göz kamaştıran ışıklar, büyüleyici bir müzik, en nefis kadınlar… Ama siz bu eğlencenin içinde yalnız, kederli, düşüncelisiniz. Solgun bir yüzle bir sütuna yaslanmış, görülebilir bir yerden onu seyrediyorsunuz… O dans ediyor. Etrafınızda Straus'un tatlı nağmeleri, yüksek sosyete misafirlerinin ince esprileri duyuluyor. Siz tek başınıza bitkin, aşkınızın kurbanısınız! Zinaida'nın oradaki halini düşünün! Ne yüzle bakacak size? 'Bana her şeyi feda eden, kalbini ayağımın altına atan bu adama inanmamıştım!..' diye düşünecek ve eski aşkı dayanılmaz bir kuvvetle yeniden alevlenecek…"

Marya Aleksandrovna soluk almak için bir an durdu. Mozglyakov ikinci defa koltuğu çatırdatırcasına kıpırdattı. Marya Aleksandrovna devam etti;

"Zina Prensin sıhhati için Avrupa'ya gidiyor. italya'ya, ispanya'ya… Evet, ispanya'ya, mersinlerin, limonların, mavi göklerin ispanya'sına… Guadalkevir'in, aşksız yaşamak mümkün olmayan, güllerin öpücüklerinin havada uçuştuğu aşk diyarı ispanya'ya… Siz de mevkinizi, nüfuzlu ahbaplarınızı, her şeyi bırakarak peşinden gidiyorsunuz. Orada aşkınız yeniden, önüne geçilmez bir kuvvetle başlıyor. Aşk, gençlik, ispanya… Ah Allah'ım! fiüphesiz, aşkınız temiz, kutsal bir aşktır; fakat ikiniz de birbirinize bakmaktan ıstırap duyuyorsunuz. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz *mon ami*! Tabii adi, canavar, hain tabiatlı kimseler sizin Avrupa'ya, hasta ihtiyarın peşinden gitmediğinizi iddia edeceklerdir… Sevginize 'temiz sevgi' adını özellikle verdim, çünkü o kimseler buna bambaşka bir mana verebilirler. Pavel Aleksandroviç, size kötülük öğütlememe imkan var mı? Tabii Prens o haliyle sizi kollayamaz, ama ne çıkar, bu kadarcık şeyden böyle çirkin bir iftira çıkarılır mı! Nihayet günün birinde kaderinden memnun olarak ölüyor. Söyleyin, Zina sizden başka

kiminle evlenebilir? Prensle akrabalığınız o derece uzak ki bu bir engel sayılmaz. Zina'yı genç, zengin, unvan sahibi olarak, hem de ne zaman; en yüksek, meşhur şahısların onunla evlenmeyi şeref saydıkları sırada alıyorsunuz! Onun sayesinde en yüksek muhite giriyorsunuz. Birdenbire mühim bir mevkie ulaşıyor, rütbeler alıyorsunuz. Bugün varınız yoğunuz, yüz elli nüfuslu bir köyden ibaret. O zaman zengin olacaksınız. Prens vasiyetinde her şeyi düzene koyacak, bu işi ben üzerime alıyorum. En önemlisi, Zina artık size, kalbinize, duygularınıza inanmış olacak. Siz onun için birdenbire, fedakarlık kahramanı olacaksınız. Durum böyleyken faydanızın nerede olduğunu soruyorsunuz. Bunun farkına varmamak, çıkarınızı hesaplayamamak, burnunuzun dibinde gözlerinizin içine bakıp size gülen, 'işte senin çıkarınım!' diyeni görmemek için tamamıyla kör olmak lazım, inanın bana Pavel Aleksandroviç!.."

Mozglyakov son derece heyecanlanarak;

"Artık her şeyi anladım Marya Aleksandrovna!" diye bağırdı. "Çok kaba, adice, alçakça hareket ettim!.."

Yerinden doğrularak ellerini saçlarına daldırdı.

"Aynı zamanda hesapsızca…" diye ekledi Marya Aleksandrovna. "Bilhassa hesapsızca!.."

Mozglyakov adeta ümitsizliğe kapıldı;

"Eşeğim ben, Marya Aleksandrovna!" diye inledi. "Onu çılgınca sevdiğim için her şeyi mahvettim."

Bayan Moskaleva, bir şey düşünüyor gibi yavaşça;

"Belki de her şey mahvolmamıştır." dedi.

"Ah keşke! Ne olur yardım edin!.. Akıl verin, kurtarın beni!.."

Mozglyakov ağlamaya başladı.

Marya Aleksandrovna duygulanarak ona elini uzattı.

"Aziz dostum, siz bunu taşkınlığınızdan, içinizde kaynayan ateşten, yani ona olan sevginizden yaptınız. Keder, ümitsizlik

içindeydiniz, ne yaptığınızı bilmiyordunuz. Bunları anlaması gerekir.”

“Deliler gibi seviyorum onu, her şeyi, her şeyi feda etmeye hazırım!” diye bağırıyordu Mozglyakov.

“Beni dinleyin; Zina’nın gönlünü almaya çalışacağım…”

“Marya Aleksandrovna!”

“Evet, bu işi üzerime alıyorum. Birleştireceğim sizi. Siz ona her şeyi öğrettiğim gibi söyleyeceksiniz.”

“Ya Rabbim! Ne iyi insansınız Marya Aleksandrovna! fiey… Bunu hemen şimdi yapsak…”

“Sakın ha! Ah ne kadar tecrübesizsiniz canım. Zina son derece onurludur! Bunu yeni bir kabalık, bir küstahlık sayar. Yarın her şeyi yoluna koyacağız. Siz şimdilik bir yere, mesela tüccara gidiverin… isterseniz akşam gelin ama bence gelmeseniz daha iyi.”

“Peki, gidiyorum Marya Aleksandrovna, gidiyorum. Ah Yarabbim, beni yeniden hayata kavuşturdunuz! Yalnız bir şey daha soracağım; ya Prens çabuk ölmezse?”

“ilahi *mon cher Paul,* ne safsınız! Tam tersine, hepimiz onun sağlığı için Allah’a dua etmeliyiz. Bu sevimli, iyi kalpli, şövalyeler gibi mert ihtiyarcığa candan uzun ömür dilemeliyiz. Herkesten önce ben gece gündüz gözyaşları dökerek kızımın saadeti için dua edeceğim. Heyhat! Prensin sağlığı pamuk ipliğine bağlı görünüyor. Tabii bundan sonra başkente gitmek, Zina’yı sosyeteye tanıtmak zorunda kalacak. Korkuyorum, çok korkuyorum bunlar tuz biber ekmesin diye!.. Ne yapalım, bizden dua etmek, gerisi Allah’ın elinde! Gidiyor musunuz? Hadi, Allah’a emanet olun *mon ami.* Ümit, sabır, metanet! Bilhassa metin olun. Duygularınızın asaletinden asla şüphe etmiş değilim…”

Genç adamın elini kuvvetle sıktı. Mozglyakov parmaklarının ucuna basarak odadan çıktı. Marya Aleksandrovna zafer kazanmış bir tavırla;

“Bir enayiyi savdık!” dedi. “Darısı ötekilerin başına.”

Oda kapısı açıldı, Zina girdi. Yüzü her zamankinden solgundu. Gözleri parlıyordu.

“Çabuk bitirin bu işi anne, yoksa ben dayanamayacağım. O derece pis, adi şeyler ki bunlar, evimden kaçacağım geliyor. Beni fazla üzmeyin ve damarıma basmayın! Midem bulanıyor, duydunuz mu; bütün bu çirkeften midem bulanıyor!..”

Marya Aleksandrovna keskin, endişeli bakışını Zina’ya dikerek;

“Ne oldu meleğim?” diye sordu. “Yoksa… dinliyor muydun bizi?”

“Evet, dinliyordum. O aptal gibi şimdi de beni mi ayıplamaya kalkacaksınız. Bana bakın; eğer beni böyle hırpalayıp adi komedyanızda çeşitli roller vermeye devam ederseniz yemin ederim, her şeyi yüzüstü bırakıp çekileceğim. En büyük alçaklığa razı oldum, yeter. Zaten… kendimi tartamamışım… Boğulacağım bu çirkefin içinde!..”

Kapıyı çarparak odadan çıktı.

Marya Aleksandrovna peşinden bakarak düşünceye daldı. Sonra silkinerek “Acele etmek lazım!” diye söylendi. En büyük felaket, başlıca tehlike gecikmede… Hele buradaki namussuzlar bizi rahat bırakmayıp her şeyi şehre yayarlarsa, ki belki de yapmışlardır, bütün iş mahvolur! Kız bu patırtıya dayanamaz, vazgeçer. Ne yapıp edip Prensi hemen şimdi köye götürmeli. ilkin ben gidip bizim kinin yakasına yapışır onu buraya getiririm. Kırk yılda bir işe yarasın bari. Öteki de uykusunu alır, kaldırıp hep birlikte gideriz.”

Zile bastı. Gelen uşağa;

“Araba hazır mı?” diye sordu.

“Çoktan hazır efendim.”

Arabayı Prensi yukarı götürürken ısmarlamıştı.

Marya Aleksandrovna giyindi; yola çıkmadan önce yapacakları hakkında konuşmak için Zina'ya uğradı. Ama Zina onu dinleyecek durumda değildi. Yatağa yığılmış, yüzü koyun yastıklara gömülerek hıçkıra hıçkıra ağlıyordu. Mermer beyazlığındaki kolları dirseklerine kadar çıplaktı. Parmaklarını gür siyah saçlarına daldırmış tutam tutam yolmaya çalışıyor, zaman zaman üşüme nöbetine tutulmuş gibi ürperiyordu. Marya Aleksandrovna bir şeyler söylemek istedi ama Zina başını bile kaldırmadı.

Marya Aleksandrovna bir an durduktan sonra oldukça bozulmuş bir halde odadan çıktı, buradaki başarısızlığını başka taraftan gidermek için, aceleyle yola koyuldu. Arabayı olanca hızıyla koşturuyordu.

Yolda, "Bizi dinlemesi işi bozdu…" diye düşünüyordu. Mozglyakov'u kandırmak için demin ona söylediklerimin hemen hemen aynısını tekrarladım. Gururlu kız, alındı galiba… Yaaa… Gene de en önemlisi, buradakiler koku almadan önce meseleyi halletmek! Bela! Ya bizim budala evde değilse?"

Bunun aklına gelmesi bile Marya Aleksandrovna'yı son derece hiddetlendirdi. Afanasi Matveyiç'in çekeceği vardı. Bayan Moskaleva sabırsızlıktan yerinde oturamıyordu. Atlar uçarcasına koşuyordu.

X

Kızak kanatlanmış gibiydi. Önceden de söylediğimiz gibi Marya Aleksandrovna'nın kafasında daha sabah, Prensi şehirde kovalarken dahice bir fikir doğmuştu. Bu fikirden sırası gelince söz etmeyi vaad etmiştik. Ama okuyucular öğrendiler zaten. Mesele, Prensi yakalayıp, köyde yan gelip keyfine bakan Afanasi

Matyeviç'in yanına götürmekti. fiunu da saklamayalım ki, Marya Aleksandrovna'nın içini gittikçe sebebini açıklayamadığı bir endişe kaplamaya başlamıştı. Gerçek kahramanlarda bile tam hedeflerine ulaştıkları anda böyle bir his olur. Bir önsezi ona, Mordasov'da kalmanın tehlikesini söylüyordu. "Adımımızı köye bastık mı dünya vız gelir artık!" diye düşünüyordu. fiüphesiz, köyde de işi uzatmamalı. Çünkü her şey, tam mânâsıyla her şey beklenebilirdi… Hikâyemizin kahramanı hakkında ileride anlatılan ve şüphesiz inanmadığımız söylentilere göre, o anda polisten bile korkuyormuş… Kısacası, Zina'yı bir an önce Prensle evlendirmenin yüzde yüz gereğine inanıyordu. Gerekli ayrıntıları hesaplamıştı. Nikahı evde, köy papazı kıyabilirdi. Evlenme işi öbür gün, hatta sıkışsa hemen ertesi gün yapılabilirdi. iki saat içinde yapılan evlenmeler yok muydu?! Prense bu kadar törensiz, nişansız nikahı bir *comme il faut*'luk icabı olarak göstermeli; böyle bir sadeliğin daha yerinde, daha asil olacağını aklına koymalıydı. Hatta olaya romantik bir macera süsü vererek Prensin damarına basmalıydı. Bunların hiç biri olmasa bile onu sarhoş etmeli, daha iyisi durmadan içirmeliydi. Ondan sonra kıyamet de kopsa, bir kere Zina Prenses oldu mu, ötesi vız gelirdi! Belki ileride birtakım gürültü patırtı çıkabilirdi. Prensin Moskova'da, Petersburg'da akrabaları vardı. Ama Marya Aleksandrovna bu ihtimale karşı da kendini avutacak bir nokta bulmuştu. ilkin, bunlar çok ileride olacak şeylerdi; ikincisi, yüksek muhitte hiçbir şeyin, hele evlenme işlerinin gürültüsüz patırtısız olmayacağına inanır, hatta bunu sosyete düzeninin gereklerinden sayardı. Gerçi Marya Aleksandrovna'nın anlayışına göre yüksek muhit rezaletlerinin daima bambaşka, Monte Kristo, *Memories du Diable*[26] havasında, yani azametli olması gerekirdi. Öte yandan Zina sosyeteye adımını atar atmaz annesinin onu desteklemesi herkesi

mat edecekti. Oradaki Prenseslerden, konteslerden hiçbiri, Marya Aleksandrovna'nın Mordasov'da yaptığı gibi, kendine has tarzıyla hepsini toptan ya da teker teker elde etmesine dayanamayacak, dize geleceklerdi. Bu ve başka birtakım hesaplarına göre ihtiyaç duyması ihtimali olan Afanasi Matveyiç'i almak için olanca hızıyla köye gidiyordu. Başka şartlarda kocasıyla tanışmayı istemeyecek olan Prens, Afanasi Matveyiç ayağına gelip onu davet edince hayır demeyecekti. Prensin gelişini duyar duymaz uzaklardan koşan yaşlı, beyaz kravatlı, fraklı, elinde şapkası kerli ferli aile reisinin gelişi gayet iyi tesir uyandıracak, Prensin gururunu okşayacaktı. Böyle ısrarlı, resmi davet güç reddedilirdi.

Araba üç kilometrelik yolu uçarak aştıktan sonra arabacı Sofran atlarını uzun, tek katlı ahşap bir binanın önünde durdurdu. Bu, oldukça eski, zamanla kararmış, bir sürü penceresi bulunan, her yandan yaşlı ıhlamur ağaçlarıyla çevrili bir köy eviydi. Marya Aleksandrovna burayı yazlık olarak kullanıyordu. Evde ışıklar yanmıştı artık.

Marya Aleksandrovna kasırga gibi dalarak;

"Nerde o tembel?" diye bağırmaya başladı. Bu havlunun ne işi var burada? O mu kurulandı? Demek gene hamama gitti, şimdi de çayını içiyor! Ne diye gözlerini diktin bana öyle? Neden saçları kesilmemiş? Grişka! Grişka! Grişka! Geçen hafta sana beyin saçlarını kesmeni emretmemiş miydim, neden yapmadın?"

Marya Aleksandrovna odaya girerken Afanasi Matveyiç'le daha tatlı şeklide selamlaşmaya hazırlanıyordu. Fakat hamamdan yeni çıkmış kocasının keyifli keyifli çayını yudumladığını görünce kendini tutamadı. Haklı değil miydi, bütün telaş, sorumluluk üzerindeyken şu faydasız, hiçbir işe yaramayan Afanasi Matveyiç hiçbir şeyi umursamadan keyif çatıyordu.

Afanasi Matveyiç semaverin önünde, gözleri yuvalarından fırlamış, mânâsız bir korkuyla sayın eşine bakıyordu. Gelişi onu tam anlamıyla paniğe uğratmıştı. Antreden Grişka'nın uykulu, biçimsiz suratı uzandı. O da gözlerini dikmiş, içerdeki sahneyi seyrediyordu. Kısık, hırçın bir sesle;

"izin vermiyorlar da ondan kesmedim." dedi. "On kere makasla yanına gittim. Hanımefendi gelirse ikimiz de azarı işitiriz dedim. 'Az bekle; pazara saçlarımı kıvıracağım, uzun olması lazım.' dediler."

"Ne? Saçlarını mı kıvıracak? fiuna bakın! Bir de saç kıvırtması mı icat ettin? Bu da nereden çıktı? Akılsız kafana kıvırcık saç pek de yakışır ya! Yarabbi, ne dağınıklık bu… Nedir bu kokular? Sana soruyorum canavar, ne kokuyor böyle?"

Marya Aleksandrovna gittikçe köpürerek saf, büsbütün şaşkına dönen Afanasi Matveyiç'e bar bar bağırıyordu. Adamcağız oturduğu yerden karısına korkulu, yalvaran bakışlarla bakarak;

"A… anacığım…" diye kekeledi. "A… anacığım!.."

"Kaç kere, anacığın olmadığımı kafana sokmaya çalıştım! Ne anacığı, cüce herif! Yüksek sosyeteye layık bir hanımefendiye bu şekilde hitap etmeye nasıl cesaret edersin?"

"Ama… ne de olsa… nikahlı karımsın Marya Aleksandrovna; bunun için karı koca gibi…"

Afanasi Matveyiç sözünü bitiremedi, saçlarını korumak için iki elini başına götürdü.

"Suratsız sen de! Ahmağın cevabına bak! Nikahlı

karısıymışım… Nikahlı karılar lafı nerde şimdi, hangi yüksek muhitte bu bayağı, papaz okulundan çıkma, mânâsız, çirkin, adi lafı kullanıyorlar? Ben, olanca gücümle, bütün varlığımla karın olduğumu unutmaya çalışırken bana bunu ne cesaretle hatırlatıyorsun? Neden kafanı ellerinle örtüyorsun? fiu saçlara bakın! Sırılsıklam… Üç saatte kurumaz. Nasıl götürürüm seni? El aleme nasıl çıkarırım? Ne yapsam bilmem ki!”

Marya Aleksandrovna hiddetinden ellerini kenetleyip büküyor, koşar adımlarla odayı arşınlıyordu. Aslında felaket pek büyük ve çaresiz değildi ama Marya Aleksandrovna despotluktan vazgeçemiyordu, asıl mesele buydu. Öfkesini daima Afanasi Matveyiç’ten almak onun için ihtiyaçtı. Öte yandan belirli bir muhitin zarif hanımefendilerinin evlerinde, kulis arkasında ne kadar başka cepheleri olduğunun da güzel bir örneğini veriyordu. Afanasi Matveyiç karısının hareketlerini korku ürpertileriyle takip ederken buram buram terliyordu.

“Grişka!” diye birdenbire bağırdı Bayan Moskaleva; “Beyin elbisesini getir. Çabuk! Frakını, pantolonunu, beyaz kravatıyla yeleğini, çabuk! Tarağı da; tarak nerede?”

“Anacığım! Hamamdan çıktım, şehre gidersem üşütürüm…”

“Bir şey olmaz.”

“Saçlarım da ıslak…”

“fiimdi kuruturuz. Grişka, al şu fırçayı, kuruyana kadar fırçala! Daha sıkı, daha sıkı!.. Ha şöyle, ha şöyle!..”

Gayretli, sadık Grişka hanımın komutasına uyarak olanca gücüyle efendisinin saçlarını kurulamaya başladı. Rahatça çalışmak için adamcağızı kolundan kavrayarak kanepeye doğru bastırıyordu. Afanasi Matveyiç yüzünü buruşturuyordu; neredeyse ağlayacaktı.

“Oldu. Buraya gel. Kaldır onu Grişka! Briyantin nerede? Eğil. Eğil çabuk, eğil tembel herif!”

Marya Aleksandrovna gür kırçıl salarını insafsızca çekerek kocasının başını kendi eliyle briyantinlemeye başladı. Afanasi Matveyiç oflayıp pufladı, iç çekti ama ses çıkarmadan bu işleme uysallıkla dayandı.

“iliklerimi kuruttun pasaklı herif!” dedi Marya Aleksandrovna. Eğil; daha, daha eğil!”

Kocası becerebildiği kadar başını eğerek;

“iliklerini nasıl kuruttum anacığım?” diye geveledi.

“Budala! Mecazi anlatımdan da anlamaz. Hadi saçlarını tara; Grişka, sen de beyi giydir. Hem çabuk davran biraz.”

Hikayemizin kahramanı bir koltuğa kurularak bir engizisyoncu edasıyla Afanasi Matveyiç’in giyinme merasimini seyretmeye başladı. Adamcağız yavaş yavaş kendini toparladı, hatta beyaz kravatı takılırken bağlanış şekli ve güzelliği hakkında fikrini söylemeye cesaret etti. Sonunda, frakını giyerken iyice kendine geldi. Aynada görüntüsünü saygıyla seyrediyordu. Üstünü düzeltirken;

“Nereye götürüyorsunuz beni Marya Aleksandrovna?” diye sordu.

Marya Aleksandrovna kulaklarına inanamadı;

“fiuna bakın! Nereye götürdüğümü ne cesaretle sorabiliyorsun sen!”

“Ama bilmeliyim anacığım…”

“Sus! Hele götürdüğüm yerde bana bir daha ‘anacığım’ de de görürsün. Tam bir ay çaysız bırakırım seni.”

Kocası korku içinde sustu.

Kadın Afanasi Matveyiç’in siyah frakını küçümser bir bakışla süzdü.

“Bir tek nişanın bile yok mendebur!”

Afanasi Matveyiç dayanamadı, alındı artık. Onuru incinmiş adamın hiddetiyle;

“Nişanları devlet verir anacığım; hem ben mendebur değil, müşavirim.” diye söylendi.

“Ne, ne, ne? Oturduğun yerde karşılık vermesini de öğrendin demek! Seni sümüklü mujik seni! Yazık ki şimdi vaktim yok, yoksa gösterirdim sana gününü… Neyse, sonra hepsini burnundan fitil fitil getiririm. fiapkasını getir Grişka! Kürkünü ver! Ben yokken şu üç odayı, bir de yeşil odayı temizleyin. Hepiniz süpürge başına! Aynaların, konsol saatlerinin kılıflarını çıkarın. Bir saate kadar hepsi hazır olsun. Sen de frakını giy Grişka, uşaklara eldivenlerini giydir; duydun mu?”

Arabaya bindiler. Afanasi Matveyiç bir şey anlamıyordu, şaşkınlık içindeydi. Marya Aleksandrovna, bulunduğu durum hakkında gereken bazı öğütleri kocasının kafasına sokmanın çaresini düşünüyordu. Kocası daha önce davrandı. Sessizliği bozarak;

“Bugün çok orijinal bir rüya gördüm Marya Aleksandrovna.” dedi.

“Tüh, lanet olası bostan korkuluğu! Ben de bir şey söyleyecek sandım. Rüya görmüş… Mujikçe rüyalarınla kafamı şişireceksin. Orijinalmiş… Orijinalin ne demek olduğunu bildiğin var mı? Bana bak, son olarak söylüyorum; bugün rüyadan ya da başka şeyden söz açacak olursan başına geleceği bil! fiimdi iyice dinle beni. Prens K. Bize geldi. Hatırladın mı Prens K.’yı?”

“Hatırladım anacığım, hatırladım. Niçin buyurmuşlar acaba?”

“Üstüne vazife değil bu. Sen, ev sahibi sıfatıyla olanca nezaketinle onu hemen köyümüze davet edeceksin. Seni bunun için götürüyorum, anladın mı? Hemen bugün yola çıkacağız. Ama sen bu akşam, yarın yahut öbür gün veya başka bir zamanda ağzını açarsan seni tam bir yıl kaz gütmeye yollarım. Konuşmayacaksın, tek kelime söylemeyeceksin. Vazifen bu, anlaşıldı mı?”

“Ya bir şey sorarlarsa?”

“Gene ses çıkarmayacaksın.”

“Ama hep susulmaz ki Marya Aleksandrovna.”

“O zaman kısa bir şey, mesela sadece ‘Hımmm’ dersin, ya da akıllı bir insan gibi düşündüğünü gösteren bir şeyler gevelersin.”

“Hımmm…”

“Söylediklerimi anlamaya çalış. Sen, Prensin ziyaretini duyar duymaz son derece sevinerek hemen saygılarını sunmak ve köyümüze davet etmek için koşup geliyorsun… Anladın mı?”

“Hımmm!”

“fiimdi hımlamana lüzum yok aptal, cevap ver.”

“Peki anacığım. Yalnız Prensi köye ne diye çağıracağım ben?”

“Neee, ne dedin? Gene dilin uzamaya başladı. Ne diye çağıracakmış!.. Sana ne? Bunu sormak sana mı düştü?”

“Yani demek istiyorum ki Marya Aleksandrovna, bana ağzımı açmamamı emrettin, Prensi nasıl davet ederim?

“Ben konuşurum senin yerine, sen sadece başınla selamla onu; Duydun mu, yalnız şapkanı elinde tutarak önünde eğil. Anladın mı?”

“Anladım ana… Marya Aleksandrovna.”

“Prens son derece esprili bir adam. Bir şey söyleyince sana değil, başkasına bile olsa neşeli, babacan bir halle gülümse, duydun mu?”

“Hımmm…”

“Gene hımlamaya başladın! Bana hımlamadan, doğru dürüst cevap vereceksin, duydun mu, duymadın mı?”

“Duydum Marya Aleksandrovna, duymasına duydum; ağzımı alıştırıyorum şimdilik… Ama anacığım, aklıma takıldı bir kere; Prense bakıp gülümsememi emrediyorsun… Ya bana bir şey sorarsa?”

“Dedik ya kalın kafalı, senin yerine ben cevap vereceğim. Sen

sadece yüzüne bak, sırıt.”

“Adam beni dilsiz sanacak.” diye homurdandı Afanasi Matveyiç.

“Problem mi! Varsın sansın; hiç olmazsa aptallığının farkına varmaz.”

“Hımmm… Ya başkaları bir şey sorarsa?”

“Kimse sormaz; kimse gelmeyecek. Her ihtimale karşı, Allah korusun, biri gelip sana bir şey sorarsa yahut söylerse hemen alaycı bir tebessümle karşılık ver. Alaycı tebessümün ne olduğunu biliyor musun?”

“Esprili, değil mi anacığım?”

“Ben sana gösteririm espriyi tembel! Senin gibi aptaldan kim espri bekler! Alaylı, küçümser bir tebessüm; anladın mı?”

“Hımmm…”

Marya Aleksandrovna;

“Bu budalanın başıma bir iş açmasından ödüm patlıyor.” diye mırıldandı. “iliklerimi kurutmaya kararlı görünüyor. Keşke götürmeseydim.”

Marya Aleksandrovna bu çeşit düşünce ve endişeler arasında ikide bir arabanın penceresinden bakıyor, arabacıya durmadan daha hızlı gitmesi için emirler veriyordu. Atlar dört nala gittiği halde Marya Aleksandrovna’ya hep yavaş geliyordu. Afanasi Matveyiç arabanın bir köşesine büzülmüş, içinden verilen dersi tekrarlıyordu. Nihayet araba şehre girdi, Marya Aleksandrovna’nın evinin önünde durdu. Hikayemizin kahramanı arabadan atlar atlamaz, evine yaklaşan çift atlı, üstü kapalı bir kızak gördü. Bu Anna Nikolayevna Antipova’nın daima kullandığı kızaktı. içinde iki bayan vardı. Biri hiç şüphesiz Anna Nikolayevna’nın kendisi, öbürü, son zamanlarda ayrılmaz, candan arkadaşı olmuş Natalya Dmitriyevna’dan başkası değildi. Marya Aleksandrovna’nın yüreği hopladı. Ses çıkarmaya vakit

bulamadan bir araba daha yaklaştı, onda da bir misafir olmalıydı. Sevinçli haykırışlar duyuldu;

"Marya Aleksandrovna! Hem de Afanasi Matveyiç'le beraber… Nereden çıktınız böyle? Ne iyi oldu, biz de size gece oturmasına geliyorduk. Ne hoş sürpriz bu!…"

Misafirler kapı önünde kuşlar gibi cıvıldaşıyorlardı. Marya Aleksandrovna gözlerine, kulaklarına inanamıyordu.

"Bunda bir tertip kokusu var…" diye düşündü. "Görürüz bakalım… Sizin gibi uyuz kargalar benimle başa çıkabilirler mi! Durun siz…"

XI

Mozglyakov, Marya Aleksandrovna'dan çıkarken tam anlamıyla huzura kavuşmuştu. Bayan Moskaleva onu iyice ümitlendirmişti. Yalnız kalma ihtiyacıyla Boroduyev'e gitmekten vazgeçti. Kahramanca, romantik hayallere kendini kaptırıyor, coştukça coşuyordu. Hayalinde Zina ile romantik vedalaşma, her şeyi affeden kalbinin asil gözyaşları, Petersburg'daki parlak baloda duyduğu ıstırap, ispanya ile Guadalkevir, aşk… Sonunda, ölüm döşeğinde onları birleştiren Prens… Güzel, sadık, kahramanlığıyla duygularının yüceliğine durmadan hayranlık duyan karısı; kaş göz arasında 'yüksek muhitten bir kontesin iltifatı… (tabii ki Prens K.'nın dul karısı Zina ile evlenmesi ona bu muhitin kapılarını açacaktı) Vali vekilliği, servet… kısacası, Marya Aleksandrovna'nın demin ballandıra ballandıra anlattıkları bir kere daha ruhunu okşuyordu. Fakat o anda sebebini açıklayamayacağım bir şey oldu. Pavel Aleksandroviç bütün bu hayal coşkunluğundan yorulmaya başlayınca aklına birdenbire tatsız bir düşünce saplandı. Sonuçta bunların hepsi yarına ait

şeylerdi. Bugün sadece hava almış, resmen atlatılmıştı… Bu düşünceye saplanan Mozglyakov'un birden şehir merkezinden çok uzaklaştığını, Mordasov'un bilmediği, tenha bir kenar mahallesinde olduğunu fark etti. Yerden bitmiş gibi küçücük evlerin dizildiği sokaklarda köpekler alabildiğine havlıyordu. Taşra şehirlerinde, korunacak ve çalınacak bir şey olmayan mahallelerde köpek bolluğu korkunç bir hal alır. Kar, sulu sepken başlamıştı. Tek tük evine gecikmiş birkaç erkeğe yahut gocuk, çizme giymiş kadınlara rastlanıyordu. Bütün bunlar nedense Pavel Aleksandroviç'i kızdırmaya başladı. iyiye işaret değildi bu, çünkü etrafımızda her şeyin şirin ve parlak görünmesi işlerimizin yolunda gitmesiyle mümkündür. Pavel Aleksandroviç elinde olmadan, Mordasov'da şimdiye kadar nasıl üstten davrandığını hatırladı. Ahbaplarının nişanından kapalı şekilde bahsetmeleri, tebrikleri hoşuna gidiyordu. Nişanlı görünmekle iftihar ediyordu adeta. Halbuki şimdi herkese sepetlenmiş gibi görünecekti. Alaya alacaklardı onu. Her önüne gelene Petersburg balolarını, Guadalkevir hikâyelerini anlatacak değildi ya! Bunları düşüne düşüne, üzülerek ve söylenerek yürürken bir zamandır içini kemiren bir düşünce birdenbire zihnine saplandı; "Bütün bunlar doğru muydu?" Marya Aleksandrovna'nın gayet kurnaz bir kadın olduğunu, genel bir saygı kazandığı halde sabahtan akşama kadar dedikodu yaptığını, yalan söylediğini de hatırladı. Kadının onu evinden uzaklaştırmak için kendine göre sebepleri olmalıydı. Zina aklına geldi; son veda bakışında ateşli gizli bir aşka benzer anlamlar yoktu… Ardından, bir saat önce ona "aptal" dediğini de hatırladı. Pavel Aleksandroviç olduğu yerde durdu, utancından kızardı. Tam o anda başına bir aksilik geldi; ayağı boşa gidince tahta kaldırımdan bir kar yığınının içine düştü. Karda debelenip kalkmaya çalışırken epeyden beri havlayan bir köpek sürüsü etrafını sardı. Hatta en küçüğü, en arsızı, kürkünün eteğine asıldı.

Pavel Aleksandroviç köpeklerden kurtulmaya çabalıyor, küfrederek, talihine lanetler yağdırıyordu. Sonunda kürkünün eteği yırtık, canı fena halde sıkkın, sokağın köşesine gelince yolunu kaybettiğinin farkına vardı. fiehrin bilmediği bir semtinde, hele gece vakti kaybolanlar asla belirli bir yolu takip edemezler. Bilinmez bir kuvvet onları önlerine çıkan ilk sokağa sapmak için dürter sanki. Buna uyan Pavel Aleksandroviç büsbütün yolunu şaşırdı. Hiddetinden yere tükürerek, "Hey Allah kahretsin sizin yüksek fikirlerinizi!" diyordu. "Sizi de, yüksek duygularınızı da Guadalkevir'inizi de cehennemin dibine atsın!" Mozglyakov'un o andaki halinin pek sevimli olduğu söylenemez. Sonunda iki saat yorgun argın dolaştıktan sonra kendini Marya Aleksandrovna'nın kapısı önünde buldu. Araba kalabalığını görünce şaşırdı. "Misafir dolu, bir toplantı mı? Ne maksatla acaba?" diye düşündü. Dışarı çıkan bir uşaktan, Marya Aleksandrovna'nın köye gittiğini, oradan beyaz kravatla Afanasi Matveyiç'i getirdiğini, Prensin uyandığını, ama henüz misafirlerin yanına çıkmadığını öğrendi. Pavel Aleksandroviç tek kelime söylemeden yukarı çıktı, doğru Prense gitti. O andaki haliyle her zayıf karakterli adam gibi intikam almak için, belki ileride, ömrünün sonuna kadar pişman olacağını düşünmeden en kötü, en feci şeyi yapmaya hazırdı.

Yukarı çıkınca Prensi cascavlak bir kafayla portatif tuvalet takımının önünde koltukta oturur buldu. ispanyol sakalıyla favorileri takılmıştı. Perukası pek gözde emektar ak saçlı uşağı ivan Pahomiç'in elindeydi. Pahomiç saygılı, düşünceli bir edayla perukayı tarıyordu. Prense gelince, deminki içkili ziyafetten sonra henüz kendine iyice gelemediği için hali pek berbattı. Koltukta pörsümüş, buruşmuş, tam bir yığın halindeydi. Mozglyakov'a bön bir bakışla bakıyordu. Galiba kim olduğunun farkında değildi.

Mozglyakov;

"Keyfiniz nasıl amca?" diye sordu.

Amca toparlandı;

“fiey… sen misin?” dedi. “Biraz uyudum, biliyor musun?”

Sonra birdenbire heyecanlanarak;

“Aman Yarabbim!” diye bağırdı. “Pe-ru-ka-sı-zım…”

“Üzülmeyin amcacığım, arzu ederseniz size yardım edeyim.”

“işte sırrımı öğrendin… Ben hep söylerdim, kapıyı kilitlemeli diye… He-men, şerefinin ü-ze-ri-ne, sırrımı başkalarına açmayacağına, saçlarımın tak-ma olduğunu kim-se-ye söylemeyeceğine söz ver!”

Mozglyakov, ileriki tasarılarını düşünerek Prensin gözüne girmek isteğiyle;

“Aşkolsun amcacığım!” diye bağırdı. “Ben böyle bir adiliği yapacak adam mıyım?”

“Öyle ya, öyle ya!.. fierefli bir insan olduğunu anladığım için sana bütün sırlarımı açıklayayım da şa-şa kal!… Bıyıklarımı nasıl buluyorsun azizim?”

“Gayet güzel, harikulade! Bu zamana kadar nasıl muhafaza edebildiniz onları amca?”

Prens zafer kazanmış bir halde, Pavel Aleksandroviç’e baktı;

“Aldanıyorsun dostum, tak-ma onlar.”

“Ne diyorsunuz! inanılır şey değil. Peki, ya favorileriniz; doğru söyleyin, boyuyorsunuz değil mi?”

“Boyuyor muyum? Ne boyaması, onlar da yapma!”

“Yapma mı? Darılmayın ama inanmıyorum amca. Alay ediyorsunuz benimle.”

Prens pek memnundu.

“*Parole d’honneur, mon ami!*” diye bağırdı. “i-na-nır mı-sın, senin gibi herkes, her-kes inanamıyor. Tabii bu sırrımı saklayacağına eminim. Bana söz ver canım.”

“fierefimle temin ediyorum amca, sırrınızı saklayacağım. Tekrar söylüyorum, böyle bir alçaklığı yapacak adam değilim ben!..”

“Aman dostum, bugün sen yokken bir düştüm ki!.. Fe-o-fil beni gene arabadan düşürdü.”

“Gene mi düşürdü, ne zaman?”

“Ma-nas-tı-ra yaklaştığımız sırada…”

“Eski o amca; biliyorum.”

“Yo, yo! iki saat önce… Manastıra gidiyordum, o da arabamı deviriverdi. Öyle korkuttu ki beni, yü-re-ğim çar-pı-yor…”

Mozglyakov şaşırdı;

“Ama uyuyordunuz siz amca.”

“Öyle ya, uyuyordum… Ama sonra kalk-tım git-tim; hoş belki… şey… belki ben… tuhaf, çok tuhaf!..”

“Rüya görmüş olacaksınız; emin olun rüya bu… Yemekten sonra yattınız, mışıl mışıl uyudunuz.”

“Sahi mi?”

Prens düşünceye daldı.

“Öyle ya, belki de rüyamda gördüm. Ama rüyamda gördüklerimin hepsini hatırlıyorum. Önce korkunç, boynuzlu bir öküz gördüm, sonra bir savcı… Galiba onun da bir boynuzu vardı…”

“Nikolay Vasilyiç Antipova olmalı bu amca.”

“Öyle ya, belki oydu. Sonra Napolyon Bo-na-part’ı gördüm. Biliyor musun herkes beni Napolyon Bonapart’a benzetiyor… profilimin de çok eski bir papayı andırdığını söylüyorlar. Sence, pa-pa-ya benziyor miyim ben?”

“Bence Napolyon’a daha çok benziyorsunuz amca.”

“Öyle ya, *en face*. Zaten ben de aynı şeyi düşünüyorum canım. Rüyamda onu adasında gördüm; neşeli, ko-nuş-kan, muzip bir adamcağız, beni öyle eğlendirdi ki!..”

“Kim, Napolyon mu?”

Pavel Aleksandroviç Prensi düşünceli bir bakışla süzüyordu. Aklında garip, henüz kendisinin de şekil veremediği bir düşünce

canlanmaya başladı.

"Öyle ya, Napolyon. Hep felsefeden bahsettik. Sana bir şey söyleyeyim mi oğlum, ona çok sert davrandı ingilizler… Acırım doğrusu! fiüphesiz, zincire vurulmasa gene insanlara saldıracaktı. Delinin biriydi. Ama gene de acıyorum. Ben böyle yapmazdım, onu ıs-sız bir a-da-ya hapsederdim.

Mozglyakov dalgın dalgın;

"Neden ıssız bir adaya?" diye sordu.

"Peki, kalabalık bir ada olsun; ama orada oturanlar hep aklı başında kimseler olmalı. Ona birtakım eğ-len-ce-ler tertip ederdim; tiyatro, müzik, balo; hepsi devlet hesabına… Gezmeye çıkarırdım onu, ama tek başına değil, muhafızlarla… Yoksa hemen ka-çar-dı he-rif! Sevdiği börekler var; her gün o böreklerden yaptırırdım. Ba-ba gi-bi bakardım, o da yaptığına pişman olurdu…"

Mozglyakov, iyice kendine gelemeyen ihtiyarın gevezeliğini dalgın dalgın dinliyor, sabırsızlıktan tırnaklarını kemiriyordu. Nedense sözü evlenme konusuna getirmek istiyordu. Bunu niçin yapmak istediğini bilemiyordu. Yalnız içi sonsuz bir hiddetle doluydu. ihtiyarcık birdenbire bir hayret çığlığı attı;

"Ah, *mon ami!* Sana bir şey söylemeyi unuttum. Bugün bir ev-len-me teklifi yaptım."

Mozglyakov birden canlandı.

"Evlenme teklifi mi amcacığım?"

"Öyle ya, evlenme teklifi… Gidiyor musun Pahomiç? Pekala. *C'est une charmante personne*... Yalnız… sana açıkça söyleyeyim canım, dü-şün-ce-siz hareket ettim. Ancak şimdi an-la-dım bunu. Ah Allah'ım!.."

"izninizle amca, bunu ne zaman yaptınız?"

"Doğrusunu istersen, ne zaman olduğunu ben de kesin olarak bilemiyorum. Bunu da rüyamda görmüş olmayayım? Tuhaf, pek tuhaf…"

Mozglyakov sevincinden ürperdi. Aklına yepyeni bir fikir geldi. Sabırsızlıkla;

“iyi ama kime, ne zaman evlenme teklifinde bulundunuz?” diye tekrarladı.

“Ev sahibinin kızına *mon ami... Cette belle personne...* şey adını unuttum. Yalnız, biliyor musun *mon ami*, ev-le-ne-mem ben, im-kan yok buna. Ne yapmalı şimdi?”

“Tabii evlenirseniz mahvedersiniz kendinizi. Bir şey daha sormama müsaade edin amca. Evlenme teklifini yaptığınıza kesin olarak emin misiniz?”

“Öyle ya… eminim.”

“Ya bunu, ikinci defa arabadan düşmeniz gibi rüyada görmüşseniz?”

“Aman Allah’ım! Gerçekten, belki bunu da sadece rüyamda gördüm! Artık oraya ne yüzle gideceğimi bi-le-mi-yo-rum. Acaba bir çare bulsak da bunu dışarıdan öğrensek, ne dersin? Aksi halde du-ru-mu-mu düşün sen!”

“Size bir şey söyleyeyim mi amca? Bence öğrenilecek bir şey yok.”

“Neden?”

“Bence siz, bunu rüyada gördünüz.”

“Ben de öyle sanıyorum a-zi-zim. Zaten sık sık böyle rüyalar görürüm.”

“Gördünüz mü! Sonra, öğleyin hayli içtiniz; akşam yemeğinde de öyle. Ayrıca…”

“Öyle canım, öyle… belki de bun-dan oldu.”

“Zaten ne kadar heyecanlı olursanız olun gerçekte böyle akılsızca bir evlenme teklifi yapamazdınız. Ben sizi son derece iyi düşünen bir insan olarak tanıyorum amca ve…”

“Öyle ya, öyle ya!..”

“Düşünün bir kere; zaten size diş bileyen akrabalarınız bunu

bir duysalar haliniz ne olur!”

“Aman Yarabbi, doğru ya!” diye korkuyla bağırdı Prens.

“Ne olacağı açık; hepsi ağız birliğiyle aklınızı kaçırdığınızı, deli olduğunuz, sizi vesayet altına almak gerektiğini, kandırılacağınızı bağıracaklar. Belki de bir yere tıkarak sizi göz hapsine alacaklar.”

Mozglyakov, ihtiyarı nasıl korkutacağını iyi bilirdi.

Prens zangır zangır titreyerek;

“Allah’ım!” diye bağırdı; “yaparlar mı dersin?”

“Elbette. Bunun için gerçekten böyle akılsızca bir evlenme teklifi yapmanıza imkan yok amcacığım. Çıkarlarını gözeten bir adamsınız. Bunu sadece rüyada gördüğünüze kesin olarak eminim!”

iyice korkan Prens;

“Yüzde yüz rüyamda gördüm, yüzde yüz…” diye tekrarlıyordu. “Akıllı adamsın, ne iyi anladın bunu canım. Beni uyandırdığın için ne kadar teşekkür etsem azdır.”

“Ben de bugün sizinle karşılaştığıma çok memnunum. Düşünün bir kere; ben olmasam, şaşkınlıkla, gerçekten nişanlandığınızı sanarak yanlarına sözlü olarak inebilirdiniz. Bu durumun tehlikesini düşünün bir…”

“Öyle ya… çok tehlikeli.”

“Bir kere, bu genç kızın yirmi üçünü bulduğunu hatırlayın. Kimse ona talip olmuyor; tam bu sırada siz servetinizle, unvanınızla ortaya çıkıyorsunuz. Tabii onlar böyle fırsatı kaçırırlar mı hiç; hemen gerçekten nişanlandığınızı tasdik eder, bakarsınız zorla evlendirirler sizi. Sonra da bir an önce ölmenizi beklemeye başlarlar belki…”

“Ne diyorsun!”

“Her şeyden başka, amca, sizin değerinizde bir adam…”

“Öyle ya, benim değerimde…”

“Zekânızla, nezaketinizle…”

“Öyle ya, zekâmla, evet!..”

“Nihayet bir Prenssiniz. fiu veya bu sebeple evlenmeniz gerekirse, böyle bir evlilik mi yapacaksınız! Akrabalarınızın ne diyeceklerini düşünün bir kere.”

“Çiğ çiğ yerler beni! Kötülüklerinden, hainliklerinden az çekmedim. Sana bir şey söyleyeyim mi, beni tı-mar-ha-ne-ye tıkmak istediklerinden şüpheleniyorum. Düşün yavrum, olur şey mi bu? Tı-mar-ha-ne-de ne işim var?”

“Tabii amca, tabii. Bunun için aşağı indiğiniz zaman sizden hiç ayrılmayacağım. fiimdi misafir var orada.”

“Misafir mi? Aman Yarabbim!..”

“Üzülmeyin amca, ben yanınızdayım.”

“Çok teşekkür ederim dostum, kurtarıcımsın sen! Yalnız biliyor musun, ben buradan gitsem daha iyi olacak.”

“Yarın amcacığım, yarın sabah yedide gideriz. Bugün herkesin yanında vedalaşın, gideceğinizi söyleyin.”

“Yüzde yüz gitmeliyim. Peder Misail’e gideceğim. Ama onlar beni ev-len-dir-me-ye kalkarlarsa?”

“Korkmayın amca, yanınızda olacağım. Hem siz, ne derlerse desinler, hepsini rüyada gördüğünüzü açıkça söyleyin. Zaten doğrusu da buydu.”

“Öyle ya, yüzde yüz rüyaydı… Yalnız biliyor musun canım, çok ne-fis bir rü-yay-dı bu! Kız harikulade güzel, vücudu da…”

“Hadi hoşçakalın amca, ben aşağı iniyorum; siz de…”

Prens korkuyla;

“Neee? Beni yalnız mı bırakıyorsun?” diye bağırdı.

“Hayır amca, sadece ayrı ayrı ineceğiz, önce ben, sonra siz. Böylesi daha iyi.”

“Peki öyleyse. Zaten not edeceğim bir fikir var.”

“Hay hay; fikrinizi yazın, sonra hemen gelin, ama fazla oyalanmayın burada. Yarın sabah da…”

“Yarın sabah da rahibe, mu-hak-kak rahibe, mu-hak-kak rahibe!.. *Charmant, charmant!* Ama biliyor musun dostum, kız enfes!.. Ne vücut! Doğrusu yüzde yüz evlenmem gerekseydi ben de…”

“Allah korusun amca!”

“Öyle ya Allah korusun. Hadi güle güle canım; ben hemen… fiu şeyi not edeyim de. *A propos,* Kazanova’nın Hatıraları’nı okudun mu diye soracaktım sana.”

“Okudum amca, neden sordunuz?”

“Öyle ya… Bak, neden sorduğumu da u-nut-tum şim-di…”

“Sonra hatırlarsınız, şimdilik hoşçakalın!”

“Güle güle canım, güle güle. Her şeye rağmen ne-fis bir rüyaydı bu, ne-fis!..”

XII

“Size baskın yaptık! Praskovya ilyiniçna da gelecek, Lütza Karlovna da gelmek istiyordu.

Anna Nikolayevna cıvıldayarak, etrafı araştırıcı bir bakışla tarayarak salona girdi. Bu ufak tefek, oldukça güzel, renk renk ama zevkli giyinmeyi bilen, üstelik güzel olduğunu da bilen bir kadındı. Prensi Zina ile beraber bir köşede birbirine sokulmuş bulacağını umuyordu.

iri yarı, vücudu Prensin hoşuna giden Natalya Dmitriyevna da;

“Katerina Petrovna ile Felisata Mihaylovna da geleceklerdi.” diye ekledi.

Natalya Dmitriyevna’nın başında minnacık pembe bir şapka sivriliyordu. Üç haftadan beri Anna Nikolayevna ile can ciğer dosttu. Etrafında pervane gibi dönüyordu. Oysa görünüşte onu kemikleriyle beraber bir lokmada yutabilirdi.

Marya Aleksandrovna, ilk şaşkınlığı geçince; “ikinizi bir arada, hem de böyle gece oturmasına gelmiş görmekten duyduğum sevinci anlatamayacağım.” diye başladı. “Bu şerefe kavuşmak ümidimi kaybetmişken bugünkü gelişinizi hangi mucizeye borçlu olduğumu lütfen söyler misiniz?”

Natalya Dmitriyevna mahcup bir eda ile kırıtarak ve cüssesine hiç uymayan cırtlak bir sesle;

“ilahi Marya Aleksandrovna, neler söylüyorsunuz!” dedi.

“*Mais ma charmante*” diye cıvıldamaya başladı Anna Nikolayevna. Tiyatro hazırlığımızı unuttunuz mu, bitirmeliyiz artık. Piotr Mihaloviç daha bugün Kalist Stanislaviç’e, bu işi bir türlü yola koyamadığımıza, aramızda tartışmaktan başka bir şey bilmediğimize üzüldüğünü söylüyordu. Dördümüz baş başa vererek, ‘Marya Aleksandrovna’ya gitsek de bu işi bir hallediversek…’ dedik. Natalya Dmitriyevna öbürlerine de haber saldı. Hepsi gelirler. Meseleye bir çözüm yolu buluruz. Bari, sadece kavga ediyoruz demesinler, değil mi *mon ange*?”

Anna Nikolayevna cilveli bir edayla Marya Aleksandrovna’nın boynuna sarıldı. Sonra;

“Allah’ım, bu ne güzellik Zinaida Afanasyevna,” dedi, “Günden güne güzelleşiyorsunuz!”

Anna Nikolayevna bu defa Zina’yı öpmeye koştu.

Kocaman ellerini ovuşturan Natalya Dmitriyevna hep o tiz, yaygın sesiyle; “Güzelleşmekten başka ne işleri var ki!” diye yılıştı.

Hiddetinden kendinden geçmiş Marya Aleksandrovna, “Hay şeytanlar görsün yüzünüzü! Tiyatro işi hiç aklıma gelmedi…” diye düşündü. “Fırsat buldular gevezeler!”

“Hem sevimli Prensimiz de şimdi sizde;” dedi Anna Nikolayevna. “Duhanovo’da eski sahiplerinden kalma bir tiyatro var, biliyor musunuz? Sorduk, haber aldığımıza göre birçok eski

dekor, perde, hatta birtakım kostüm bile varmış, bir yerlere kaldırılmış. Prens bugün bana gelince o derece şaşırdım ki bunları sormak tamamen aklımdan çıkmıştı. fiimdi tiyatrodan söz açarız, siz bizi desteklersiniz. Prens, bütün o eski eşyaların bize yollanması için emir verir. Yoksa burada dekora benzer bir şey yapmak kimin harcı! Ayrıca biz Prensi de bu işe katmak istiyoruz. Muhakkak listemize dahil olmalı, fakirler için yapıyoruz çünkü… Belki rol almayı falan kabul eder, öyle sevimli, uysal ki! O zaman büsbütün mükemmel olur.”

Natalya Dmitriyevna; “Bir rol de alır. Ne rol verirlerse oynar o…” diye anlamlı anlamlı ekledi.

Anna Nikolayevna yalan söylememişti; bayanlar arka arkaya gelmeye başladı. Marya Aleksandrovna karşılamaya ve nezaketin gerektirdiği sözcükleri söylemeye yetişemiyordu adeta.

Gelenlerin hepsini tarife imkân yoktu. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki, hepsinin bakışlarında bir hainlik vardı; yüzlerinden bir bekleyiş, vahşi bir sabırsızlık okunuyordu. Bayanlardan bazıları görülmemiş bir rezalete tanık olmak ümidiyle gelmişlerdi. Görmeden ayrılmak zorunda kalırlarsa son derece üzüleceklerdi. Görünüşte hepsi de çok nazik, sevimliydi; ama Marya Aleksandrovna bütün gücünü toplamış, hücuma hazırlanmıştı. Prens hakkında bir soru yağmuru başladı. Soruların hepsi görünüşte gayet doğal olmakla birlikte her birinde bir ima, gizli bir anlam vardı. Çay geldi, hepsi yerleştiler. Bir grup piyanonun etrafını aldı. Zina, bayanların piyano ile şarkı söylemesi ricalarına oldukça soğuk bir ses tonuyla biraz rahatsız olduğu cevabını verdi. Yüzünün solgunluğu da bunu gösteriyordu zaten. Hemen ilgi dolu sorular başladı; bu da onlara başka türlü imalarda bulunmak fırsatı verdi. Mozglyakov’u doğruca Zina’dan soruyorlardı. Marya Aleksandrovna nereye yetişeceğini bilemiyordu. Odanın her köşesinde neler döndüğünü görüyor,

kimin ne söylediğini duyuyordu. Misafirleri on kişi kadar olduğu halde bütün sorularını cevaplamaya çalışıyordu. Kimsenin lafı altında kalmadığını söylemeye gerek yok tabii. Yalnız Zina'nın hali onu ürkütüyordu. Böyle toplantılarda daima yaptığı gibi, neden odasına çekilip gitmediğine şaşıyordu. Afanasi Matveyiç de genel ilgi uyandırmıştı. Mordasovlu bayanlar arasında Marya Aleksandrovna'yı iğnelemek için kocasına takılmak âdetti. Bu sefer saf, içi dışı bir Afanasi Matveyiç'ten bir şeyler öğrenmeye uğraşıyorlardı. Marya Aleksandrovna kocasının sorgu karşısındaki halini merakla, endişeyle seyrediyordu. Bütün soruları sadece bir "Hımmm"la öyle zavallı, doğal olmayan bir cevaplayışı vardı ki insanı çileden çıkarmaya yeterdi.

Kimseden korkmayan ve hiçbir zaman bozulmak nedir bilmeyen pek kabadayı, gözleri fıldır fıldır dönen genç bir bayan;

"Marya Aleksandrovna, Afanasi Matveyiç bizimle konuşmak istemiyor!" diye bağırdı. "Bayanlara karşı biraz daha nazik olmasını söylesenize."

Anna Nikolayevna ve Natalya Dmitriyevna ile konuşan Marya Aleksandrovna o yana baktı, neşeli bir gülümsemeyle;

"Vallahi ne oldu bugün ona ben de bilmiyorum," dedi. "hiç konuşmuyor. Benimle bile iki çift laf etmedi. Felisata Mihaylovna'ya neden cevap vermiyorsun *Athanase*? Neydi o sorduğunuz?"

Büsbütün şaşkına dönen Afanasi Matveyiç;

"Ama… şey… sen demedin mi anacığım…" diye mırıldandı.

O anda yanan şöminenin yanında ellerini yeleğinin ceplerine sokmuş, pek hoşuna giden, gösterişli bir tavırla duruyor, çayını yudumluyordu. Bayanların sorularından fena halde sıkılıyor, kız çocuğu gibi kızarıp bozarıyordu. Karısına sessizliğinin sebebini açıklamaya başlarken kadının kızgın, hiddet saçan bakışıyla karşılaşınca korkudan neye uğradığını bilemedi. Durumunu

düzeltmek, onurunu kurtarmak isteğiyle bir yudum çay daha aldı ama çay pek sıcaktı. Boğazı müthiş yanan Afanasi Matveyiç fincanını yere düşürdü, tıkandı, öksürmeye başladı. Öksürmesi o kadar şiddetlendi ki odadan dışarı çıkmak zorunda kaldı; herkes haline şaşırdı. Kısacası, durum gün gibi açıktı. Marya Aleksandrovna misafirlerinin her şeyden haberli olduklarını, evine en kötü niyetlerle toplandıklarını anlamıştı artık. Durum tehlikeliydi. Aklı tamam olmayan ihtiyarı, hemen orada, gözünün önünde kandırıp fikrini çelebilirlerdi. Hatta, aralarını bozarak Prensi evinden götürebilirlerdi! Her şey beklenebilirdi. Ama kader ona yeni bir acı hazırlamıştı. Kapı açıldı, Boroduyev'e gittiğini bildiği, bu gece evinde görmeyi hiç beklemediği Pavel Aleksandroviç Mozglyakov içeri girdi. Marya Aleksandrovna etine bir iğne batmış gibi irkildi.

Mozglyakov kapıda durdu, biraz bozularak salondakileri süzdü. Yüzünden açıkça okunan heyecanına bir türlü hakim olamıyordu.

Birkaç sesin birden; "Aaa, Pavel Aleksandroviç! Pavel Aleksandroviç geldi!" diye bağırdığı duyuldu.

"Aman Yarabbi! Pavel Aleksandroviç bu! Boroduyev'e gitmemiş miydi Marya Aleksandrovna? Pavel Aleksandroviç, bize Boroduyev'e kaçtığınızı söylediler!" diye seslendi Natalya Dmitriyevna.

Mozglyakov, tuhaf, çarpık bir gülümsemeyle;

"Kaçtım mı?" diye tekrarladı. "Garip bir söz bu. Afedersiniz ama Natalya Dmitriyevna, ben ne kimseden kaçarım, ne de kimseyi kaçırmak isterim."

Mozglyakov son sözlerini söylerken anlamlı bir bakışla Marya Aleksandrovna'yı süzdü.

Marya Aleksandrovna ürperdi. O da Mozglyakov'a dikkatli dikkatli baktı. "Bu budala da mı baş kaldırıyor?" diye düşündü.

“işte bu hepsinden kötü!”

Dili uzun Felisata Mihaylovna, alaylı bakışını genç adamın gözlerine dikerek;

“Açıkta kaldığınız doğru mu Pavel Aleksandroviç?” dedi, “Tabii işinizden bahsediyorum.”

Mozglyakov, soğuk bir eda ile;

“Açıkta mı kaldım, ne münasebet!” dedi. “Ben başka bir görevle Petersburg’a gidiyorum.”

“Öyle mi? Bu durumda tebrik ederim.” diye devam etti Felisata Mihaylovna. “Çünkü ille Mordasov’da kalmak için uğraştığınızı duyunca sizin adınıza üzülmüştük. Buradaki işlere güven olmaz Pavel Aleksandroviç, ummadığınız anda ayağınızın altına karpuz kabuğu koyarlar, kayıverirsiniz…”

“Olsa olsa il okulunda boş bir yer bulunabilir.” dedi. Natalya Dmitriyevna.

Bu, o derece açık ve kaba bir imaydı ki Anna Nikolayevna bozuldu, zehir saçan arkadaşını ayağıyla belirsizce dürttü.

“Pavel Aleksandroviç bir öğretmen parçasının yerini almaya razı olur mu hiç!” diye ekledi Felisata Mihaylovna.

Pavel Aleksandroviç söylenenlerin hiç birine cevap veremedi. Sırtını döndü, o anda elini uzatan Afanasi Matveyiç’le burun buruna geldi. Mozglyakov böylesine anlamsız bir tarzda uzatılan eli sıkmadı, Afanasi Matveyiç’in önünde alaylı bir şekilde yarı beline kadar eğildi. Sonra hışımla Zina’ya doğru gitti. Öfke dolu bakışını genç kızın yüzüne dikerek;

“Bütün bunlar sizin yüzünüzden,” diye fısıldadı. “Aptal olup olmadığımı bu gece göstereceğim size.”

Zina eski nişanlısını soğuk bir bakışla yukarıdan aşağı süzdü, yüksek sesle;

“Geceyi beklemeye ne gerek var, şimdiden her şey belli!” dedi.

Zina’nın yüksek sesle konuşmasından bozulan Mozglyakov

hızla öbür yana döndü. Marya Aleksandrovna ona sokularak;

“Nereden geliyorsunuz böyle, Boroduyev’den mi?” diye sordu.

“Hayır efendim, amcamdan.”

“Amcanızdan mı? Demek Prensteydiniz, öyle mi?”

Natalya Dmitriyevna zehirli bir bakışla Marya Aleksandrovna’yı iğneleyerek;

“Çok şey…” dedi. “Demek Prens uyanmış, halbuki bize hâlâ uyuduğunu söylüyorlardı…”

“Prensi merak etmeyin Natalya Dmitriyevna,” diye karşılık verdi Mozglyakov; “uyandı, Tanrı’ya şükür, aklı da yerine geldi. Önce sizde, sonra burada fazla içki içirmişler ona. Zavallı neredeyse aklını kaybedecekti, esasen kafası da pek sağlam değil! Bereket versin baş başa verip konuştuk, artık sağlam kafayla düşünmeye başladı. Birazdan buraya hepinizle vedalaşıp misafirperverliğiniz için teşekkürlerini sunmaya gelecek Marya Aleksandrovna. Yarın şafakla keşişhaneye gidiyoruz. Daha sonra, bugünkü gibi bazı olaylardan korumak için onu kendi elimle Duhanovo’ya götüreceğim. O zamana kadar Moskova’dan dönecek olan Stepanida Matyevna’ya teslim edeceğim. O da bir daha Prensin böyle yalnız başına yolculuğa çıkmasına izin vermez, bunu ben sağlarım artık.”

Mozglyakov bunları söylerken hiddet dolu bakışını Marya Aleksandrovna’dan ayırmıyordu. Kadın, şaşkınlıktan taş kesilmiş durumdaydı. Üzülerek itiraf etmek zorundayım, hikâyemizin kahramanı, hayatında belki ilk defa korkmuştu.

Natalya Dmitriyevna, Marya Aleksandrovna’ya dönerek;

“Demek yarın şafakla gidiyorlar,” dedi, “nasıl iş bu?”

Ev sahibi ne cevap vereceğini bilemiyordu. Birdenbire genel dikkat, son derece garip, acayip bir şekilde başka yana döndü. Bitişik odadan birtakım gürültüler, birisinin sert sert bağırmaları duyulduAardından salona beklenmedik bir anda Sofya Petrovna

Karpuhina girdi. Sofya Petrovna muhakkak ki Mordasov'un en garip kadınıydı. O derece garipti ki, Mordasovlular bile bir süredir onu evlerine almamaya başlamışlardı. Sofya Petrovna her akşam muntazam olarak saat tam yedide, kendi deyişiyle midesinin hatırına bir kahvaltı yapardı. Bu kahvaltıdan sonra daima coşkulu, hatta bundan da ileri bir hal alırdı. Marya Aleksandrovna salonuna ani olarak girdiği zaman gene bu durumdaydı.

Odayı çınlatarak;

"Ya, demek böyleymişsiniz Marya Aleksandrovna!" diye bağırdı. "Bana bunu yaptınız demek! Zarar yok; korkmayın, sadece bir dakika için uğradım, oturmayacağım. Sırf bana söylenenlerin doğru olup olmadığını anlamaya geldim. Yaa! Demek sizde balolar, ziyafetler, nişanlar olur da Sofya Petrovna'ya haber veren olmaz. Otursun evinde çorap örsün… öyle mi? Benden başka bütün şehri çağırmışsınız. Ama demin, Natalya Dmitriyevna'nın evinde Prense yapılanı anlatmak için geldiğinde dostunuz, *mon ange*'ınızdım. fiimdi de, daha demin alabildiğine çekiştirdiğiniz Natalya Dmitriyevna evinizde misafir! Merak etmeyin Dmitriyevna, sizin, '*A la sante'*,[27] tanesi on kopek çikolatanıza muhtaç değilim. Evimde çok daha iyileri var. Püfff!.."

"Belli!" dedi Natalya Dmitriyevna.

Marya Aleksandrovna hiddetinden kıpkırmızı kesildi;

"Rica ederim Sofya Petrovna, ne oluyorsunuz? Kendinize gelin."

Sofya Petrovna, bu beklenmedik sahneden zevk alan misafir çevresinde tiz, hırçın sesiyle bağırmaya devam ediyordu;

"Benim için üzülmeyin Marya Aleksandrovna. Hepsini biliyorum, hepsini, hepsini öğrendim. Her şeyi öğrendim ya! Sizin Nastasya bana geldi de olanı biteni anlattı. fiu Prens bozuntusunu yakalayıp zil zurna sarhoş ettiniz, evde kalmış kızınıza evlenme

teklifi yapmaya zorladınız. fiimdi de kasılıyor, kendinizi bir şey sanıyorsunuz, düşes hazretleri!.. Püfff! Merak etmeyin, ben de bugüne bugün albay karısıyım. Nişanınıza çağırmamanız vız gelir bana! Sizden daha yüksek kimselerle görüştüm. Kontes Zalihvatskaya'nın evinde yemek yedim; baş komiser Kuroçkin beni istemişti… Davetinizi ne yapayım ben!.."

iyice köpüren Marya Aleksandrovna;

"Bana bakın Sofya Petrovna," dedi. "fierefli bir eve zorbalıkla, hele böyle bir halde gelemezsiniz. Nutkunuzu kesip hemen burayı terk etmezseniz beni tedbir almak zorunda bırakacaksınız."

"Biliyorum, uşaklarınıza beni çıkarmalarını emredeceksiniz. Merak etmeyin, yolu kendim biliyorum. Hoşçakalın, kime isterseniz verin kızınızı! Siz de Natalya Dmitriyevna, benimle alay etmeye kalkmayın. Buraya davet edilmedim belki, ama Prenslerin önünde Kazaskaya da oynamadım… Ya siz neden gülüyorsunuz Anna Nikolayevna? Suşilov'un bir ayağı kırılmış; demin eve götürdüler! Siz de Felisata Mihaylovna, baldırı çıplak Matryoşkanıza, ineğinizi Allah'ın günü penceremin dibinde böğürmemesi için hayvanı zamanında kapatmasını söyleyin, yoksa bacaklarını kırarım bu kızın. Hoşçakalın Marya Aleksandrovna, hoşçakalın, püfff!"

Sofya Petrovna hışımla çıktı. Misafirler gülmekten katılıyordu. Marya Aleksandrovna'nın son derece şaşkın bir hali vardı.

Natalya Dmitriyevna, tatlı bir sesle;

"Yükünü almış." dedi.

"Ama ne küstahlık bu!.."

"*Quelle abominable femme!*"[28]

"Çok çirkin konuşuyor."

Felisata Mihaylovna, alaylı bir tavırla;

"iyi ama hangi nişandan bahsediyordu o?" dedi. "Kimin nişanı acaba?"

Marya Aleksandrovna dayanamadı artık, taştı;

“Korkunç doğrusu! Bunun gibi canavarlar birtakım asılsız söylentiler ortaya atarlar. Ben çevremizde böyle bayanların bulunmasına şaşmıyorum Felisata Mihaylovna, hayır; asıl ilginç olan bunlara ihtiyaç duyanlar, laflarına kulak asanlar, söylediklerine inananlar var.”

O anda bütün misafirler birdenbire;

“Prens!.. Prens geliyor…” diye bağırdılar.

“Ah Allah’ım!.. *Ce cher prince!..”*

Felisata Mihaylovna yanında oturan kadına eğilerek;

“Hele şükür, olanı biteni öğreniriz artık!” diye fısıldadı.

XIII

Prens tatlı tatlı gülümseyerek odaya girdi. Bir çeyrek saat önce Mozglyakov’un ihtiyarın yüreğine soktuğu korku, salonda kadınları görür görmez dağıldı. Bayanlar onu sevinç çığlıklarıyla karşıladılar. Zaten kadınlar bizim ihtiyarcığı daima okşar, hemen senli benli olurlardı. Prens her haliyle onları son derece eğlendirirdi. Hatta Felisata Mihaylovna o sabah (şüphesiz şakadan) isterse, Prensin kucağına oturmaya razı olacağını söylemişti; “Çünkü çok, çok sevimli, son derece sevimli bir ihtiyarcıktı!”

Marya Aleksandrovna, yüzünden bir şeyler okuyabilmek ve böylece zor bir durumdan kurtulabilmek ümidiyle bakışlarını Prensin yüzünden ayırmıyordu. Mozglyakov’un bir namussuzluğu yüzünden bütün planının tehlikede olduğu belliydi. Ama Prensin yüzünden bir şey anlamak mümkün değildi. Halinde hiçbir değişme yoktu. Bayanlardan birkaçı;

“Aaa, işte Prens!.. Gözlerimiz yolda kaldı, Prens!” diye

bağırdılar.

“Ne çok bekledik… Sabrımız taştı artık!”

Üstünde semaver kaynayan masanın başına geçen Prens, fısfıslayan bir konuşmayla;

“il-ti-fat ediyorsunuz e-fen-dim…” diye geveledi.

Kadınlar bir anda onu sardı. Marya Aleksandrovna’nın yanında yalnız Anna Nikolayevna ile Natalya Dmitriyevna kaldı. Afanasi Matveyiç saygılı bir şekilde sırıtıyordu. Mozglyakov da gülümseyerek, küçümser bir tavırla Zina’ya bakıyordu. Zina ona hiç önem vermeden babasının yanına geçti, şömineye yakın bir koltuğa oturdu.

“Bizi bırakıp gidiyormuşsunuz Prens, doğru mu bu?” diye sordu Felisata Mihaylovna.

“Öyle ya, *mesdames*, gidiyorum. He-men Av-ru-pa’ya gitmek istiyorum.”

Yanındakiler koro halinde;

“Avrupa’ya mı Prens, nereden aklınıza esti bu?” diye bağırdılar.

Prens kırıtarak sözlerini doğruladı.

“Evet, Av-ru-pa’ya; hem biliyor musunuz, oraya en çok ye-ni fi-kir-ler için gitmek istiyorum.”

Bayanlar birbirleriyle bakıştılar.

“Ne demek bu?.. Ne gibi yeni fikir, ne hakkında?..”

Prens, kendinden emin bir tavırla;

“Öyle ya, yeni fikirler için.” diye tekrarladı. “fiimdi herkes yeni fi-kir-ler için gidiyor. Ben de ye-ni fi-kir-ler peşindeyim.”

Mozglyakov, besbelli bayanlara serbest fikirliliğini göstermek için;

“Sakın bir Mason locasına girmeye niyetli olamayasınız amca?” diye bağırdı.

“Yanılmadın azizim;” diye umulmadık bir cevap verdi Prens. “Vaktiyle Avrupa’da ger-çek-ten bir Mason locasındaydım, kafam

yüksek fikirlerle doluydu. Hatta çağ-daş me-de-ni-yet için birçok şey yapmaya hazırlanıyordum. Frankfurt'tayken, Avrupa'ya beraber götürdüğüm Sidor'u azat etmeye karar vermiştim. Oysa ki herif, kendisi beni bırakıp kaçtı; şaştım bu işe… Tuhaf a-dam-dı. Sonra bir gün Paris'te rastladım ona; şıklaşmış, favori bırakmıştı. Kolunda bir matmazelle bulvarda yürüyordu. Beni görünce başıyla selamladı. Yanındaki matmazel de hareketli, mavi gözlü, şeker bir şeydi…"

Mozglyakov kahkahayla güldü;

"Aman amcacığım, bu defa Avrupa'ya giderseniz bütün köylülerinizi azat edeceksiniz demek!"

Prens, hiç duraksamadan;

"Tamamen öyle yavrum." dedi. "Gerçekten hepsini serbest bırakmak is-ti-yo-rum."

"Aman Prens, bunu yaparsanız hepsi dağılır, kaçar, geliri kimden toplarsınız sonra?" diye bağırdı Felisata Mihaylovna.

Anna Nikolayevna da endişeli bir halde;

"Elbette kaçarlar." dedi.

Prens şaşırdı;

"Aman Yarabbi.. Ger-çek-ten mi?.. Kaçarlar mı dersiniz?"

"Kaçarlar tabii, hepsi kaçar, sizi de bir başınıza bırakırlar." diye onayladı Natalya Dmitriyevna.

"Aman Yarabbi! Azat et-mem öy-ley-se. Zaten laf olsun diye.."

"Böylesi daha iyi amcacığım."

O ana kadar sessizce dinleyip olanı biteni inceleyen Marya Aleksandrovna Prensin onu unutmuşa benzeyen halini doğal bulmuyordu. Yüksek ses ve vakur bir edayla;

"izin verirseniz Prens, size kocam Afanasi Matveyiç'i tanıtayım." dedi. "Evimize şeref verdiğinizi duyar duymaz köyden özellikle sizin için geldi."

Afanasi Matveyiç gülümsedi, heybetli bir tavır takındı. Övüldüğünü sanıyordu.

“Ooo, çok memnun oldum!” dedi Prens. “A-fa-na-si Matveyiç!.. Müsaade buyurun bir şeyler ha-tır-lar gibiyim. A-fa-na-si Matveyiç… Öyle ya, köyden o. *Charmant charmant*, çok memnun oldum.” Mozglyakov’a dönerek; “Canım, neydi o; demin kafiyeli bir şey söylemiştik… Nasıldı o? Kocası kapı dışarı karısı da… bir yere… bir şehre gitmiş karısı…”

“Tamam Prens,” diye atıldı Felisata Mihaylovna; “‘Kocası kapı dışarı, karısı da Tver’e gitti’ adlı bir vodvil bu; geçen yıl burada oynamışlardı.”

“Öyle ya. Tver’e… tamam; hep unutuyorum bunu. *Charmant, charmant!..* Demek sizsiniz, ta-nış-tı-ğı-mı-za mem-nun ol-dum.”

Prens gülümsemeye devam eden Afanasi Matveyiç’e oturduğu yerden elini uzattı;

“Nasılsınız?”

“Hımmm…”

Marya Aleksandrovna telaşla atıldı;

“Teşekkürler, çok iyidir Prens, çok iyi.”

“Öyle ya, sıh-hat-te olduğu belli. Hep köyde mi oturuyorsunuz? Pek güzel. Ne kır-mı-zı ya-nak-la-rı var… güler yüzlü de!”

Afanasi Matveyiç hep sırıtıyor, eğiliyor, hatta ayağıyla reverans yapıyordu. Prensin son sözlerinde dayanamadı, durup dururken aptal aptal gülüverdi. Salondakiler kahkahayı bastılar. Bayanlar keyiflerinden çığlık atıyorlardı. Zina kızardı, alev saçan bakışını Marya Aleksandrovna’ya çevirdi. Kadın öfkesinden çatlayacak gibiydi. Konuşma konusunu değiştirme zamanı gelmişti.

Kocasına, yerine dönmeyi emreden hiddetli bir bakış fırlattıktan sonra tatlı bir sesle;

“iyi uyuyabildiniz mi Prens?” diye sordu.

“Çok iyi uyudum.” dedi Prens. “Hem de ne-fis bir rüya gördüm; pek ne-fis bir rüya…”

Felisata Mihaylovna;

“Rüya mı?” diye bağırdı. “Rüya dinlemeye bayılırım.”

Natalya Dmitriyevna da ona katıldı;

“Ben de severim, benim de hoşuma gider.”

Prens, ağzı kulaklarına vararak;

“Ne-fis bir rüya, pek nefis… Ama büyük bir sır bu!”

“Nasıl, kimseye anlatılmayacak gibi mi Prens? Herhalde özel bir rüya olmalı!” dedi Anna Nikolayevna.

Bayanlara takılmaktan büyük zevk alan Prens;

“Öyle ya, çok büyük bir sır!” diye tekrarlayıp duruyordu.

“Aaa, merak ettik doğrusu…”

Felisata Mihaylovna;

“Bahse girerim ki, Prens rüyada genç ve güzel bir prensesin önünde diz çökerek aşkını ilan etmiştir!” diye bağırdı.

“itiraf edin Prens, doğru bu, değil mi? Ne olur, doğru söyleyin cici Prens!”

“Açıkça söyleyin Prens, itiraf edin!..”

Prens bu bağrışmaları gururla, zevkle dinliyordu. Bayanların tahminleri son derece gururunu okşuyordu… Sonunda;

“Gerçi rüyamın büyük bir sır olduğunu söyledim, ama itiraf etmek zorundayım. Hanımefendi rüyamı aşağı yukarı bil-di-ler!” diye cevap verdi.

Felisata Mihaylovna sevincinden uçuyordu.

“Bildim ya! E, artık ister istemez, rüya prensesinin kim olduğunu açıklayacaksınız!”

“Evet evet, mutlaka açıklayın!”

“Buralı mı, değil mi?”

“Söylesenize şeker Prens!”

“Hadi Prens, ölseniz bile açıklayın!..”

Zevkten dört köşe olan Prens;

“*Mesdames, mesdames!..* Bu de-re-ce ıs-rar ettiğinize göre size şu kadarını söyleyebilirim; rüyamda gördüğüm kız tanıdıklarımdan en gü-zel, en te-miz kızdır!..” diye geveledi.

“En güzel… ve… buralı… Kim acaba?”

Bayanlar aralarında, manalı manalı bakışarak birbirlerine göz kırpıyorlardı. Natalya Dmitriyevna kocaman kırmızı ellerini ovuşturarak kendininkine benzeyen gözlerini Zina’ya çevirdi;

“Kim olacak, buranın baş güzeli kimse, o tabii…”

Öbür bayanlar da Zina’ya baktılar. Felisata Mihaylovna arkadaşlarına baktı.

“Böyle rüyalar gördüğünüze göre ne diye gerçekten evlenmiyorsunuz?”

“Ne güzel evlendirirdik sizi!”

“Sahi evlensenize Prens.”

“”Evlenin, evlenin! Niçin evlenmiyorsunuz?” diye hep birden bağrıştılar.

Kadın çığlıklarından büsbütün sersemleyen Prens;

“Öyle ya… Neden evlenmiyorum?..” diye tekrarladı.

“Amca!”

“Öyle ya dostum, ne demek istediğini anlıyorum. Size şunu söylemek isterim ki *mesdames*, ben artık evlenecek durumda değilim. Sevimli ev sahibimizde geçirdiğim bu tatlı geceden sonra, hemen yarın rahip Misail’in keşişhanesine, oradan da yabancı illerdeki kültür çalışmalarını daha iyi takip etmek için doğruca Av-ru-pa’ya gideceğim.”

Zina sarardı, anlatılmaz bir üzüntüyle annesine baktı. Marya Aleksandrovna kararını vermişti artık. O ana kadar sadece bekliyordu. işin adamakıllı bozulduğunu, düşmanlarının zaferini çoktan elinden aldığını anladığı halde henüz harekete geçmiyordu.

Sonunda, yüz başlı yılanı birden, bir vuruşta yıkmaya karar verdi. Vakur bir tavırla koltuğundan doğrularak, cüce düşmanlarını mağrur bir bakışla süzdü, kesin adımlarla masaya yaklaştı. Gözleri hırsla parlıyordu. Bütün bu zehir saçan dedikoducuları şaşırtmaya, alçak Mozglyakov'u bir tahtakurusu gibi ezmeye; tek, cesur bir hamleyle budala Prensin üzerinde eski hakimiyetini yeniden kurmaya kararlıydı.

fiüphesiz, bütün bunları başarmak olağanüstü bir yeteneği gerektirirdi, ama Marya Aleksandrovna'da bu hiç de eksik değildi! Ağır, gururlu bir tavırla (Marya Aleksandrovna buna bayılırdı);

"*Mesdames,*" diye başladı. "Konuşmanızı, neşeli, ince esprilerinizi epeydir dinliyorum; artık bir şeyler söylemenin sırası geldi sanırım. Bugün burada bizleri çok sevindiren mutlu bir tesadüfle toplanmış bulunuyorsunuz. Size şimdi söz edeceğim önemli aile sırrımızı kendiliğimden açmayı aklımdan bile geçirmiyordum. Bu, en basit bir nezaket kaidesini hiçe saymak olurdu. Bilhassa sevimli misafirimizden özür dilerim, ama yanılmıyorsam o, kendisi, bazı kapalı imalarla bu konuya değiniyor. Aile sırrımızın resmen açıklanmasına darılmak şöyle dursun, tersine, istekli görünüyor, öyle değil mi Prens, yanılmıyorum, değil mi?"

Neden bahsedildiğini anlamayan Prens;

"Öyle ya, yanılmıyorsunuz… Ben de çok memnunum!" diye cevap verdi.

Marya Aleksandrovna daha büyük bir etki oluşturmak amacıyla soluk almak için bir an durdu, salondakileri bir bir gözden geçirdi. Bayanların hepsi doymak bilmeyen, telaşlı bir merakla sözlerini kaçırmamaya çaba gösteriyorlardı. Mozglyakov irkildi, Zina kızardı, yerinde doğruldu. Afanasi Matveyiç olağanüstü bir şeyler bekleyerek her ihtimale karşı mendiline sümkürdü.

Marya Aleksandrovna, heyecanla ve tutmaya çalıştığı gözyaşlarıyla titreyen bir sesle;

“Evet *mesdames* size sevinçli aile sırrımızı açıklayacağım. Prens, kızımın güzelliğiyle meziyetlerine karşı duyduğu hayranlığın sonucu olarak bugün yemekten sonra onu benden istemekle bize şeref verdi.

Marya Aleksandrovna Prense dönerek;

“Ağzımı sıkı tutamadığım için bana kırılmıyorsunuz, değil mi Prens?” diye ilave etti. “Ancak böyle büyük bir aile sevinci bu sevimli sırrı kalbimden vakitsiz kopabilirdi… Hangi anne böyle bir durumda beni ayıplayabilir?”

Bayan Moskaleva’nın oynadığı rolün tesiri anlatılacak gibi değildi. Hepsi şaşkınlıktan taş kesilmişti. Sırrını zamansız yayarak imalı sözleriyle Marya Aleksandrovna’yı hırpalamak isteyen hain dostları onun olanca cesaretiyle yaptığı açıklama karşısında şaşkına dönmüşlerdi. Böyle gözü pek bir açık sözlülüğün sağlam bir dayanağı olmalıydı. fiu halde Prens Zina ile gerçekten, isteyerek evleniyor! Demek ona tuzak kuran, içki içiren, kandıran yoktu. Evlenme gizli, kaçamak bir evlenme değildi. Marya Aleksandrovna’nın kimseden korkusu olmadığına, Prens kendi arzusuyla evlendiğine göre, bu işi bozmak da mümkün değildi!

Bir an hafif fısıldaşmalar duyuldu. Bu fısıltı bir anda sevinç çığlıkları halini aldı. ilkin Natalya Dmitriyevna Marya Aleksandrovna’nın boynuna atıldı. Onun arkasından Anna Nikolayevna, Felisata Mihaylovna… Hepsi yerlerinden fırlamış, birbirlerine karışmışlardı. Bayanların bazıları hırstan renkten renge giriyordu. Utangaç bir halde duran Zina’yı da tebrik etmeye başladılar; Afanasi Matveyiç’i bile unutmadılar. Marya Aleksandrovna tiyatrovari bir hareketle kollarını açtı, kızını adeta zorla kucakladı. Sadece Prens tuhaf bir şaşkınlıkla bu sahneyi

seyrediyor, ama gene de gülümsüyordu. Doğrusu hoşuna gitmişti. Hatta anne-kızın kucaklaşmasında tek kalan gözünde beliren bir damla gözyaşını mendiliyle sildi. Tabii onu da tebrik etmeye başladılar.

"Tebrik ederiz Prens! Tebrikler…"

"Demek evleniyorsunuz?"

"Sahiden evleniyor musunuz?"

"Sonunda evleniyorsunuz sevgili Prensimiz, uğurlu olsun!.." diye bağırmalar duyuldu.

Tebrikler ve sevinç çığlıklarından pek hoşlanan Prens;

"Öyle ya, öyle ya…" diyordu. "Doğrusu bana gösterdiğiniz can-dan il-gi-yi asla unutmayacağım as-la!.. *Charmant, charmant*! Ağlattınız bile beni…"

Felisata Mihaylovna ötekilerinin seslerini bastırarak;

"Öpsenize beni Prens!" diye bağırıyordu.

Sözü ikide bir kesilen Prens devam ederek;

"Size açıkça söyleyeyim," dedi; "beni en çok hayrete düşüren şey, sayın ev sahibemiz Marya i-va-nov-na'nın rüyamı bu kadar kesinlikle bilmesi… Sanki benim yerime o görmüş bu rüyayı… Olağanüstü bir isabet!…"

"Aman Prens, gene mi rüya lafı ediyorsunuz?"

Kadınlar ihtiyarı sararak;

"Doğruyu söyleyin, itiraf edin Prens!.." diye bağrışıyorlardı.

Marya Aleksandrovna sert, kesin bir tavırla;

"Evet Prens, gizlenecek tarafı kalmadı artık," dedi; "sırrımızı açıklamak zamanı geldi. Tatlı nezaketinizi takdir ediyoruz. Evet *mesdames*, Prens bugün kızımın önünde diz çökerek rüyada değil, gerçekten resmi evlenme teklifini yaptı."

"Tamamen gerçekmiş gibi, hatta ayrıntılar bile aynı." diye tasdik etti Prens. Sonra, şaşkınlıktan hâlâ kendine gelemeyen Zina'ya büyük bir nezaketle dönerek;

“Yemin ederim Matmazel,” dedi; “adınızı benden önce başkaları söy-le-me-se bunu yapmaya as-la cesaret edemezdim. Tatlı, çok tat-lı bir rüyaydı bu! Size bunu i-fa-de edebildiğim için bir kat daha mut-lu-yum. *Charmant, charmant!”*

Anna Nikolayevna, kuşkulu, yüzü sararmış Marya Aleksandrovna’ya dönerek;

“Nasıl iş bu, hâlâ rüyadan bahsediyor.” dedi.

Marya Aleksandrovna’nın kuşkusu zaten arttıkça artıyordu. Bayanlar aralarında bakışıp duruyor;

“Garip doğrusu…” diye fısıldaşıyorlardı.

Marya Aleksandrovna, acı, çarpık bir tebessümle;

“Rica ederim Prens,” dedi, “Beni hayrete düşürüyorsunuz. fiu rüya lafını bırakınız artık. Doğrusu şimdiye kadar şaka ettiğinizi sandım ama… fiaka da olsa hayli yersiz bir şaka… Bunu dalgınlığınıza vermek istiyorum, gene de…”

“Gerçekten belki belki dalgınlıktan yapıyorlar bunu…” diye tısladı Natalya Dmitriyevna.

“Öyle ya, belki de dalgınlıktan…”

Prens hâlâ ondan ne istediklerini iyice anlayamamıştı.

“Bakın, size bir hi-kâ-ye anlatacağım;” diye başladı. “Bir gün Petersburg’da beni bir ce-na-ze-ye çağırdılar; kendi halinde bir aile… *Maison bourgeoise mais honnete...*[29] Ben de isim günüyle karıştırdım; bir haf-ta önce bir i-sim gü-nü vardı. isim günü sahibi bayana bir demet kamelya ısmarladım. Bir de salona girince ne göreyim; masada bir adam upuzun yatıyor… Öyle şa-şır-dım ki, elimdeki ka-mel-ya de-me-tiy-le nereye gideceğimi bilemedim.”

“Hikâyenin sırası değil Prens,” diye kızgınlıkla kesti Marya Aleksandrovna. “Kızımın koca peşinde koşmaya ihtiyacı yok ama demin, işte şu piyanonun yanında ona evlenme teklif eden sizdiniz. Kimse zorlamadı sizi… Hatta ben buna biraz şaşırdım da… fiüphesiz, o anda aklıma gelen bir şey vardı, ama bunu

uyanmanızdan sonraya bıraktım. Fakat ben bir anneyim; bu da kızımdır… Bize burada bir rüyadan bahsedip duruyorsunuz… Önce, bunu nişanlanmak isteğinize bir ima sanmıştım. Aklınızı çelmek isteyenler olduğunu gayet iyi biliyorum. Hatta yapanın kim olduğunu da tahmin ediyorum… Bunun için açık konuşun Prens. Her şeyi bizi inandıracak şekilde açıklayın. fierefli bir aileye böyle şakalar yapılmaz!”

“Öyle ya, şerefli bir aileye böyle şakalar yapılmaz!” diye atıldı Prens. Bunu şuursuzca tekrarladığı halde yavaş yavaş endişelenmeye başlıyordu.

“Bu, sorumun cevabı değil, Prens. Bana kesin olarak, hemen şimdi, herkesin önünde, kızıma demin evlenme teklif ettiğinizi tekrarlayın.”

“Öyle ya, tekrarlayabilirim. Zaten hepsini anlattım. Felisata Mihaylovna da rüyamı tıpa tıp bildi.”

“Rüya değil bu, rüya değil!” diye hiddetle bağırdı Marya Aleksandrovna. “Rüya değil, gerçek bu Prens, gerçek!”

Prens, şaşkınlık içinde oturduğu koltuktan doğrularak;

“Gerçek mi?!.” diye bağırdı.

Sonra Mozglyakov’a dönerek;

“Eh azizim, deminki kehanetin çıktı!” dedi. “Gene de sizi temin ederim sayın Marya Stepanovna, bir yanlışınız var. Bunları sadece rüyamda gördüğüme tamamen eminim.”

“Aman Yarabbim!” diye haykırdı Marya Aleksandrovna.

Natalya Dmitriyevna söze karıştı;

“Üzülmeyin Marya Aleksandrovna, Prens belki unutmuştur. Herhalde hatırlarlar…”

“Garip konuşuyorsunuz Natalya Dmitriyevna! Unutulacak şey mi bu? Unutulabilir mi?.. Rica ederim Prens, bizimle alay mı ediyorsunuz, yoksa kendinizi Dumas’nın kahramanlarından biri, bir Ferlakur, bir Losen mi sandınız?.. Ama bu ne yaşınıza yakışır,

ne de siz böyle bir şey yapabilirsiniz. Kızım, sizin o Fransız vikontese benzemez. Demin burada, şu noktada, size şarkı söylüyordu. Siz de sesine hayran olmuş, evlenme teklif etmiştiniz. Hayal mi görüyorum, uykuda mıyım? Söyleyin Prens, uyuyor muyum, uyanık mıyım?”

“Öyle ya… ama belki de öyle değil…” Prens iyice şaşırmıştı. “Demek istiyorum ki galiba uyumuyorum şimdi. Demin uyudum da bir rüya gördüm. Rüyamda…”

“Hay Allah kahretsin, nedir bu; uykuda-uyanık, uyanık-uykuda!.. Bırakın şu lanet olası tekerlemeyi! Sayıklıyor musunuz yoksa Prens?”

Prens endişeli bakışını etrafında gezdirdi;

“fieytanın bile aklı ermez buna… Büsbütün şaşırdım galiba…”

Dövünmeye devam eden Marya Aleksandrovna;

“Rüya olabilir mi hiç?” dedi, “Rüyanızdan hiç kimseye bahsetmediğiniz halde ben her şeyi nasıl inceden inceye biliyorum?”

“Belki Prens başkalarına anlatmıştır.” dedi Natalya Dmitriyevna.

“Öyle ya, belki birine anlattım…”

Prens tamamen şaşırmıştı.

Felisata Mihaylovna, yanındaki bayana eğilerek;

“Tam komedya!” diye fısıldadı.

Marya Aleksandrovna kendinden geçmiş, ellerini kenetleyip büküyor;

“Aman Yarabbi, sabrım tükendi!..” diye haykırıyordu. “Kızım size şarkı söylemiş miydi, söylememiş miydi? Yoksa bunu da mı rüyada gördünüz?”

“Öyle ya… Gerçekten bir şarkı okumuştu galiba…”

Düşünceye dalan Prensin yüzü birdenbire, bir şey hatırlamış gibi canlandı. Mozglyakov’a dönerek;

“Azizim,” dedi; “sana demin söylemeyi unuttum. Gerçekten bir şarkı vardı; o şarkıda şatolar, pek çok şato, sonra Trubadur vardı. Evet, bunları hatırlıyorum… Ağladım bile… fiimdi bir türlü seçemiyorum; sanki rüyada değil, gerçekte gibiydi.”

“Vallahi amca, bence bunda olağanüstü bir taraf yok, açıklaması da kolay.”

Mozglyakov elinden geldiği kadar sakin görünmeye çalıştığı halde sesinde endişe seziliyordu;

“Siz herhalde gerçekten şarkı söylediniz. Zinaida Afanasyevna’nın fevkalade güzel sesi vardır. Yemekten sonra sizi buraya getirdiler, Zinaida Afanasyevna size bir şarkı okudu. Burada yoktum ama besbelli duygulandınız, eski günlerinizi hatırladınız, belki birlikte şarkı söylediniz ve bu sabah bize bahsettiğiniz vikontesiniz hatırınıza geldi… Sonra uykuya dalınca böyle tatlı duyguların etkisi altında rüyanıza aşık olduğunuz ve evlenme teklifi yaptığınız girdi…”

Marya Aleksandrovna bu küstahlık karşısında şaşırıp kaldı.

Prens sevinçle;

“Gerçekten öyle oldu dostum!” diye bağırdı.” Tam dediğin gibi, tatlı duygulardan sonra… Bana şarkı söylediğini gerçekten hatırlıyorum, onun için rüyamda evlenmek istedim. Vikontes de vardı… Pek akıllıca hallettin bunu canım! Eh, şimdi bunları rüyamda gördüğüme yüzde yüz eminim Marya Aleksandrovna! Emin olun, yanıldınız siz. Bir rüyadan ibaretti bu. Aksi halde asil duygularınızla oynayabilir miydim ben?”

Hiddetinden kendinden geçen Marya Aleksandrovna Mozglyakov’a döndü, bağırmaya başladı;

“Tamam! Kimin ahlâksızlığı olduğunu anladım şimdi! Bunu siz yaptınız, namussuz adam, sizin işiniz bu!.. Reddedildiğiniz için bu zavallı budalanın aklını çeldiniz. Fakat bu hakaretin hesabını vereceksin bana ahlâksız herif! Vereceksin, vereceksin!”

Mozglyakov da pancar kesilmiş;

“Marya Aleksandrovna, bu sözler… söylediklerinizi… Bir sosyete hanımı böyle konuşamaz!” diye karşılık vermeye çabalıyordu. “Ben hiç olmazsa akrabamı savunuyorum. Bu şekilde tuzak kurmak…”

Mozglyakov’un arkasına saklanmaya çalışan Prens;

“Öyle ya, tuzak kurmak…” diye tekrarlıyordu.

Marya Aleksandrovna, doğal olmayan bir sesle;

“Afanasi Matveyiç!” diye haykırdı. “Bize edilen hakaretleri, kepazeliği duymuyor musunuz? Yoksa bütün vazifelerinizden sıyrıldınız mı artık? Bir aile reisi değil de sadece bir kütük müsünüz? Gözlerinizi dikmiş ne bakıyorsunuz? Başka bir erkek olsa ailesine yapılan hakareti çoktan kanla temizlerdi!”

Afanasi Matveyiç, nihayet ona da ihtiyaç duyulmasından memnun;

“Karıcığım,” diye başladı. “Gerçekten bunları rüyada görmüş, uyanınca da her zamanki gibi birbirine karıştırmış olmayasın?…”

Afanasi Matveyiç bu zarif tahminini tamamlamaya vakit bulamadı. O ana kadar kendilerini tutarak sahte bir ağırbaşlılığa bürünmüş misafirler hep birden kahkahayı bastılar. Marya Aleksandrovna da nezaketi bir yana bırakarak, galiba gözlerini oymak niyetiyle kocasına atıldı. Ama odada bulunanlar bırakmadılar. Natalya Dmitriyevna fırsattan faydalanarak, zehirli bir laf daha sokuşturdu. Tatlı, candan bir sesle;

“Belki boşuna üzülüyorsunuz Marya Aleksandrovna,” dedi; “belki gerçekten öyleydi?”

“Nasıl?.. Ne gibi?..”

Marya Aleksandrovna neden bahsedildiğini bile iyice anlayamıyordu.

“Bazen olur böyle Marya Aleksandrovna…”

“Ne olur, ne demek istiyorsunuz?.. Çatlatacaksınız beni!”

“Belki gerçekten bir rüya gördünüz…”

“Rüya mı? ben mi?.. Rüya ha… Bunu yüzüme karşı nasıl söyleyebiliyorsunuz!”

“Neden olmasın, belki öyleydi…” dedi Felisata Mihaylovna.

Prens;

“Öyle ya, belki sahiden öyleydi…” diye mırıldandı.

Marya Aleksandrovna ellerini birbirine vurdu.

“Bu da konuşuyor!.. Aman Yarabbim!”

“Üzülmeyin bu kadar Marya Aleksandrovna. Rüyaların Allah’tan olduğunu unutmayın. Her şeyi O verir, her şey O’nun isteğiyle olur. Kızmak boşuna.”

“Öyle ya, kızmak boşuna…” diye tekrarladı Prens.

Marya Aleksandrovna hiddetinden tıkanıyordu.

“Beni deli yerine koyuyorsunuz galiba.” diye mırıldandı.

Başına gelenler bir insanın dayanma gücünü aşıyordu artık. En yakın bulunan sandalyeye düşüp bayıldı. Salonda telaş başladı.

Natalya Dmitriyevna, Anna Nikolayevna’ya yavaşça;

“Kibarlık olsun diye yapıyor…” dedi.

Tam o anda, salondakilerin tam anlamıyla paniğe kapıldıkları bir sırada, sahneye birdenbire, şimdiye kadar hiçbir şeye karışmadan duran bir şahıs daha çıktı. O anda durum bambaşka bir şekil aldı.

XIV

Zinaida Afanasyevna çok romantik bir insandı. Bu, Marya Aleksandrovna’nın iddia ettiği gibi o ‘ahmak Shakespeare’i fazlaca okuduğundan mı, yoksa başka sebepten mi ileri geliyordu orasını bilemeyiz, ama Mordasov’da kaldığı müddetçe Zina bu derece romantik, daha doğrusu kahramanca bir harekette bulunmamıştı.

Yüzü kireç gibi, bakışı kararlı, heyecandan tir tir titreyerek öne

çıktı; hiddet güzelliğini kat kat artırmıştı. Odadakileri uzun, küçümseyen bir bakışla süzdükten sonra ortalığı birdenbire saran sessizlik içinde annesine döndü. Marya Aleksandrovna, Zina'nın daha ilk hareketiyle hemen ayılmış, gözlerini açmıştı.

"Anne," dedi Zina, "yalana ne lüzum var? Ne diye bir de bununla kendimizi lekeleyelim? Her şey o derece kirli ki bu çamuru örtmek için küçülmeye değmez."

Marya Aleksandrovna kokuyla yattığı koltuktan fırladı;

"Zina, ne oluyorsun Zina?.. Kendine gel!"

Zina devamla;

"Size önceden de söylemiştim anne, bu rezalete dayanamayacağım." dedi. "Bundan daha fazla küçülmeye, lekelenmeye lüzum görmüyorum. Ama herkesten çok suçlu olduğum için bütün kabahati üstüme aldığımı da bilin anne. Evet, ben razı olduğum için bu çirkin… entrikaya ben sebep oldum. Siz bir annesiniz; beni seviyor, kendi anlayışınıza göre saadetimi sağlamak istiyordunuz. Siz affedilebilirsiniz, ama ben; asla!"

"Her şeyi anlatacak mısın Zina?! Ah Allah'ım… Bu felaketin başıma geleceğini hissettim zaten."

"Evet, hepsini anlatacağım anne. Ben, siz… hepimiz rezil olduk."

"işi büyütüyorsun Zina! Heyecanlısın, ne söylediğinin farkında değilsin. Hem bunları anlatmanın bir anlamı yok… Suçlu olan biz değiliz… Bunu ispat edeceğim!"

"Hayır anne!" Zina'nın sesi hiddetle titriyordu. "Fikirlerini küçümsediğim, buraya bizimle alay etmek için gelen bu insanlar karşısında susmak istemiyorum artık. Hakaretlerine katlanmak istemiyorum. Hiçbirinin bana çamur sıçratmaya hakkı yok. Hepsi benim ya da sizin yaptığınızın otuz kat kötüsünü yapmaya hazırdır. Bizlere yargıçlık etmeye ne hakları var!"

"Aaa, bu hoş işte! Ne demek bu?.. Aşağılıyorlar bizi…" diye

her yandan bağrışmalar duyuldu.

“Kızcağız ne dediğinin farkında değil galiba.” dedi Natalya Dmitriyevna.

Hemen söyleyelim ki, Natalya Dmitriyevna haklıydı. Zina oradaki bayanları onu eleştirecek değerde bulmuyordu da, ne diye ortaya çıkıp bu açıklamaları yapıyordu. Esasen Zinaida Afanasyevna çok acele etmişti. ileride Mordasov’un en akıllıları da bu kanaatlerini belirttiler. Her şey tamir edilebilir, yoluna girebilirdi. Gerçi Marya Aleksandrovna da telaşı ve hırçınlığıyla yangına körükle gitmişti. ihtiyar bunağı alaya alarak kovmalıydı, o kadar… Ama Zina, inadına sağduyuya ve Mordasovluların düşünüş tarzına aykırı olarak Prensle konuşmaya başladı. O andaki hali Prense o derece tesir etti ki Zina;

“Prens!” deyince, ihtiyar saygıyla ayağa kalktı.

“Affedin beni; bizi affedin Prens! Aldattık sizi, tuzağa düşürdük…”

Marya Aleksandrovna kendinden geçerek;

“Susacak mısın artık!” diye atıldı.

“Hanımefendi… Hanımefendi! *Ma charmante enfant!”* diye geveliyordu şaşkın Prens.

Fakat Zina’nın gururlu, atılgan, son derece hayalci yaradılışı, onu gerçek hayatın gerektirdiği bütün kuralların dışına çekip sürüklüyordu. Açıklamalarını çırpınarak dinleyen annesini tamamen unutmuştu.

“Evet, ikimiz de sizi aldattık Prens. Annem sizi benimle evlendirmek için kışkırttığı; ben de bu oyuna razı olduğum için… Size şarap içirdiler, ben karşınızda şarkı söyledim. Sizi zayıf, savunmasız bularak, demin Pavel Aleksandroviç’in söylediği gibi, oyuna getirdik. Servetinize, Prensliğinize göz dikerek aldattık. Son derece adi bir hareketti bu; çok pişmanım. Ama yemin ederim Prens, bu alçaklığa adi bir amaçla karar vermemiştim. istediğim

şey… Ama ne lüzum var artık… Böyle bir işte kendimi suçsuz göstermeye çalışmak iki kat alçaklık olacak. Yalnız şunu bilin Prens, sizden bir şey alsaydım ben de buna karşılık gönül eğlenceniz, hizmetçiniz, oyuncunuz olacaktım. Yeminimi tutacaktım!..”

Zina devam edemedi. Boğazına bir şey tıkanmış gibi sesi kısıldı. Misafirlerin hepsi taş kesilmiş, oldukları yerde, gözleri yuvalarından fırlamış dinliyorlardı. Zina’nın umulmadık, anlaşılmaz hareketi onları şaşırttı. Yalnız Prens, genç kızın söylediğinin yarısını bile anlamadığı halde gözleri yaşaracak kadar duygulandı.

“Bu kadar ar-zu e-di-yor-sa-nız sizinle evlenirim *ma belle enfant!*” diye mırıldanıyordu. “Benim için büyük bir şe-ref olur bu! Yalnız sizi temin ederim, bu bir rüyadan ibaretti… Rüyada neler görürüm ben. Üzülmeye değmez bu kadar…”

Prens, Mozglyakov’a dönerek;

“Benim aklım iyice karışıyor *mon cher*.” dedi. “Bari sen açıklayıver olanları!”

Zina da Mozglyakov’a bakarak;

“Siz de Pavel Aleksandroviç,” dedi; “bir zaman müstakbel kocam saydığım ve bugün böyle acı bir şekilde benden intikam alan siz, beni hırpalayıp çamura atmaya çalışan bu insanlara nasıl katlanabildiniz? Bir de beni sevdiğinizden bahsediyordunuz!.. Ama size öğüt vermeye hakkım yok. Sizden çok daha suçluyum… Size hakaret ettim, boş vaatlerle oyaladım sizi. Sizi hiçbir zaman sevmemiştim; bir gün evlenseydim sırf buradan, bu lanet şehirden kurtulmak, bütün bu çamurdan yakamı sıyırmak için olacaktı bu. Ama yemin ederim, evlenseydim size iyi, sadık bir karı olacaktım. Benden insafsızca intikam aldınız; bu gururunuzu tatmin ettiyse…”

“Zinaida Afanasyevna!” diye bağırdı Mozglyakov.

“Hâlâ bana karşı nefret duyuyorsanız…”

“Zinaida Afanasyevna!..”

Zina, gözyaşlarını tutmaya çalışarak;

“Bir zaman için beni sevdinizse…” diye devam etti.

“Zinaida Afanasyevna!!!”

“Zina, Zina!.. Kızım!..” diye haykırıyordu Marya Aleksandrovna.

“Ben bir alçağım Zinaida Afanasyevna, düpedüz alçağım…” dedi Mozglyakov.

Ortalığı müthiş bir heyecan sardı. Hayret, hiddet çığlıkları koptu. Yalnız Mozglyakov hareketsiz, sessiz, düşüncesiz olduğu yerde duruyordu.

Zayıf, kof, daima başkasının etkisi altında hareket etmeye alışmış, ama bir aralık isyan bayrağını çekip kuvvetli, makul olmaya karar vermiş kimselerin bu hareketlerinin daima belirli bir sınırı vardır. Başlangıçta isyanları son derece şiddetlidir. Bu şiddet, çılgınlık hali alır adeta. Karşılarına çıkan engellere gözleri kapalı atılırlar, güçlerinin üstünde gayretlidirler. Fakat belirli bir noktaya varınca kendinden geçmiş o insan birden duruverir, ‘Ben neler yaptım?’ gibilerden korku içinde kalakalır. Hemen arkasından da sönmüş bir balon gibi pörsür, ağlamaklı olur, diz çöküp af diler, her şeyin eskisi gibi olması için yalvarır, her şeyin bir an önce sonuçlanmasını ister. Mozglyakov da aynı haldeydi. Hiddete kapılarak bir felakete sebep olmuş, öfkesini, gururunu tatmin ettikten sonra bütün olanlar için sırf kendini suçlayarak, kendi kendine karşı nefret duymaya başlamıştı. Zina’nın beklenmedik parlaması karşısında vicdan azabı altında ezilerek birden durdu. Kızın son sözleri onu bitirdi. içinden taşan pişmanlıkla;

“Eşeğim ben, Zinaida Afanasyevna!” diye bağırdı. “Hayır; eşek bile değil, eşekten de beterim! Ama size ispat edeceğim, Zinaida Afanasyevna. Amca! Ben aldattım sizi. Evet ben, ben aldattım

sizi! Uyumuyordunuz, yaptığınız evlenme teklifi gerçekti. Ben alçaklığımdan, rezilliğimden, reddedildiğim için, intikam almak hevesiyle her şeyi rüyada gördüğünüze inandırdım sizi…”

Natalya Dmitriyevna Anna Nikolayevna’nın kulağına eğilerek;

“Daha neler göreceğiz…” diye fısıldadı.

“Kendine gel, aziz dostum, val-la-hi kor-kut-tun beni böyle bağırmanla. Emin ol, al-da-nı-yor-sun sen… Gerekiyorsa hay hay, evlenirim; ama bu olanların rüyada geçtiğine beni inandıran sendin.”

“Ah, nasıl anlatayım size!.. Ne yapayım da inandırayım onu?.. Amca, amcacığım!… Bu önemli bir iş, son derece önemli bir aile meselesi. Gayret edin, düşünün!”

“Peki canım, peki düşünürüm. Dur, izin ver; hepsini sı-ra-sıy-la hatırlayayım. ilkin arabacı Fe-o-fil’i gördüm…

“Eee, Feofil’in sırası değil şimdi amca!”

“Öyle ya, onunla kim uğraşır artık. Sonra Na-pol-yon vardı, sonra çay içmişiz gibi… O sırada bir bayan geldi, bütün şekerimizi yedi…”

Boş bulunan Mozglyakov;

“Yok amca, bunu demin Marya Aleksandrovna Natalya Dmitriyevna için anlatmıştı!” diye ağzından kaçırdı. “Ben de buradaydım, duydum. Gizlenip delikten sizi dinledim.”

“Demek Prense de, şekerliğinizden şeker çaldığımı yetiştirdiniz Marya Aleksandrovna!” diye atıldı Natalya Dmitriyevna. Demek size şeker çalmaya geliyorum, öyle mi?”

Bu, bardağı taşıran son damlaydı.

“Bırakın beni!” diye bir çığlık attı Marya Aleksandrovna.

“Yooo, bırakını falan yok Marya Aleksandrovna, bunu söyleyemezsiniz! Demek şekerinizi çalıyorum ben, ha!.. Hakkımda böyle dedikodular yaydığınızı çoktandır duyuyorum. Sofya Petrovna bir bir anlatmıştı. fiekerinizi çalıyormuşum…”

“Rica ederim *mesdames*,” diye söze karıştı Prens; “sadece rüyaydı bu! Rüyada neler görürüm ben…”

Marya Aleksandrovna, yavaşça;

“Fıçı…” diye mırıldandı.

“Neee?!.. Üstelik fıçı mı olduk, ya siz nesiniz?..”

Natalya Dmitriyevna olanca sesiyle haykırmaya devam etti;

“Benim için fıçı dediğinizi de çoktandır biliyorum. Ama benim hiç olmazsa doğru dürüst bir kocam var, sizinki ahmağın biri…”

Marya Aleksandrovna ile deminki konuşmasını hatırlayan Prens, şuursuzca;

“Öyle ya, bir fı-çı da vardı…” diye geveledi.

“Vay vay, siz de mi asil bir kadına hakaret etmeye kalkıyorsunuz?! Ne cesaretle aşağılarsınız asil bir kadını Prens? Ben fıçı isem, siz de bacaksızın birisiniz!”

“Kim, ben mi?”

“Evet, siz; tek bacaklısınız, dişleriniz de yok!”

“Gözünüzün biri de takma!” diye atıldı Marya Aleksandrovna.

“Kaburgalarınız yok, korse takıyorsunuz…”

“Saçları takma!”

“Yüzünde yaylar var!”

“Ahmağın bıyıkları bile takma…” diye tamamladı Marya Aleksandrovna.

Bu açıklama yaylımı altında ezilen Prens;

“Bari burnumun, öz burnum olduğunu kabul edin Marya Stepanovna.” dedi. “Ah evladım, sen bana ihanet ettin; saçlarımın takma olduğunu sen söy-le-din!”

“Amcacığım…”

“Yooo, burada ka-la-mam artık. Başka bir yere götür beni… *quelle soc-ié-té!..*[30] Nereye getirmişsin beni, Allah’ım!”

“Budala! Alçak!..” diye haykırıyordu Marya Aleksandrovna.

Zavallı Prens;

“Aman Yarabbi, buraya niçin gel-di-ği-mi u-nut-tum ama hemen ha-tır-la-rım!..” diyordu. “Yooo, götür beni buradan, gö-tür yoksa bunlar didik didik eder beni! Hem de… hemen not edilecek yeni bir fik-rim var…”

“Gidelim amcacığım, henüz vakit geç değil, sizi bir otele götüreyim. Ben de yanınızda kalırım.”

“Öyle ya, otele gidelim. *Audieu ma charmante enfant!..* Yalnız siz… er-dem-li-si-niz. A-sil bir genç kızsınız. Gidelim canım. Ah Allah’ım!”

Prensin gidişinden sonraki tatsız sahneyi anlatmayacağım artık. Misafirler bağrışarak, kavga ederek dağıldılar. Marya Aleksandrovna, tek başına, eski şöhretinin yıkıntı ve kırıntıları arasında kaldı. Evet! Kuvveti, şöhreti, nüfuzu, her şey bir gecede gitmiş, yok olmuştu. Marya Aleksandrovna, bir daha belini doğrultamayacağını anlıyordu. Muhitinde kurduğu, yıllardır süren baskı rejimi bir daha canlanmamak üzere yıkılıyordu. Ne kalıyordu ona, felsefe yapmak mı? Hayır, felsefe yapmadı o, bütün gece ağlayıp durdu. Zina’nın şerefi beş paralık olmuştu; bitmez tükenmez dedikodular başlayacaktı… Korkunçtu, korkunç!..

Gerçeğe sadık bir tarihçi olarak, bu karmakarışık durumda en çok Afanasi Matveyiç’in canının yandığını söylemem gerekir. Adamcağız sonunda bir köşeye sığınarak sabaha kadar titredi durdu. Nihayet gün doğdu, ama yeni gün de hayırlı gelmedi. Zaten felaket hiçbir zaman tek başına gelmez…

XV

Marya Aleksandrovna’nın çilesi bir gün önceki rezaletle dolmamıştı. Hayır! Felek ona daha büyük sürprizler hazırlıyordu.

Sabah, saat daha on olmadan, şehirde çok tuhaf, adeta inanılmayacak birtakım söylentiler dolaşmaya başladı. Bu söylenti, Mordasov'da hırçın, vahşi bir sevinçle karşılandı. "Bu derece utanmayı, arlanmayı unutmak!.. Bu kadar alçalmak…" diye bağıran bağıranaydı. Görgüyü, nezaketi hiçe saymak… Dehşet bir şey bu artık!.." vs. vs.

Olan şuydu; sabahın çok erken bir saatinde, galiba yediden önce, fakir kılıklı, ihtiyar bir kadın gözyaşları dökerek Marya Aleksandrovna'nın kapısını çaldı. Hizmetçiye, küçük hanımı hemen uyandırmasını rica etti. Hem Marya Aleksandrovna'nın duymaması için usulca uyandırmasını yalvarıyordu. Biraz sonra Zina, yüzü sapsarı, bitkin bir şekilde geldi. Kadın ayaklarına kapanarak ağlıyor, hasta oğlu Vasya'yı gidip görmesi için yalvarıyordu. Bütün gece çok fenaymış, belki sabahı çıkaramayacaktı… Ağlayan kadın, Vasya'nın ölüm döşeğindeki vedalaşmak isteğini iletiyordu. Aralarındaki geçmişin kutsallığı adına yalvarıyor, gelmezse kahır içinde öleceğini söylüyordu. Hastanın ricasını yerine getirmek, yakalanan mektuplara, uygunsuz beraberliklerine ait bütün eski düşmanca söylentileri doğrulamaktı. Gene de Zina hemen harekete geçti. Annesine haber vermeden paltosunu sırtına alarak yaşlı kadınla yola çıktı. fiehrin öbür ucunda, en tenha bir kenar mahalleye koşarak gidiyorlardı. Issız bir sokakta, köhne, eğri büğrü, toprağa batmış gibi bir kulübenin önünde durdular. Her yanından karla örtülü kulübenin pencereleri birer ince yarık halinde görünüyordu.

içerde ufak, basık, havasız bir odada kocaman ocaktan arta kalan boş yerde, boyasız bir tahta karyola duruyordu. incecik bir döşekte eski bir kaputla örtünmüş genç yatıyordu. Yüzü solgun, ıstıraptan bitkindi, gözleri ateşten parlıyordu. Elleri birer çalı parçası gibi incecik, kuruydu. Güçlükle, hırıldayarak nefes alıyordu. Vaktiyle çok yakışıklı bir delikanlı olduğu belliydi, fakat

hastalık güzel yüzünün ince hatlarını bozmuştu. Her veremli, daha doğrusu ölmek üzere olan her insan gibi yüzüne korkusuz, acımadan bakmak mümkün değildi. Bir yıldır hemen hemen şu son ana kadar Vasenka'sının dirilmesini bekleyen ihtiyar annesi onun bu dünyada kalıcı olmadığını anlamıştı artık. fiimdi başı ucunda kollarını kavuşturmuş, oğluna bakıyor, bakmaya doyamıyordu. Birkaç gün sonra canından çok sevdiği Vasya'yı fakirler mezarlığındaki donmuş toprağa bırakacağını bildiği halde buna bir türlü inanamıyordu. Ama Vasya o anda ona bakmıyordu. Süzülmüş, ıstıraplı yüzüne derin bir sevinç ve huzur yayılmıştı. Hasta yattığı bir buçuk yıl boyunca gece gündüz hayalinden çıkaramadığı sevgilisi nihayet karşısındaydı. Allah'ın meleği gibi, ölüm saatindeki gelişinden onu affettiğini anlıyordu. Zina ellerini sıkıyor, başında ağlıyor, gülümsüyor, güzel gözleriyle okşuyordu onu. Ölmekte olan gencin ruhunda artık geri gelmeyecek hatıraları canlandı. Hayat, sanki ayrılmanın bütün acılığını tattırmak için bedbaht hastanın kalbinde yeniden alevlendi.

"Zina," diyordu; "başımda ağlama, üzülme, yakında öleceğimi hatırlatma bana n'olursun! Sana hep şu anda baktığım gibi bakacağım. Ruhlarımızın tekrar birleştiğini, beni affettiğini hissedeceğim. Eskisi gibi ellerini öpeceğim ve belki farkına varmadan öleceğim. Zayıflamışsın sen Zinacığım! Meleğim benim, ne kadar şefkatle bakıyorsun bana… Benimle nasıl alay ettiğini hatırlıyor musun? Hatırlıyor musun?.. Ah Zina, senden af dilemiyorum, olanları hatırlamak bile istemiyorum çünkü. Sen belki beni affettin, ama ben kendimi asla affetmeyeceğim Zinacığım! Uzun, uykusuz, korkunç gecelerim oldu Zina. O gecelerde, bu yatakta çok, pek çok şey düşündüm ve ölmenin daha iyi olacağına kanaat getirdim. Hayatta yerim yoktu Zinacığım." Zina ağlıyor, hastayı susturmak ister gibi ellerini sessizce sıkıyordu.

Hasta;

“Niçin ağlıyorsun meleğim?” diye sözlerine devam etti. “Öleceğim için mi, yalnız bunun için mi?.. Ama benden başka her şey çoktan öldü, çoktan gömüldü. Benden daha akıllısın, kalbin daha temiz olduğu için fena bir adam olduğumu biliyorsun. Beni hâlâ sevebilir misin? Kötü, boş bir insan olduğumu bildiğini düşünürken ne kadar azap duyuyordum bilsen! Ah sevgilim, bütün hayatım hayalden ibaretti. Yaşamıyordum. Durmadan, daima hayal kuruyor, insanları küçümsüyordum. Ama insanlara karşı neyimle gururlandığımı kendim de bilmiyordum. Kalbimin temizliğiyle mi, duygularımın asaletiyle mi?.. Hem bunların hepsi yalnız hayaldeydi, Shakespeare’i okuduğumuz zamanlardaydı Zina… Gerçekteki temizliğimi, duygularımın yüceliğini gösterdim işte!..”

“Bırak,” dedi Zina; “bırak bunları canım. Böyle değildi bu, lüzumsuz yere mahvediyorsun kendini!”

“Niçin susturuyorsun beni Zina, beni affettiğini biliyorum; belki çoktandır affettin. Fakat beni tanıdın, nasıl biri olduğumu anladın. Beni üzen bu işte. Sevgine lâyık değilim Zina! Sen gerçek hayatta da dürüst, yüksek ruhluydun. Gidip annene benden başka kimseyle evlenmeyeceğini açıkça söyledin. Ya ben, ben?.. Biliyor musun Zinacığım, ben o sıralar, benimle evlenmek için neler feda edeceğini anlamıyordum bile! Bana varmakla belki kendini açlıktan ölmeye mahkum ettiğini anlamıyordum. Ne mümkün, aklımın köşesinden bile geçirmiyordum bunu! Bildiğim tek şey; sen büyük, yani gelecekte büyük bir şairle evlenecektin… Düğünümüzü geciktirmek için gösterdiğin sebepleri anlamak istemiyordum. Sana eziyet, sitem ediyor, küçümsüyor, baskı yapıyordum. Sonunda bilinen mektupla tehdit ettim. O anda bir alçak bile değil, sadece aşağılık biriydim! Ah, kim bilir o zaman nasıl aşağılıyordun beni… Yoo, ölmek benim için bir kurtuluş.

Benimle evlenmeyişin çok iyi oldu. Fedakârlığını zerre kadar anlamayacaktım. Hayatını zehir ederek, fakirliğimizin acısını senden çıkaracaktım. Yıllar boşu boşuna geçecekti. Sonunda, belki de senden nefret etmeye başlayacaktım. Böylesi daha iyi. fiimdi hiç olmazsa döktüğüm acı gözyaşları kalbimi temizledi. Ah Zinacığım, ne olur az da olsa sev beni. Eskiden sevdiğin gibi sev! fiu son saatimde… Sevgine lâyık değilim, biliyorum, ama… meleğimsin benim!”

Hasta bunları söylerken Zina, hıçkırıklarla ağlayarak birkaç defa onu susturmaya çalıştı. Fakat Vasya dinlemiyordu; ille içini dökmek istiyordu. Tıkanarak, boğuk, hırıltılı bir sesle güçlükle konuşmaya devam ediyordu.

“Benimle karşılaşmamış olsaydın, sevmeseydin beni yaşardın…” dedi Zina. “Ah, niçin, niçin birbirimize rastladık!”

“Yo, ölümümde kendini suçlu sayma sevgilim. Her şeyde yalnız ben suçluyum. Hep gururuma aşırı düşkünlüğüm! Romantizm!.. fiu anlamsız hikâyemi tam olarak anlattılar mı sana Zina? Evvelki sene burada, mahkumlar arasında azılı, canavar bir herif varmış. Ama ceza çekme zamanı gelince dünyanın en pasif adamı olmuş. Hastaların cezalandırılmadığını bildiği için şarap getirtmiş, tütünle kaynatarak içmiş, ciğerleri parçalanana kadar kan kusmuş. Hastaneye yatırılmış; birkaç ay sonra veremden gitmiş… Meleğim, ben de o gün… hani o mektuptan sonra, o hükümlüyü hatırladım… Kendimi yok etmeye karar verdim. Veremi neden seçtiğimi söyleyemem. Ama öyle sanıyorum ki Zinacığım, burada bile baygın, romantik saçmalıklara baş vurmadan yapamadım. Ne de olsa, o sıralar yatağımda veremden ölürken beni bu hale getirdiğin için senin de dövünüp ıstırap çekeceğini, yanıma gelip dizlerime kapanarak af dileyeceğini aklımdan geçiriyor, bunu pek hoş buluyordum. Ben de seni affediyor, kollarının arasında ölüyordum… Saçma şeyler, değil mi

Zinacığım?”

“Aklıma getirme Vasya, açma bunları. Hiç de öyle değilsin… Hadi başka şeylerden, iyi, mutlu günlerimizden bahsedelim.”

“Üzgünüm canım, onun için söylüyorum. Bir buçuk yıl görmedim seni. içimde ne varsa dökmek istiyorum. Seni düşünmediğim tek bir an olmadı, tatlı meleğim benim! O zaman hakkımda düşündüklerini değiştirmek için neler yapmazdım! Yakın zamana kadar öleceğime inanmıyordum. Birden yıkılmadım, uzun müddet göğüs hastalığı çekerek gezdim. Aklıma ne gülünç ihtimaller geliyordu. Mesela, birdenbire büyük bir şair oluyor, eşi görülmemiş bir eser yayınlıyordum. Ona içimi, bütün duygularımı dökecektim. Böylece nerede olursan ol, daima yanında olacaktım, her an şiirlerimle kendimi hatırlatacaktım sana… Hayallerimin en tatlısı da; sen, ‘Yo, düşündüğüm kadar kötü adam değilmiş o!’ diyecektin. Pek anlamsız değil mi Zinacığım, anlamsız, değil mi?”

“Hayır, hayır Vasya, hayır!”

Zina hastanın göğsüne yaslanarak ellerini öpüyordu.

“Bütün bu sürede nasıl kıskandım seni bilsen! Evlendiğini duysaydım ölürdüm belki. Arkandan gözcü koydum, sokakta pusu kurup, adım adım takip ettirdim. “Başıyla annesini göstererek; “Hep o kollardı. Mozglyakov’u sevmiyordun değil mi Zinacığım?.. Ah biricik meleğim benim! Söyle, öldükten sonra hatırlayacak mısın beni? Hatırlayacağını biliyorum, ama yıllar geçtikçe kalbin soğur, ruhun kışa girdikçe unutursun beni Zinacığım!”

“Hayır, hayır asla. Hiç evlenmeyeceğim ben!.. Benim tek sevgilim sensin.”

“Her şey ölür Zinacığım, her şey, hatıralar bile… O yüce duygularımız da… Yerine ağırbaşlılık gelir. Niye şikayet edelim! Yaşıyorsun, mutlu olmaya bak. içinden gelirse sev; ölenle ölünmez. Yalnız, seyrek de olsa, hatırla beni. Kötü şeyleri hatırına

getirme, affet bunları, aşkımızda iyi şeyler de vardı Zinacığım! Ah o ne tatlı, geri gelmez günlerdi!.. Hayır hayır!.. Neden öleyim?.. Ah yeniden hayata kavuşmayı ne kadar isterdim şimdi! O günleri hatırlar mısın Zina? Bahardı, güneş ışıl ışıldı, ortalık çiçek doluydu, çevremiz bayram şenliğindeydi sanki… Ya şimdi… Bak, bak!”

Zavallı, kupkuru eliyle buz tutmuş donuk pencereyi gösterdi. Sonra Zina’nın ellerini kaparak gözlerine götürdü, acı acı ağlamaya başladı. Hıçkırıklar hasta göğsünü parçalıyordu.

Bütün günü sıkıntı içinde, ağlayarak geçirdi. Zina elinden geldiği kadar onu teselli ediyordu, ama kendisi de azap içindeydi. Hastaya, onu unutmayacağını, onu sevdiği gibi kimseyi sevmeyeceğini söylüyordu. O da inanıyor, gülümseyerek ellerini öpüyordu. Ama geçmişe ait anılar dayanılmaz acı veriyordu ona. Bir gün böylece geçti. Telaşa düşen Marya Aleksandrovna belki on kere adam gönderdi, Zina’ya kendini büsbütün küçük düşürmemesi için yalvarıyordu. Karanlık basınca korkudan aklı başından giden Marya Aleksandrovna gidip Zina’yı kendisi getirmeye karar verdi. Kızını öbür odaya çağırtarak eline ayağına sarıldı, ‘Bu son darbeden’ onu kurtarması için yalvardı durdu. Zina annesi geldiğinde kendisi de hastaydı, başı ateşler içinde yanıyordu. Annesini dinliyor, fakat söylediklerinden anlam çıkaramıyordu. Sonunda Marya Aleksandrovna, derin bir üzüntü içinde ayrılmak zorunda kaldı. Zina hastanın evinde kalacağını söylemişti. Bütün gece başucundan ayrılmadı. Ama Vasya gitgide fenalaşıyordu. Sabah, hastanın o günü çıkarması mümkün görünmüyordu. ihtiyar annesi çılgına döndü, durumu anlamıyor gibi dolaşıyor, oğluna içmek istemediği ilaçları veriyordu. Koma uzun sürdü. Hasta artık konuşamıyor, göğsünden sadece kısık hırıltılar çıkıyordu. Son dakikasına kadar Zina’ya bakıyor, gözleriyle hep onu arıyordu. Zina’nın elini tutup sıkmak

istiyordu. Kısa kış günü çabuk sona erdi. Güneşin veda ışığı küçük odanın buz tutmuş tek penceresini yaldızlarken hastanın canı, bitkin vücudundan ayrılarak ışığın peşinden uçuverdi. ihtiyar kadın ellerini dizlerine vurarak sevgili oğlunun ölü vücuduna kapandı.

Sonsuz bir kederle;

"Onu sen mahvettin, yılan!" diye Zina'ya bağırdı. "Hain canavar, sen öldürdün onu!"

Ama Zina söylediklerinin farkında değildi. Ölünün önünde adeta delirmiş bir halde duruyordu. Sonunda üzerine eğilerek ölüyü öptü ve bir robot gibi odadan çıktı. Gözleri yanıyor, başı dönüyordu. Duyduğu ıstırap, geçirdiği uykusuz iki gece onu aklını kaybedecek hale getirmişti. O anda bütün geçmişinin kalbinden koptuğunu, yeni, korkunç bir hayatın başlamakta olduğunu duyar gibi oldu. Sokakta on adım ilerlemeden Mozglyakov, yerden bitmiş gibi karşısına çıkıverdi. Onu orada beklediği besbelliydi.

Hava henüz tamamen kararmadığı için telaşla etrafa bakınarak ürkek bir fısıltıyla;

"Zinaida Afanasyevna," diye başladı; "şüphesiz bir eşeğim ben… Yani şu anda artık eşek değilim, çünkü ne de olsa şerefli bir insana yakışır şekilde hareket ediyorum. Ama yaptığım eşeklik yüzünden pişmanım. Lafımı şaşırıyorum galiba ama… kusura bakmayın Zinaida Afanasyevna, bu iş bazı sebeplerden öyle oldu…"

Zina onu bilinçsiz bir bakışla süzdü, ses çıkarmadan yoluna devam etti. Yaya kaldırımı ikisinin yan yana yürümesi için dardı, Zina da duvara çekilip yer vermediğinden Pavel Aleksandroviç aşağı inmek zorunda kaldı. Zina'nın yanından koşar adımlarla yürüyor, başını çevirip yüzüne bakıyordu.

"Zinaida Afanasyevna," diye devam etti; "düşünüp taşındıktan sonra, eğer razı olursanız size evlenme teklifini tekrarlamaya karar

verdim. Her şeyi, bütün rezaleti unutarak affetmeye hazırım. Ama bir şartla, burada kaldığımız müddetçe her şey aramızda kalsın. Siz bir an önce buradan ayrılırsınız; ben de sessizce peşinizden gelirim. Kimseye duyurmadan, tenha bir yerde nikâhımızı yapar hemen Petersburg'a geçeriz. Hatta aktarmalı posta arabasıyla gideriz… Bunun için yanınıza ufak bir bavuldan başka bir şey almayın. Ne dersiniz, razı mısınız Zinaida Afanasyevna? Çabuk cevap verin, burada bekleyemem, bizi beraber gören olmasın."

Zina ses çıkarmadı, ama Mozglyakov'a öyle bir baktı ki, öteki o anda her şeyi anladı. fiapkasını çıkararak selamladı, ilk sokağa sapıp kayboldu.

"Garip doğrusu," diye düşünüyordu; "daha dün bu kadar duyguluydu, sonuna kadar kendini suçluyordu… Günü gününe uymuyor onun besbelli!"

O sırada Mordasov'da olaylar birbirini kovalıyordu. Bu arada acıklı bir olay da oldu. Mozglyakov Prensi otele yerleştirmişti, adamcağız o gece ağır şekilde hastalandı. Mordasovlular haberi sabah aldılar. Kalist Stanislaviç hastanın başından ayrılmıyordu. Akşama doğru Mordasov'da ne kadar doktor varsa toplanarak bir konsültasyon yaptılar. Davetiyeler Latince yazılmıştı. Ama Latince bile para etmedi, Prens kendini iyice kaybetmiş sayıklıyor, Kalist Stanislaviç'ten şarkı söylemesini rica ediyordu. Bir aralık perukalardan bahsetti, bir şeyden ürkmüş gibi bağırıyordu. Doktorların teşhisine göre, Prens Mordasovlu dostlarının misafirperverliğinden bir mide iltihabına yakalanmış, bu da başına vurmuştu. Manevi sarsıntılar durumunu büsbütün kötüleştirmişti. Son olarak, Prensin ömrünün çok daha önceden sona ermesi gerektiği için bu defa yüzde yüz öleceğine karar verdiler. Yanılmadılar da, zavallı ihtiyarcık üçüncü gün akşamüstü otelde ruhunu teslim etti. Ölümü Mordasovlular üzerinde büyük etki yarattı. işin bu derece ciddiye varacağını beklemiyorlardı.

Hepsi henüz yıkanmadan, giydirilmeden duran ölünün bulunduğu otele üşüşmüş, ahlara, vahlara, birtakım gevezeliklere başlamışlardı. Sonunda başlarını sallayarak, zavallı Prensin katillerinin aleyhinde atıp tutmaya koyuldular. Tabii hep Marya Aleksandrovna ile kızını kastediyorlardı. Hepsi bu rezalet yüzünden fena söylentiler çıkabileceğinden, hatta bu söylentilerin ta uzaklara yayılacağından bahsediyordu. Daha da neler neler söyleyip durdular! Mozglyakov o sırada telaş içinde her yana yetişmeye çabalıyordu, sonunda başı döndü. Zina ile görüşürken o halde idi zaten. Durumu gerçekten zordu. Prensi şehre getiren, otele yerleştiren oydu. fiimdi ölüsünü ne yapacağını, nasıl, nereye gömmesi gerektiğini, kime haber vereceğini bilemiyordu. Cenazeyi Duhanovo'ya mı götürmeliydi? Üstelik ölenin yeğeni sayıldığı için sayın ihtiyarın ölümünden sorumlu tutulmaktan ödü patlıyordu. Adeta ürpererek, "Petersburg çevresinde bir yayılırsa, tamam!" diye düşünüyordu. Bu konuda Mordasovluların hiçbirinden fikir almak mümkün değildi. Nedense hepsi de korkmuş, ölüden adeta kaçarak Mozglyakov'u hazin bir yalnızlık içinde bırakmışlardı. Fakat durum birdenbire değişti. Ertesi sabah erkenden şehre bir yabancı geldi. Bütün Mordasov ondan bahsetmeye başladı. Gelenin Bolşoy Caddesi'nden valiye gidişini gizlice pencere kapı aralıklarından seyrediyor, esrarlı esrarlı aralarında fısıldaşıyorlardı. Bizzat vali Piotr Mihaloviç bile korkmuş gibiydi, misafiri nasıl karşılayacağını bilemiyordu. Gelen, çevrede epey tanınmış Prens fiçepetilov'du, ölen Prensin akrabasıydı. Oldukça genç, otuz beşinde, albay apoletleri, yaver kordonuyla çok asil görünüyordu. Kordonlarını görünce Mordasov memurlarının hepsini dehşete varan bir korku kapladı. Emniyet amiri tam anlamıyla kendini kaybetti; hayli asık suratla Prense giderek kendini tanıttı. Çabucak yayılan haberden Prens, fiçepetilov'un Petersburg dönüşü Duhanovo'ya uğradığı, orada

kimseyi bulamayınca hemen Mordasov'a geldiği öğrenildi. Mordasov'da ihtiyarın ölümüyle buna dair ayrıntıyı duyunca şaşkına dönmüştü. Vali gereken açıklamayı yaparken bocalıyordu. Esasen Mordasov'da herkeste bir suçluluk havası vardı. Misafirin yüzünden hoşnutsuzluk okunuyordu. Oysa ki mirasa konduğuna göre somurtması için sebep yoktu.

Prens fiçepetilov işi eline aldı. Mozglyakov için tasını tarağını toplayıp bu gerçek yeğenin karşısında sessizce ortadan kaybolmaktan başka çare kalmamıştı.

Prensin cesedini dinî bir tören yapmak için manastıra kaldırdılar. Gelenin emirleri, kısa, kesin, soğuk; ama kibar ve nazikti. Ertesi gün bütün şehir matem ayini için manastıra toplandı. Bayanlar arasında Marya Aleksandrovna'nın da kiliseye gelip tabutun önünde diz çökerek yüksek sesle af dileyeceğine dair komik bir söylenti yayıldı. Güya kanunun gerektirdiği buymuş… fiüphesiz, hepsi boş laf çıktı. Marya Aleksandrovna kilisede görünmedi. fiunu da söylemeyi unuttuk; Zina'nın eve döndüğü akşam annesi apar topar köye taşınmaya karar vermişti. Bundan sonra şehirde kalamazlardı artık. Çekildiği köşeden şehirdeki söylentileri merak ve edişe ile takip ediyor, Prens fiçepetilov hakkında bilgi toplamak için adam gönderiyordu. Heyecandan humma nöbetine tutulmuş gibiydi. Manastırdan Duhanovo'ya giden yol köy evine bir kilometre bile yoktu. Böylece Marya Aleksandrovna penceresinden, manastırdaki matem ayininden sonra Duhanovo'ya giden cenaze alayını gayet rahat takip ediyordu. Bembeyaz karlı yolun ortasından duruma yakışan bir ağırlıkla ilerleyen cenaze arabası uzun zaman bir karartı halinde görünmeye devam etti. Fakat Marya Aleksandrovna fazla bakamadı, pencereden çekildi.

Bir hafta sonra kızını ve Afanasi Matveyiç'i alarak Moskova'ya göç etti. Bir ay sonra Mordasov'da Marya

Aleksandrovna'nın köy eviyle şehirdeki evini sattığı duyuldu. Böylece Mordasov şehri bir numaralı hanımefendisini temelli olarak kaybediyordu! Bu da çekiştirmesiz olmadı. Mesela, köy evinin Afanasi Matveyiç'le beraber satıldığını iddia edenler çıktı.

Bir iki yıl geçince Marya Aleksandrovna hemen hemen unutuldu. Dünya öyledir zaten! Gerçi bazı söylentilere göre bayan Moskaleva yeni bir köy satın alıp başka bir il merkezine taşınmış, tabii orada da herkesi eline avucuna almıştı. Kızı Zina hâlâ evlenmemişti, Afanasi Matveyiç de… Ama bu söylentileri tekrarlamaya deymez, aslına pek uygun değil çünkü.

* * *

Mordasov tarihçesinin birinci bölümünün son satırını bitireli üç yıl oldu. Hikayeme yeni bir olayı eklemek için defterimi bir daha açacağımı kim tahmin ederdi! Konuya gelelim. Pavel Aleksandroviç Mozglyakov'dan başlayacağım.

Mozglyakov, Mordasov'dan sessizce ayrıldıktan sonra doğruca Petersburg'a gitti, orada kendisine önceden vaad edilmiş bir görev almayı becerdi. Kısa zaman sonra Mordasov'da olanları unuttu, Vasilyevski Ostrov'da, Galernaya Limanı'nda[31] eğlenceye, maceraya daldı. Aşık olmuş, evlenme teklif etmiş, bir kere daha reddedilmişti. Bu başarısızlığını hazmedemeyerek hem sebatsızlığından, hem can sıkıntısından başka bir memuriyet istedi. Ya teftiş için ya da başka bir amaçla uçsuz bucaksız ülkenin en uzak bölgelerinden birine giden bir heyete katıldı. Heyet ormanlar, çöller arasından geçen uzun bir yolculuktan sonra hedefine ulaştı. fiehir merkezinde oturan valiyi görmeye gittiler. Bu uzun boylu, kuru, görünüşü sert, çarpışmalarda aldığı yaraların izleriyle göğsünde iki yıldız ve boynunda haç nişanı taşıyan bir generaldi. Heyeti azametli, resmî bir tavırla kabul ettikten sonra, hepsini o gece karısının isim günü şerefine verilen baloya davet

etti. Pavel Aleksandroviç adeta sevindi. Petersburg'dan getirdiği elbiselerine herkesin parmak ısıracağına emindi. Büyük salona gayet rahat bir yürüyüşle. Ama bir sürü yüksek rütbeli üniformalıları, yıldız nişanları takmış fraklıları görünce birden bozulur gibi oldu. Genç ve çok güzel olduğunu işittiği genel valinin karısını selamlaması gerekiyordu. Pavel Aleksandroviç oldukça kibirli bir tavırla kadına yaklaştı ve hayretten dona kaldı. Karşısında muhteşem bir balo kıyafetiyle, elmaslar içinde, gurur, ihtişam dolu Zina duruyordu. Pavel Aleksandroviç'i tanımadı. Kayıtsız bakışı, ona önem vermeden, yüzünden kayarak başka birisine geçti. Mozglyakov şaşkınlık içinde bir yana çekilirken genç bir memura çarptı. Delikanlı, genel valinin balosunda olmanın şaşkınlığı içindeydi. Pavel Aleksandroviç bu gençten hayli meraklı şeyler öğrendi. Genel vali, iki yıl önce 'uzak bölge'den Moskova'ya gidişinde evlenmişti. Aldığı kız çok zengin, son derece yüksek bir ailedenmiş… General hanımı 'Müthiş güzel, hatta bir numaralı güzeldir. Yalnız son derece mağrur, ancak generallerle dans ederler…' Baloda bulunan oralı ve dışarıdan gelme generallerin sayısı dokuzmuş… Generalin hanımının en yüksek sosyeteden, fevkalade akıllı olmakla beraber asla kızının sözünden dışarı çıkmayan bir annesi varmış. O da burada oturuyormuş. General karısını taparcasına severmiş!.. Mozglyakov, Afanasi Matveyiç lafını açacak oldu ama 'uzak bölge'de onun adını duyan yoktu.

Biraz kendine gelen Mozglyakov salonları dolaşmaya başladı. Birinde, elinde gayet süslü, pahalı bir yelpazeyle Marya Aleksandrovna'yı gördü. Bayan Moskaleva 4. sınıf yüksek bir memurla hararetli bir konuşmaya dalmıştı. Etrafını dalkavuk tipli birkaç bayan sarmıştı. Marya Aleksandrovna hepsine son derece güler yüzlü davranıyordu. Mozglyakov cesaretini toplayarak kendini takdim etti. Marya Aleksandrovna birdenbire hafifçe

irkildi, sonra hemen toparlandı. Pavel Aleksandroviç'e tanışıklık göstermek lütfunda bulundu, Petersburglu ahbaplarından söz açtı, neden Avrupa'ya gitmediğini sordu. Mordasov'u, sanki böyle bir yer dünyada yokmuş gibi, hiç ağzına almadı. Sonunda, Petersburg'da en tanınmış Prenslerden birinin adını söyleyerek sağlığını sordu. Mozglyakov böyle birini tanımıyordu bile. Marya Aleksandrovna bundan sonra yanına gelen ak saçlarıyla sakalı mis kokan yüksek rütbeli bir memura dönerek Pavel Aleksandroviç'in varlığını bir anda unuttu. Mozglyakov, şapkası elinde, dudaklarında alaycı bir gülümsemeyle tekrar büyük salona döndü. Kendini nedense incinmiş, hatta hakarete uğramış hissediyordu. Dans etmemeye karar verdi. Bütün gece boyunca kederli, dalgın bir tavırla yüzünden Mefistovari gülümsemesini eksik etmedi. Güzel bir poz verip sütunlardan birine yaslanarak (salon sanki özellikle sütunluydu) balo süresince birkaç saat aynı yerden Zina'yı bakışlarıyla takip etti. Yazık ki bütün marifetleri, harikulade pozları boşa gitti. Zina hiç farkında değildi. Sonunda Mozglyakov hırsından çatlayacak gibi oldu. Uzun zaman ayakta durmaktan sızlayan ayaklarıyla, karnı zil çalarak (ıstırap çeken bir aşığa yemek yemek yakışmazdı ya!) dayak yemiş gibi bitkin bir halde eve döndü. Unutulmuş maziyi anarak uzun zaman uyuyamadı. Ertesi gün dışarıda bir memuriyet açıldığını duyunca hemen talip oldu. fiehirden ayrılırken adeta rahat bir nefes aldı. Ucu bucağı görünmeyen ıssız ova göz kamaştırıcı bir kar örtüsü altında ışıl ışıldı. Ta ufukta ormanların karartısı beliriyordu.

Kızgın atlar, kar bulutları kaldırarak çıngırak sesleri arasında uçarcasına yol alıyordu. Pavel Aleksandroviç düşünceye daldı, sonra hayal kurmaya başladı, sonunda mışıl mışıl uyudu. Üçüncü durakta uyandığı zaman dinlenmiş, dipdiriydi; düşünceleri bambaşkaydı artık.

SON

1 Dönemin italyan hokkabazı.

2 Eteklik altına giyilen sert kıldan jüpon.

3 Enfes

4 Pek güzel bu.

5 Güzel, güzel!..

6 Bu ne güzellik.

7 Heyecan vermek anlamına gelir.

8 Polonya milli oyunu.

9 Rusça Polonyalı anlamına gelir.

10 1820-30 arasındaki yılları kastediyor.

11 Bir çeşit su tedavisi

12 Herhangi bir fikir gibi.

13 Ne güzel.

14 Enfes bu.

15 Meleğim.

16 Anlıyor musunuz

17 18. yüzyılda Rus saraylarında ve zengin derebeylerinin bahçelerinde eğlence için düzenlenen yerler.

18 Aman canım!

19 Ne iğrenç şey!

20 Güzel kadın.

21 Ne şirin şey bu!

22 Hayranınız oldum güzel çocuğum!

23 Puşkin'in 'Poltava' adlı eserinin kahramanları.

24 Kırlangıç.

25 Benim güzel şato sahibem!

26 Şeytanın Hatıraları.

27 Afiyet olsun.

28 Ne berbat kadın!

29 Orta halli ama şerefli bir aile.

30 Ne muhit bu!

31 Neva şehri sahilinde kenar semtlerden sayılan iki mahalle.